

Sanāksme par Latvijas īpaši aizsargājamo dzīvnieku sugu aizsardzības plāniem

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava" ar Latvijas Vides aizsardzības fonda atbalstu uzsācis lielo plēsēju, īpaši aizsargājamo dzīvnieku sugu Latvijā – Eirāzijas lūša, vilka un brūnā lāča – sugu aizsardzības plānu (SAP) atjaunošanu.

SAP atjaunošanas pirmā apspriede notika 2017. gada 17. janvārī:

no plkst. 10:00 līdz 13:00 – Eirāzijas lūša un vilka aizsardzības plānu atjaunošana;

no plkst. 14:00 līdz 16:00 – brūnā lāča aizsardzības plāna atjaunošana.

Norises vieta: Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava", Rīgas ielā 111, Salaspilī.

Informācija par apspriedi pievienota relīzes pielikumā.

Prezentācijas un informatīvie materiāli (pievienoti relīzes pielikumā):

- VILKA Sugas aizsardzības plāna atjaunošana,
- LŪŠA Sugas aizsardzības plāna atjaunošana,
- BRŪNO LĀČU Sugas aizsardzības plāna atjaunošana,
- Esošo SAP pasākumu vērtējums,
- Interesu grupu ieteikumi,
- Lielo plēsēju apsaimniekošanas plānu izstrādes vadlīnijas populāciju līmenim ([oriģinālteksts angļu valodā](#) un sadaļas par medībām tulkojums latviešu valodā pievienots relīzes pielikumā),
- ES platforma "Par cilvēku un lielo plēsēju līdzāspastāvēšanu" ([oriģinālteksts angļu valodā un oficiāls tulkojums latviešu valodā](#)),
- Galvenie pasākumi lielo plēsēju populāciju saglabāšanai Eiropā ([oriģinālteksts angļu valodā](#)),
- Manifests lielo plēsēju aizsardzībai Eiropā ([oriģinālteksts angļu valodā](#) un tulkojums latviešu valodā pievienots relīzes pielikumā).

Guna Bagrade

LVMI Silava vadošā pētniece, apspriedes koordinatore

guna.bagrade@silava.lv

Sugas aizsardzības plānu atjaunošana vilkam, lūsim un brūnajam lācim Latvijā

Kas ir sugas aizsardzības plāns?

Sugas aizsardzības plāns (SAP) ir attiecīgās sugas ekspertu veidots stratēģisks dokuments, kurā tiek pamatota sugas aizsardzības nepieciešamība un paredzēti risinājumi sugas aizsardzības turpmākai nodrošināšanai. Ar sugas aizsardzību šajā kontekstā saprot apdraudētās populācijas (pasaulē, valstī, reģionā), kurai stratēģija tiek plānota, stāvokļa uzlabošanu vai arī esošā stāvokļa saglabāšanu, ja tas populācijai ir labvēlīgs vietējā mērogā, bet suga ir apdraudēta pārējā tās areāla daļā vai kopumā jutīga pret pieaugošo cilvēka ietekmi.

SAP atjaunošanas nepieciešamība

Savvaļas sugu populāciju stāvoklis nevar ilgstoši saglabāties nemainīgs gan iekšsugas dinamisko procesu, gan mainīgu ārējo apstākļu ietekmē. Arī sugas aizsardzības pasākumi tiek plānoti noteiktam periodam un saskaņā ar plāna izstrādes laikā pastāvošajiem apstākļiem. Tādēļ SAP pēc zināma laika ir jāatjauno, pārskatot paredzēto uzdevumu izpildi, izvērtējot to efektivitāti un precizējot turpmāk nepieciešamās rīcības. Lūšu aizsardzības plāns pirmo reizi sastādīts 2002. gadā, atjaunots 2007. gadā, paredzot nākamo aktualizāciju 2012. gadā. Vilku aizsardzības plāns pirmo reizi sastādīts 2002. gadā, atjaunots 2008. gadā, un tā nākamā aktualizācija bija plānota 2014. gadā. Lāču aizsardzības plāns pirmo reizi apstiprināts 2003. gadā, atjaunots 2009. gadā un plānots atjaunot 2014. gadā. Salīdzinoši veiksmīgā plānu ieviešana un aizsardzības pasākumu sistēmas funkcionēšana ļāva atstāt nemainīgus šos dokumentus ilgāku laika periodu.

SAP atjaunošana lielo plēsēju sugām Latvijā notiks 2017. gadā Latvijas Vides aizsardzības fonda (LVAF) finansētu projektu ietvaros.

SAP sabiedriskās apspriedes

Atjaunojamo SAP izstrādes gaitā notiks to sabiedriskā apspriešana trīs kārtās.

1. apspriede plānota 2017. gada 17. janvārī. Tajā aicināti piedalīties visi interesenti, kurus skar vilku, Eirāzijas lūšu vai brūno lāču aizsardzības pasākumi Latvijā. Apspriedē paredzēts iepazīstināt ar tēmām, kuras nepieciešamas SAP atjaunošanā – aktualizētas izmaiņas populāciju stāvoklī un to ietekmējošo faktoru raksturā. Tiks uzklauti un fiksēti protokolā interešu grupu viedokļi, priekšlikumi un argumenti.
2. apspriede – seminārs plānots 2017. gada 22. februārī. Tajā piedalīsies pieaicināti starptautiskie eksperti. Viņu uzdevums būs izvērtēt gan SAP izstrādātāju ierosināto pasākumu piemērotību sugu aizsardzības mērķiem, gan sabiedrības interešu grupu viedokļu pamatotību, iestrādāšanas iespējas un nepieciešamību SAP. Lai nodrošinātu pēc iespējas neitrālāku SAP izvērtēšanu un diskusiju gaitu, starptautiskie eksperti būs pieaicināti no valstīm, kas nepārstāv Eiropas Savienību, proti, Norvēģijas un Kanādas. Iestādes, organizācijas un interešu grupas, lai piedalītos šajā seminārā, tiks aicinātas izvirzīt savus angļu valodā runājošus pārstāvjus.
3. apspriede tiks organizēta pēc katras sugas SAP izstrādes pabeigšanas kā prezentācija par satura galīgo versiju. To norises laiks un darba kārtība tiks izziņota visiem, kuru sadarbības rezultātā būs notikusi SAP satura atjaunošana.

SAP atjaunošanas pirmās apspriedes tēmas:

1. Sugas bioloģija un ekoloģija

Galvenā uzmanība pievērsta sugas raksturojuma daļai, kas saistīta ar aizsardzības problēmām – barošanās, vairošanās, dzīvesvietu izvēle, dabiskie ienaidnieki, konkurenti u.c. jautājumi. Informācija par jaunākajiem izpētes rezultātiem, kas iegūti, veicot lielo plēsēju monitoringu Latvijā un kaimiņvalstīs. Datu apkopojums par populācijas stāvokli kopš SAP iepriekšējās aktualizācijas. Nepieciešamības gadījumā sugas aizsardzības mērķu un galveno uzdevumu precizēšana.

2. Līdzšinējā SAP izvirzīto uzdevumu izpilde

Iepriekš plānoto aizsardzības pasākumu izpildes izvērtējums. Konkretizēti sasniegtie mērķi, kā arī analizētas kļūdas un neveiksmes neīstenoto pasākumu gadījumos.

3. Tiesiskās normas

Aktualizētas tiesiskās normas, kas atbalsta un regulē sugu aizsardzību, īpaši akcentējot jautājumos, kuros tiesiskais regulējums ir nepietiekams vai neatbilstošs.

4. Jaunākās starptautiskās norises un iniciatīvas sugas aizsardzībā

Viena no būtiskākām sanāksmēm notika Briselē 2014. gada 10. jūnijā. Tās norises laikā tika parakstīts līgums par piedalīšanos ES platformā par cilvēku un lielo plēsēju līdzāspastāvēšanu. To parakstīja EK vides aizsardzības komisārs, kā arī 8 organizācijas, kas darbojas šajā platformā: **WWF** – Pasaules Dabas Fonds; **COPA-COGECA** – Eiropas lauksaimnieku un lauksaimniecības kooperatīvu organizācija; **CIC** – Starptautiskā Medību un Medījamo dzīvnieku Aizsardzības Komiteja; **ELO** – Eiropas Zemes īpašnieku organizācija; **FACE** – Eiropas Medību un Dabas aizsardzības Asociāciju Federācija; **Somu un zviedru ziemeļbriežu audzētāju organizācija**; **IUCN** – Starptautiskā Dabas Aizsardzības Savienība; **Europarc Federation** – Eiropas Parku Federācija. Šajā sanāksmē piedalījās 60 cilvēku no iepriekšminētajām organizācijām, tajā skaitā arī Latvijas pārstāvji. Uzmanības lokā esošās sugas ir brūnais lācis, vilks, Eirāzijas lūsis un āmrija. Šīs platformas uzdevums ir veicināt veidus un līdzekļus, kā līdz minimumam samazināt un pēc iespējas risināt konfliktus starp cilvēku interesēm un lielo plēsēju sugu klātbūtni, ieinteresētajām organizācijām apmainoties ar informāciju un sadarbojoties beztermiņa, konstruktīvā un savstarpēju cieņu apliecinošā veidā.

Platformas pamatprincipi:

- 1) *Strādāt saskaņā ar ES tiesisko regulējumu: galvenais tiesiskais instruments, uz kura pamata Eiropas Savienības teritorijā labvēlīgā aizsardzības statusā īstenot lielo plēsēju sugu aizsardzību un to ilgtspējīgu apsaimniekošanu, ir ES Dzīvotņu direktīva (92/43/EEK).*
- 2) *Nodrošināt vajadzīgo zināšanu bāzi: jebkāda lielo plēsēju sugu pārvaldība jāveido, pamatojoties uz drošiem zinātniskiem pierādījumiem un izmantojot labākos pieejamos un uzticamākos datus.*
- 3) *Atzīt sociālekonomiskās vajadzības un kultūru ietekmē veidojušos apsvērumus un bažas: cilvēku kopienām ir tiesības ilgtspējīgi izmantot savus dabas resursus un saglabāt kultūras mantojumu daudzfunkcionālā ainavā, kuras neatņemama sastāvdaļa ir lielie plēsēji. Ir jāapzinās saimniecisko darbību ietekme uz ainavu vērtību. Jāapzinās arī nepieciešamība gādāt par sabiedrības drošību.*

- 4) *Risināt konfliktus ieinteresēto personu konstruktīvās sarunās: sadursmes jautājumos par lielajiem plēsējiem vislabāk risināt un cilvēku un lielo plēsēju līdzaspastāvēšanu sekmēt, ieinteresētajām personām konstruktīvi apmainoties ar domām vietējā, valstu un ES līmenī. Šādi risinājumi jāpielāgo vietējiem un reģionāliem apstākļiem.*
- 5) *Iesaistīties pārrobežu sadarbībā: lielo plēsēju populāciju areāli Eiropas Savienībā lielākoties šķērso valstu robežas. Tāpēc izolēti nacionāli risinājumi nedarbosies bez jēgpilna ieinteresēto personu dialoga, kurā notiek Eiropas Savienības un attiecīgo kaimiņvalstu pārrobežu sadarbība un cita starpā ir ņemtas vērā "Pamatnostādnes par lielo plēsēju sugu aizsardzības un apsaimniekošanas plāniem".*

5. SAP atjaunošanas turpmāk plānotā rīcība un pasākumi

Risināmie jautājumi un veicamie aizsardzības pasākumi. Tālākie rezultātu izvērtēšanas un uzdevumu pārskatīšanas termiņi.

Ar esošajiem SAP iespējams iepazīties Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP) mājaslapā

- Vilka aizsardzības plāns: www.daba.gov.lv/upload/File/DOC/SAP_Vilks-08_LV.pdf
- Eirāzijas lūša aizsardzības plāns: www.daba.gov.lv/upload/File/DOC/SAP_Lusis-07_LV.pdf
- Brūnā lāča aizsardzības plāns: www.daba.gov.lv/upload/.../SAP_Brunais-lacis_09_LV.pdf

VILKA

Sugas aizsardzības plāna atjaunošana

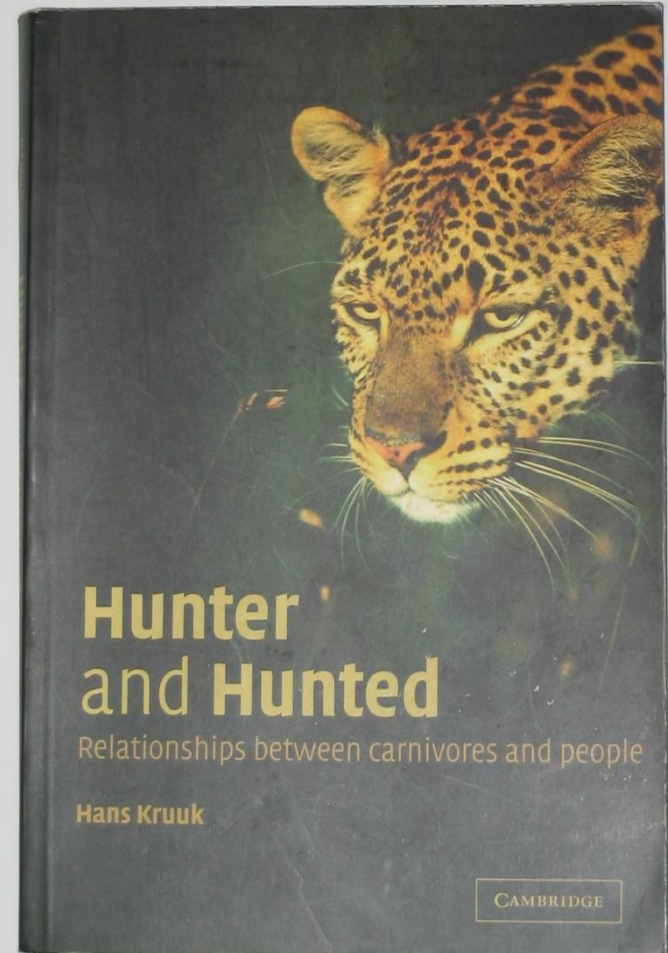
Izpildītājs: Medniecības un medību faunas
radošā grupa
LVMĪ Silava

Ierosinājumiem: guna.bagrade@silava.lv;
janis.ozolins@silava.lv

Bioloģiskie (ekoloģiskie) sugu
līdzāspastāvēšanas
priekšnosacījumi - jau zināmi:

- Atšķirīgas ekoloģiskās nišas;
- Spēja izdzīvot – konkurēt

Ekonomiskie, sociālie –
vai jūs zināt???

1.1 Populations

In Europe, wolves occur in all countries except in the island states (Ireland, Iceland, United Kingdom, Cyprus, Malta) and the Benelux countries, Denmark and Hungary (in these countries a number of dispersing individuals have been reported). Based on a combination of distribution and social, ecological and political factors wolves are categorized into 10 populations (Fig.1): North Western Iberian, Sierra Morena, Alpine, Italian Peninsula, Carpathian, Dinaric-Balkan, Baltic, Karelian, Scandinavian and Central European Lowlands. All populations are the results of natural dynamics as no wolf reintroduction has ever been carried out in Europe.

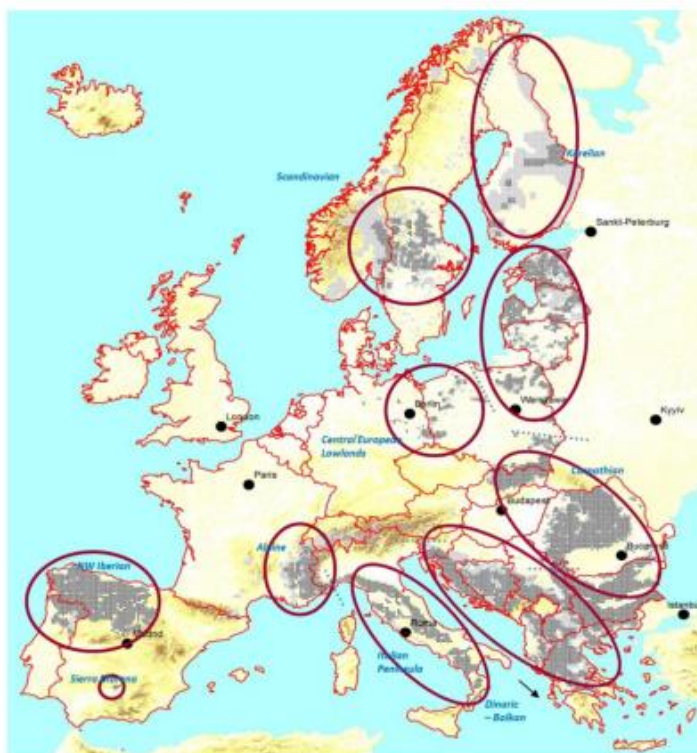

Figure 1. The 10 wolf populations of Europe

Status, management and distribution of large carnivores – bear, lynx, wolf & wolverine – in Europe

Petra Kaczensky¹, Guillaume Chapron², Manuela von Arx³, Djuro Huber⁴, Henrik Andrén², and John Linnell⁵ (Editors) 2012

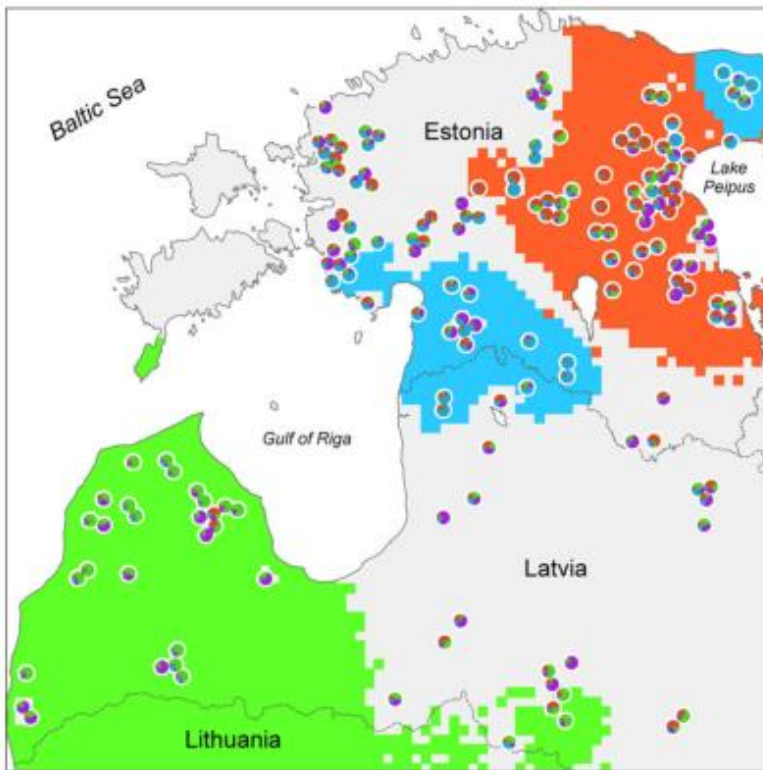
Population	Population size 2011	Countries (and approx. % share of population)	Trend	Red List assessment
Scandinavian	250-300	SE (90%), NO (10%)	Increase	EN
Karelian	150+	FI (100%)	Decrease?	EN
Baltic	~ 900-1400 (5000 with BY and RU)	EE (20%), LV (20%), PL (30%), LT (30%)	Stable	LC
Central European Lowlands	~ 300	DE (40%), PL (60%)	Increase	EN
Carpathians	~ 3500	RO (70%), SK (13%), PL (10%), CZ (0.1%)	Stable	LC
Dinaric-Balkan	4-5000	BG (30%), BO (20%), FYROM (5%), HR (15%), SL (2%), AL (5%), GR (3%), SRB (20%)	Stable	LC
Italian Peninsula	~ 800	IT (100%),	Stable	VU
Alpine	32 packs (> 160)	FR (47%), IT (45%), CH (5%), AT (3%)	Increase	EN
NW Iberia	~ 2500	SP (90%), PO (10%)	Stable	NT
Sierra Morena	1 pack	SP (100%)	Decrease	CR

EU Habitat Directive 92/43/EEC **On conservation of natural habitats and wild fauna and flora. *Direktīva par dabisko dzīvotņu un savvaļas faunas un floras aizsardzību***

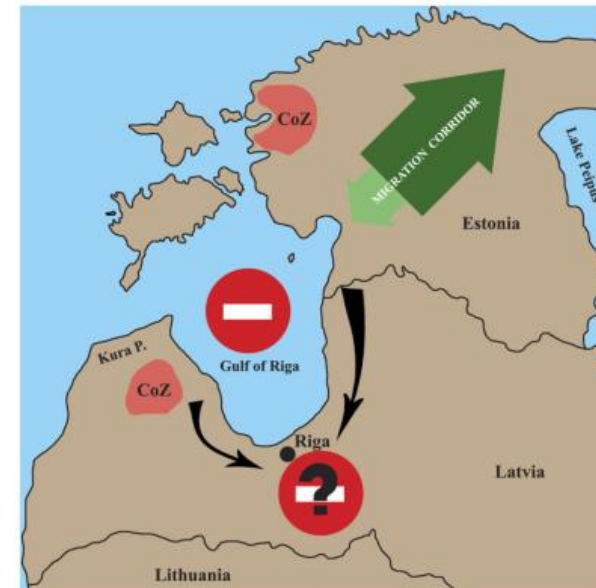
Vilks iekļauts šī dokumenta II pielikumā (to dzīvesvietās jāierīko īpaši aizsargātas teritorijas) un IV pielikumā (ieguves aizliegums). Baltijas valstis, iestājoties ES, panāca t.s. ģeogrāfisko izņēmumu – vilku pārcēla pie V pielikuma sugām, kas nozīmē, ka to drīkst medīt, vienīgi jāievēro atļautie ieroču veidi un medību paņēmieni, jāveic populācijas monitorings, taču nav jāierīko īpaši aizsargājamas teritorijas.

2.9 Conclusions (atbilstoši General Evaluation matrix) (assessment of conservation status at end of reporting period)		LV eksperta atbilde/vērtējums	Paskaidrojums, kāda informācija/datu avoti izmantoti novērtējumos, kā dati interpretēti u.tml.
2.9.1. Range Izplatība	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended	Favourable (FV)	
2.9.2. Population Populācijas lielums	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵	Favourable (FV)	
2.9.3 Habitat for the species Piemērots biotops	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵	Favourable (FV)	
2.9.4 Future prospects Nākotnes perspektīvas	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1)/ Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵	Favourable (FV)	
2.9.5 Overall assessment of Conservation Status	Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX)	Favourable (FV)	
2.9.6 Overall trend in Conservation Status	If overall CS is U1 or U2, use of qualifier '+' (improving), '-' (declining), '=' (stable) or 'x' (unknown) is obligatory		

Citation: Hindrikson M, Remm J, Männil P, Ozolins J, Tammeleht E, et al. (2013) Spatial Genetic Analyses Reveal Cryptic Population Structure and Migration Patterns in a Continuously Harvested Grey Wolf (*Canis lupus*) Population in North-Eastern Europe. PLoS ONE 8(9): e75765. doi:10.1371/journal.pone.0075765

Figure 3. Geographical ranges of four genetic groups (A–D) in the Estonian-Latvian wolf population based on distance weighted interpolation of Structure membership coefficients. As determined by 1000 bootstrap permutations

Figure 6. Schematic representation of DResD results (shown in Figure 5). Migration directions and strength were determined with BayesAss (see Information S2), with dark green arrows indicating stronger and light green arrow weaker dispersal strength. Red prohibiting signs designate migration barriers (note that the barrier in the form of the Gulf of Riga was clearly identified by the analysis, whereas the city of Riga and its surrounding infrastructure are proposed to explain the evidence for a barrier in that approximate location). CoZ: contact zones for genetically distant individuals.

Table 4. Common threats to different wolf populations in Europe. y, threat considered important in the population; –, threat not considered important in the population; +/–, threat considered important in some parts of the population; ?, no information

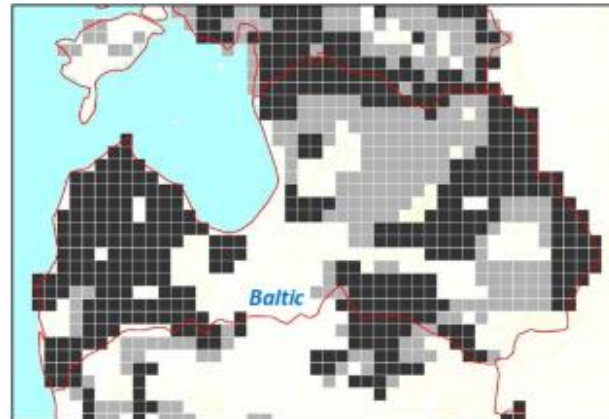
	Central-European			Italian	NW	Sierra
	Alpine	Baltic	Carpathians			
Overharvest and poaching	y	y	–	y	y	y
Low public acceptance	y	y	y	+/–	y	+/–
Habitat destruction	–	+/–	–	y	+/–	y
Barriers to gene flow	–	+/–	–	+/–	+/–	–
Poor management	–	–	–	–	y	y
Poor scientific knowledge	–	+/–	+/–	–	+/–	y
Inbreeding	–	+/–	–	+/–	y	–
Conflicts due to livestock depredation	y	y	y	y	y	y
Hybridization with dogs	y	+/–	+/–	+/–	y	–
Prey overharvest	–	–	–	–	+/–	–
Diseases	–	y	–	+/–	?	–

Hindrikson et al. Wolf population genetics in Europe: a systematic review, meta-analysis and suggestions for conservation and management

Biological Reviews (2016) 000–000 © 2016 Cambridge Philosophical Society

Wolf – Latvia

Janis Ozolins

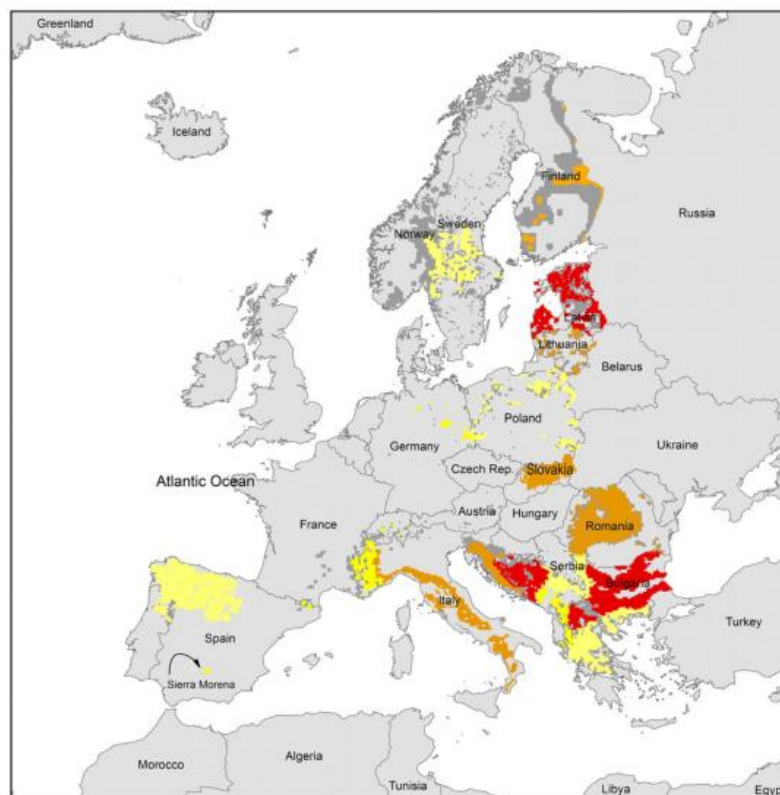
Wolf distribution in Latvia 2006-2012. (Distribution in Russia and Belarus not shown)

*Dark cells: reproduction presence
Grey cells: sporadic occurrence*

[Please note: neighbouring countries can have different criteria and time periods for the definition of cells with permanent and sporadic presences]

7. Summary table

Population size	≥ 300
Trend	Stable or slight increase
Distribution range (# cells in the 10 x 10 km EEA grid)	Permanent: 131 Sporadic: 161
Range trend	Stagnant
Depredation costs / year	None
Number of cases / year	2008-2011 range: 50-239 domestic animals
3 Most important threats	low acceptance by hunters, spatial gap in distribution in middle part of the country, limited institutional capacity for population monitoring

Fig. 7. Levels of legal hunting pressure in European wolf populations. Red, high hunting pressure (>35% of the estimated population size is hunted); orange, medium hunting pressure (10–35%); yellow, low hunting pressure (<10%; including countries where wolves are protected). Note that in Italy and Portugal, where wolf hunting is illegal, the level of hunting pressure comes from poaching that is estimated to remove about 20% and <10% of the total wolf population per year, respectively. For other countries with no official data on poaching available, only legal hunting pressure is illustrated on the map.

Vilku – suņu hibridizācija

Vilku – suņu hibridizācija: pētījums Baltkrievijā

(Sidorovich, 2015)

Wolf – stray dog hybridization – 5 cases.

The situations in which that happened:

(1) Four cases. The supply with prey was rich or very rich. The wolf population density was low.

(2) One case. The supply with prey was rich. The wolf population density was moderate.

Possible factors that determine wolf- stray dog hybridization:

- rich prey supply,
- low density of the wolf population.

It should be only a combination of these two factors, but not just low population density in wolves.

Priekšnosacījumi hibridizācijai:

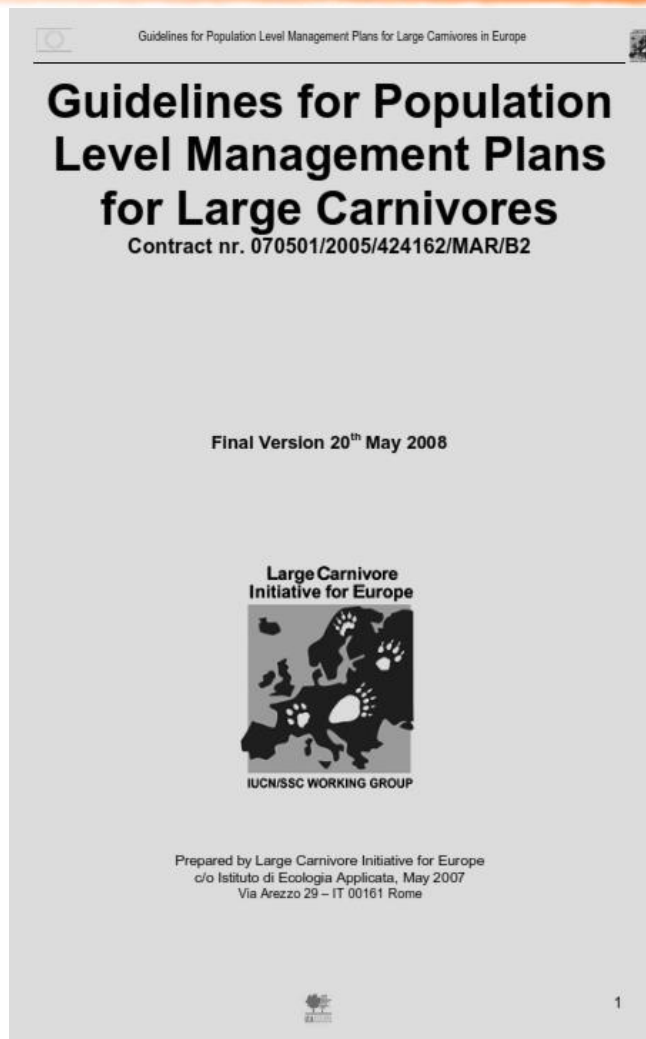
- Daudz barības;
- Zems vilku populācijas blīvums.

Sugas aizsardzības plāna **mērķis** ir saglabāt vilku populācijas labvēlīgu stāvokli Latvijā neierobežoti ilgā laikā un veicināt labvēlīga stāvokļa sasniegšanu un uzturēšanu visā Baltijas vilku populācijā. Latvijā jā saglabā ne mazāk kā 300-500 vilku. Ar labvēlīgu populācijas stāvokli saprot ne vien pietiekamu indivīdu skaitu, bet:

1. demogrāfisko stāvokli, kas nodrošina pašatjaunošanos;
2. ģenētisko stāvokli, kas nodrošina iedzimtības materiāla apmaiņu populācijas areāla robežās, kā arī ģenētiskās un morfoloģiskās identitātes saglabāšanu un evolūcijai nepieciešamo ģenētisko daudzveidību, īpaša uzmanība vilku gadījumā jāpievērš hibridizācijas iespējas mazināšanai ar suņiem;
3. ekoloģisko stāvokli, kurā suga saglabā dabiskās funkcijas ekosistēmā (barošanos, spēju ietekmēt upuru dzīvnieku populācijas, biotopu izmantošanu u.c.)

Līdzšinējie pasākumi (prioritārā secībā)

1. Populācijas stāvokļa monitorings.
2. Vilku nodarīto zaudējumu kompensēšanas sistēmas izstrāde, kurā finansējums tiktu gūts no lauku atbalstam paredzētiem līdzekļiem.
3. Taksidermijas darbnīcu un kažokādu ģērētavu pārbaudes.
4. Barošanās pētījumi un vilku ietekmes novērtējums uz upuru populācijām
5. Citu valstu pieredzes popularizēšana par mājdzīvnieku aizsardzību no vilku uzbrukumiem.
6. Telemetrijas projekts ar mērķi noskaidrot vilku teritorijas lielumu un izmantošanas likumsakarības.
7. Anonīma mednieku aptauja par vilku skaitu, neregistrētiem bojā ejas gadījumiem un attieksmi pret medību uzraudzības sistēmu.
8. Ieviest lietotājiem ērtāku un pret kļūdām drošāku ziņošanas sistēmu par nomedītajiem un bojā gājušajiem vilkiem.
9. Semināri (speciālistiem un iesaistīto nozaru pārstāvjiem) par vilku (lielo plēsēju) aizsardzības aktualitātēm valstī.
10. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs.

Key actions for Large Carnivore populations in Europe

2. Baltic population

Specific actions:

1. Establishing an International Baltic wolf population Working Group
2. Comparing impact of different wolf management regimes in countries sharing the population

This document is the final product of:

Task 1 of contract ENV.B.3/SER/2013/003

Support to the European Commission's policy on Large Carnivores under the Habitats Directive – Phase 2

Coordination: Luigi Boitani

Sections coordinated by: Henrik Andren (5), Luigi Boitani (3), Djuro Huber (2), John Linnell (1), Urs Breitenmoser and Manuela Von Arx (4).

Contributions by: Francisco Alvarez, Ole Anders, Henrik Andren, Elisa Avanzinelli, Vaidas Balys, Juan Carlos Blanco, Luigi Boitani, Urs Breitenmoser, Guillaume Chapron, Paolo Ciucci, Aleksander Dutsov, Claudio Groff, Djuro Huber, Ovidiu Ionescu, Felix Knauer, Ilpo Kojola, Jakub Kubala, Miroslav Kutal, John Linnell, Aleksandra Majic, Peep Mannil, Ralph Manz, Francesca Marucco, Dime Melovski, Anja Molinari, Harri Norberg, Sabina Nowak, Janis Ozolins, Santiago Palazon, Hubert Potocnik, Pierre-Yves Quenette, Ilka Reinhardt, Robin Rigg, Nuria Selva, Agnieszka Sergiel, Maryna Shkvyria, Jon Swenson, Aleksander Trajce, Manuela Von Arx, Manfred Wolfi, Ulrich Wotschikowsky, Diana Zlatanova.

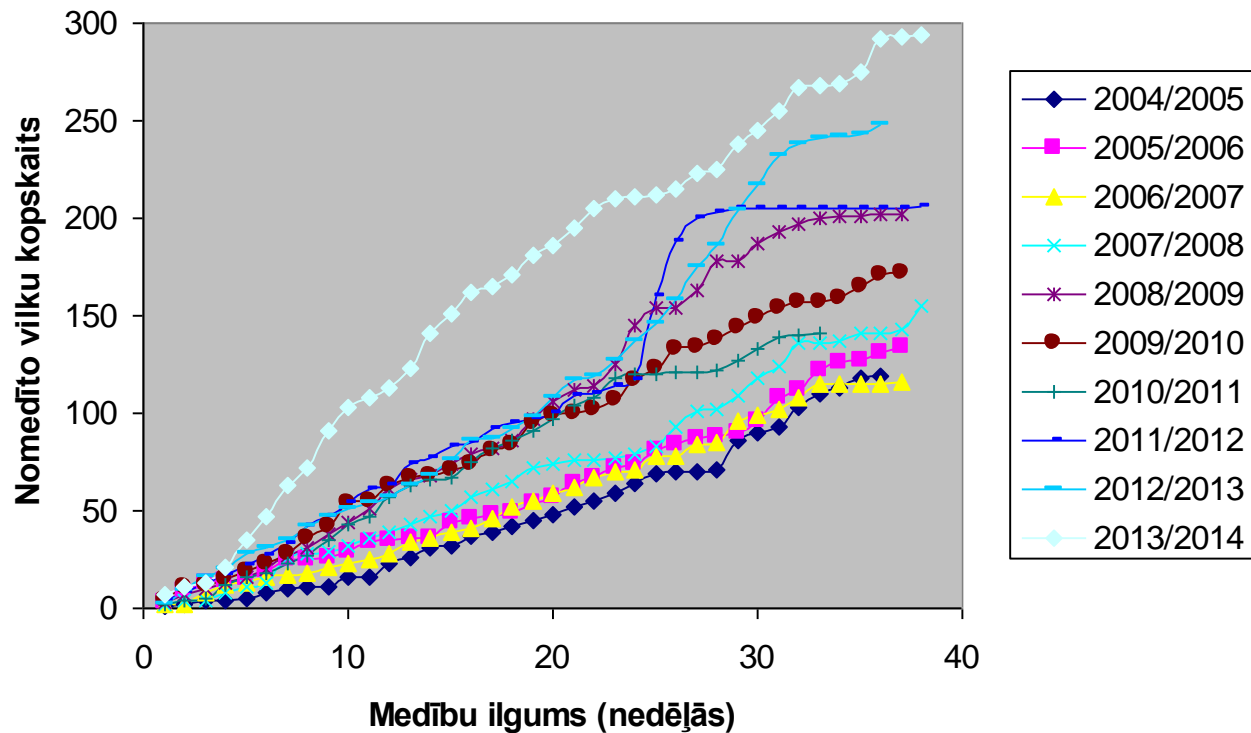
Contract management in DG Environment: András Demeter and Marco Cipriani

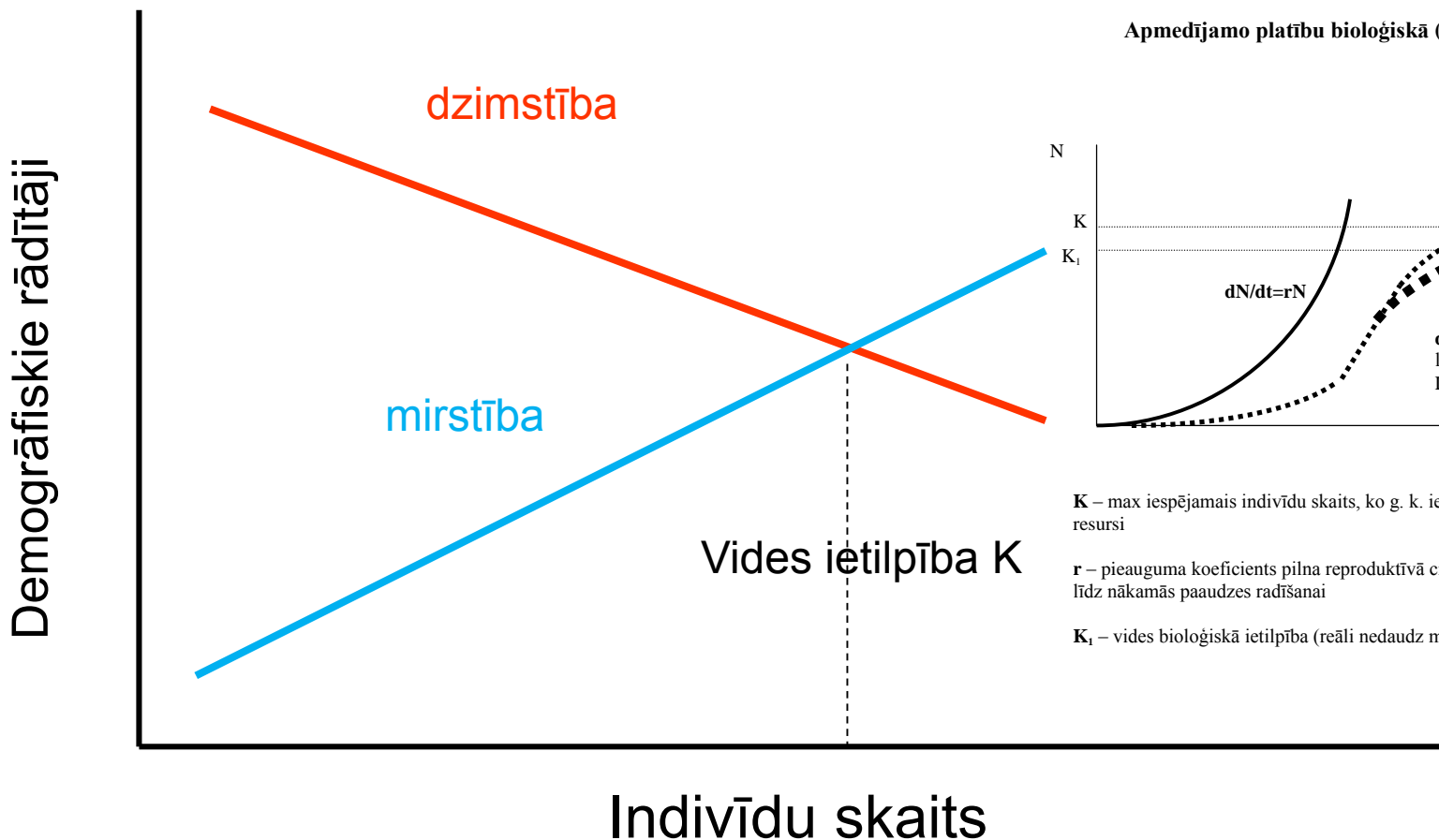
Suggested citation: Boitani, L., F. Alvarez, O. Anders, H. Andren, E. Avanzinelli, V. Balys, J. C. Blanco, U. Breitenmoser, G. Chapron, P. Ciucci, A. Dutsov, C. Groff, D. Huber, O. Ionescu, F. Knauer, I. Kojola, J. Kubala, M. Kutal, J. Linnell, A. Majic, P. Mannil, R. Manz, F. Marucco, D. Melovski, A. Molinari, H. Norberg, S. Nowak, J. Ozolins, S. Palazon, H. Potocnik, P.-Y. Quenette, I. Reinhardt, R. Rigg, N. Selva, A. Sergiel, M. Shkvyria, J. Swenson, A. Trajce, M. Von Arx, M. Wolfi, U. Wotschikowsky, D. Zlatanova, 2015. Key actions for Large Carnivore populations in Europe. Institute of Applied Ecology (Rome, Italy). Report to DG Environment, European Commission, Bruxelles. Contract no. 07.0307/2013/654446/SER/B3

This document has been prepared for the European Commission, however it reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Cover: Photo composition by Alessandro Montemaggiari

1. Populācijas stāvokļa monitorings.

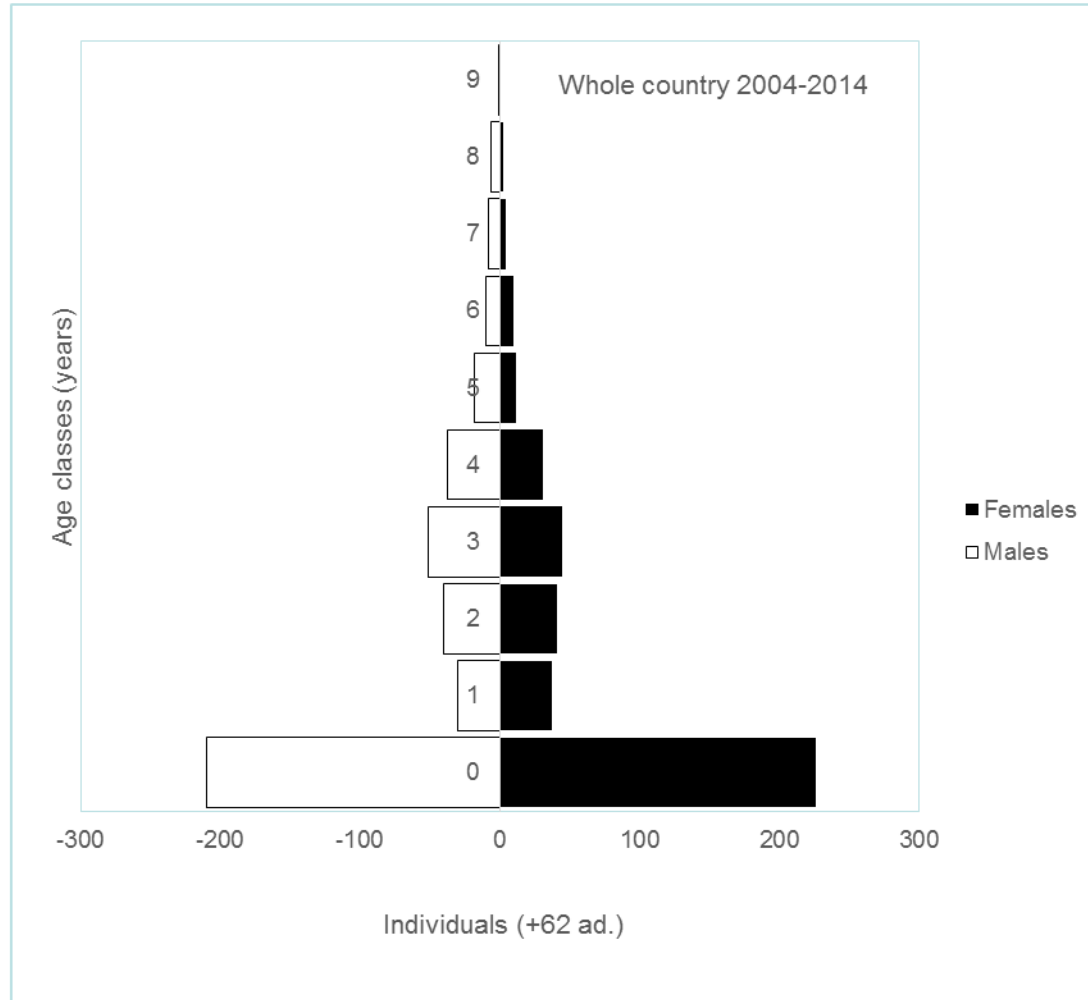

2009.-2013. gada laikā pieaugušu vilku mātišu (n=32)
prenatālā auglība bijusi vidēji **4.8** (min 1; max 10; SD=2.3).
80.0% pieaugušo mātišu konstatēti vairošanās pierādījumi.

Demogrāfiskā ilgtspēja: dzimuma – vecuma struktūra

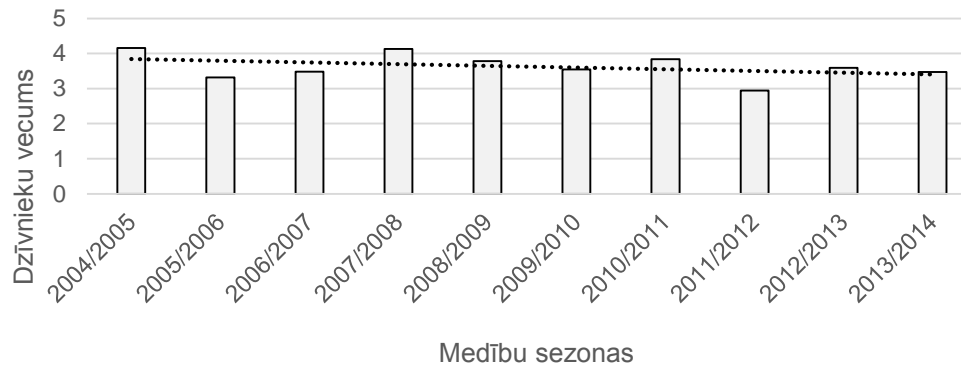
Dabiskā mirstība - kašķis

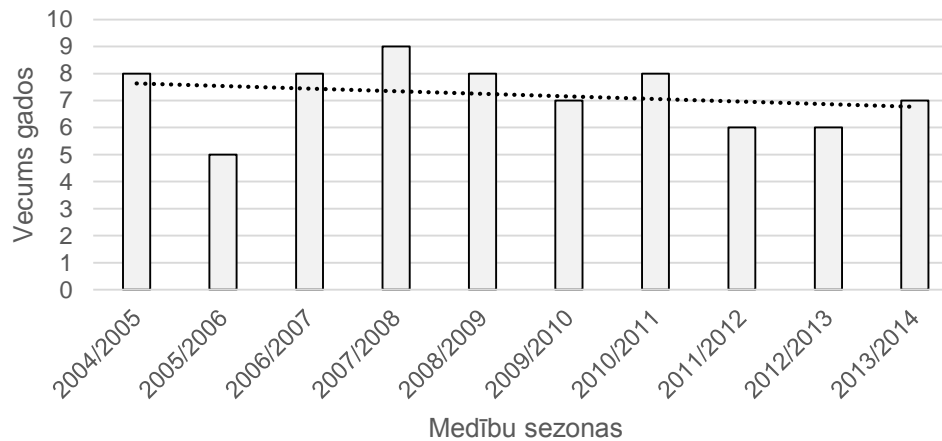
Parazīti

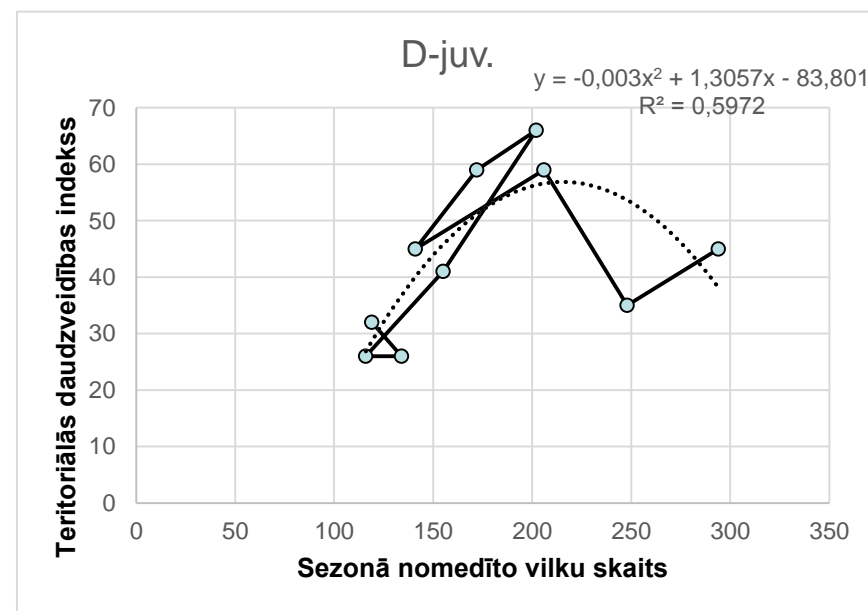
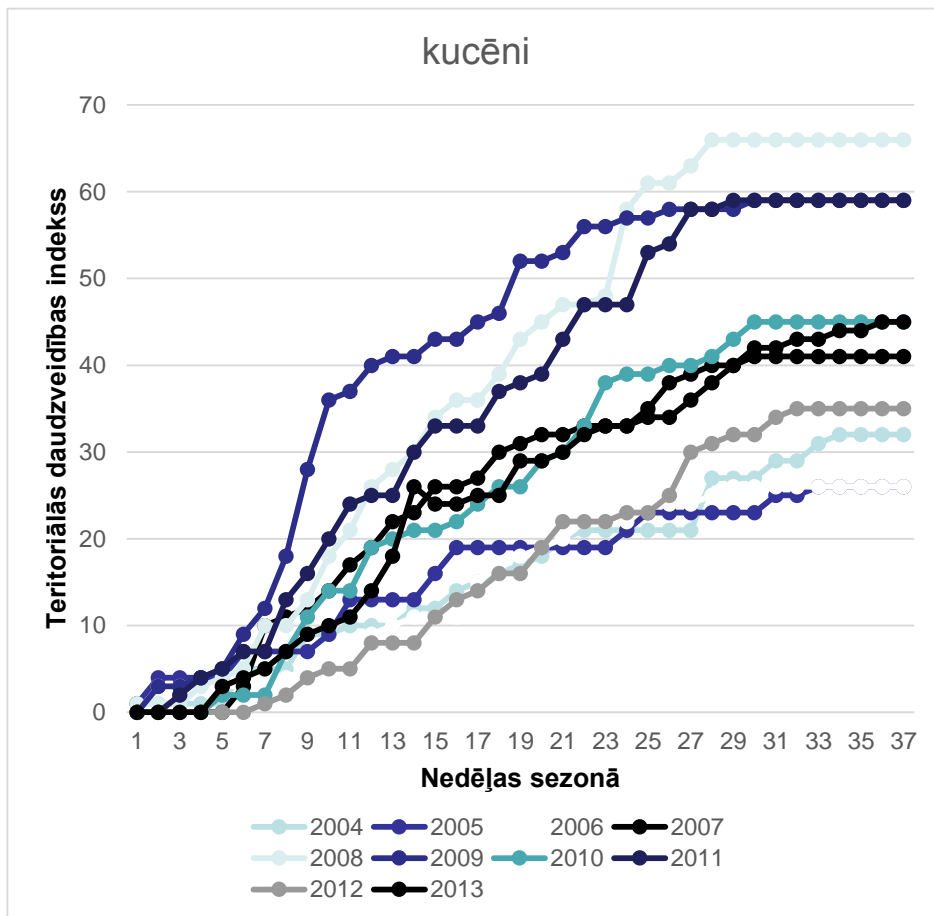
Vidējais vilku vecums

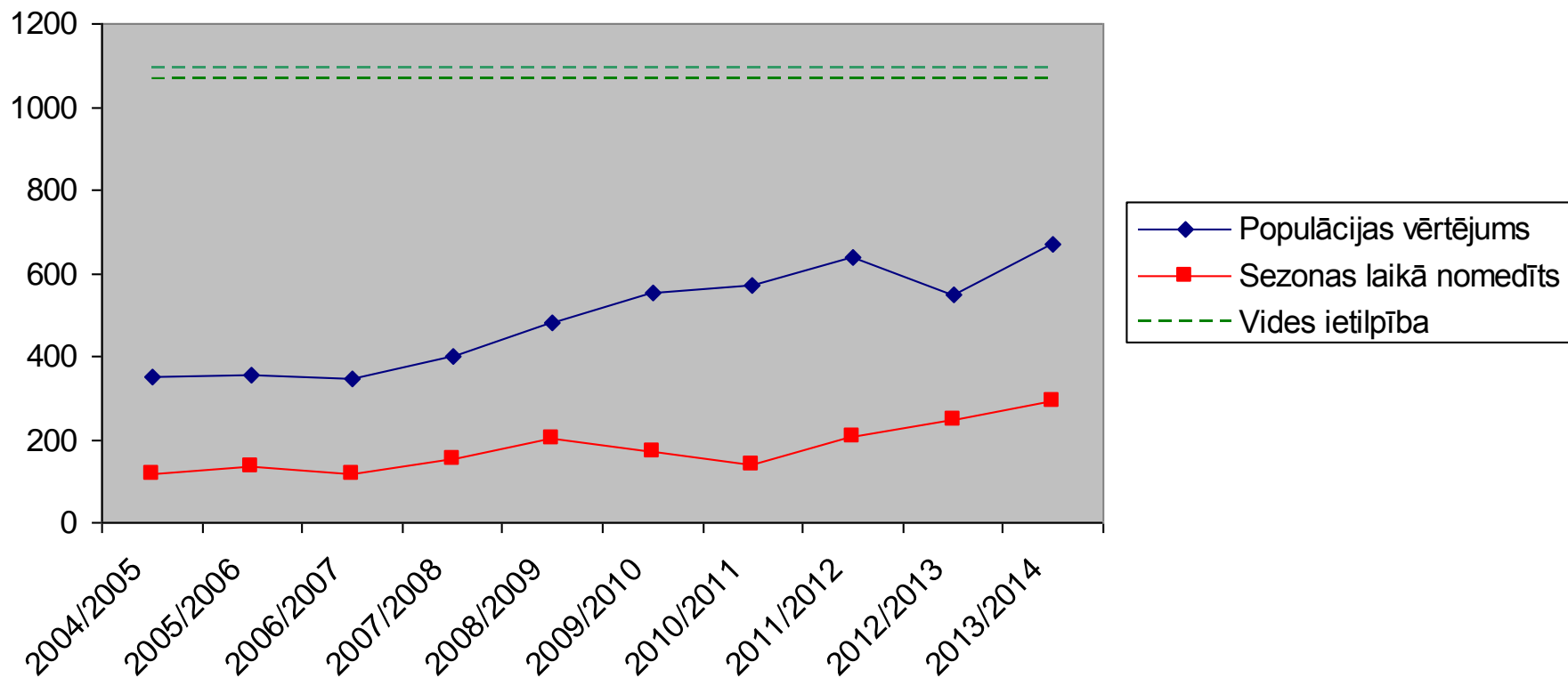

Maksimālais vilku vecums

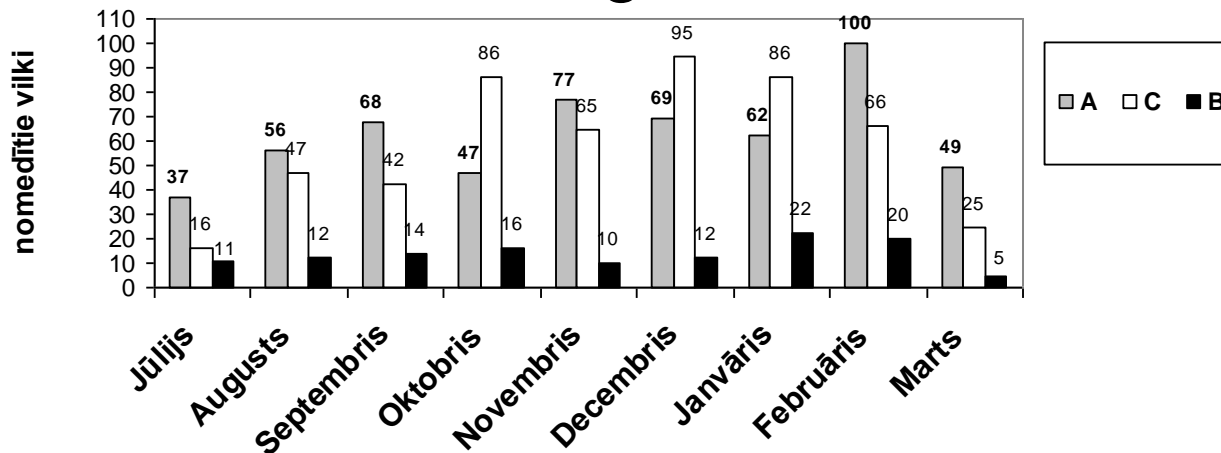

Vilku kucēnu nomedīšanas vienmērīgums sezonas gaitā

Visintensīvāk vilki tikuši medīti Sēlijā – 0.186 uz 1000km², Kurzemē un Zemgalē 0.071, un 0.044 Vidzemē un Latgalē

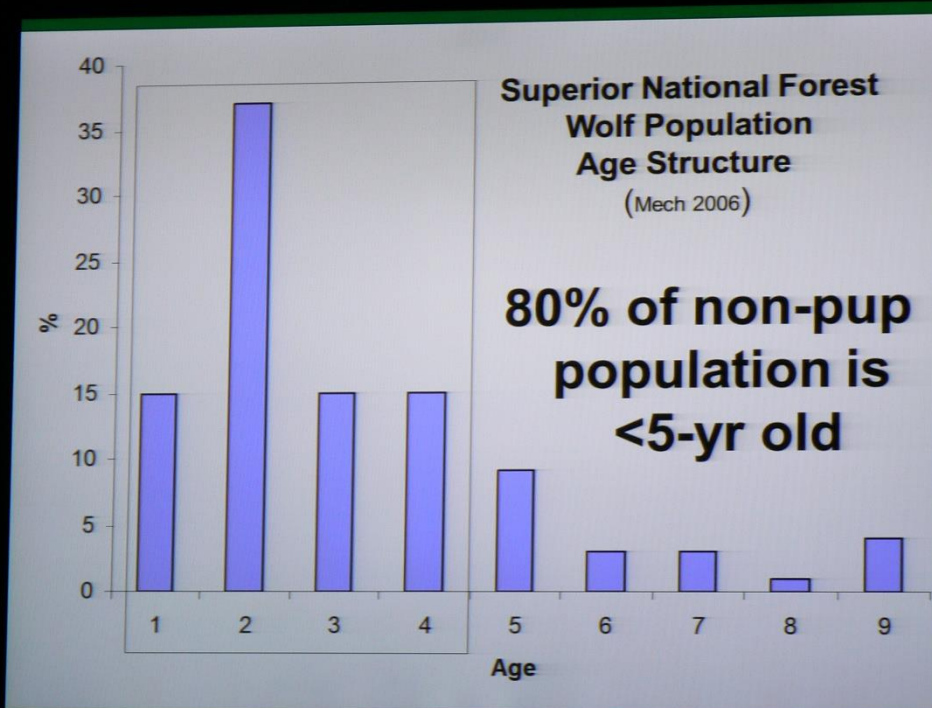
Būtiskas atšķirības starp Vidzemei un Sēliju ($\chi^2=17.569 > 15.51$ d.f.=8, $P=0.05$), kā arī starp Kurzemi un Vidzemi ($\chi^2=49.268 > 20.09$ d.f.=8, $P=0.01$). Lielākais vilku skaits Kurzemē un Sēlijā ticis nomedīts ziemas mēnešos, bet Vidzemē - oktobrī, decembrī un janvārī.

Procentuāls Latvijas reģionu ieguldījums vilku populācijas atjaunošanā

Reģioni	Teritorija	Mātītes vecumā 2+ gadi	Teorētiski piedzimušie kucēni	Izdzīvojušie kucēni
Kurzeme	32.6	47.5	47.3	57.0
Vidzeme un Latgale	55.7	41.7	42.7	33.3
Sēlija	11.6	10.8	10.0	9.7

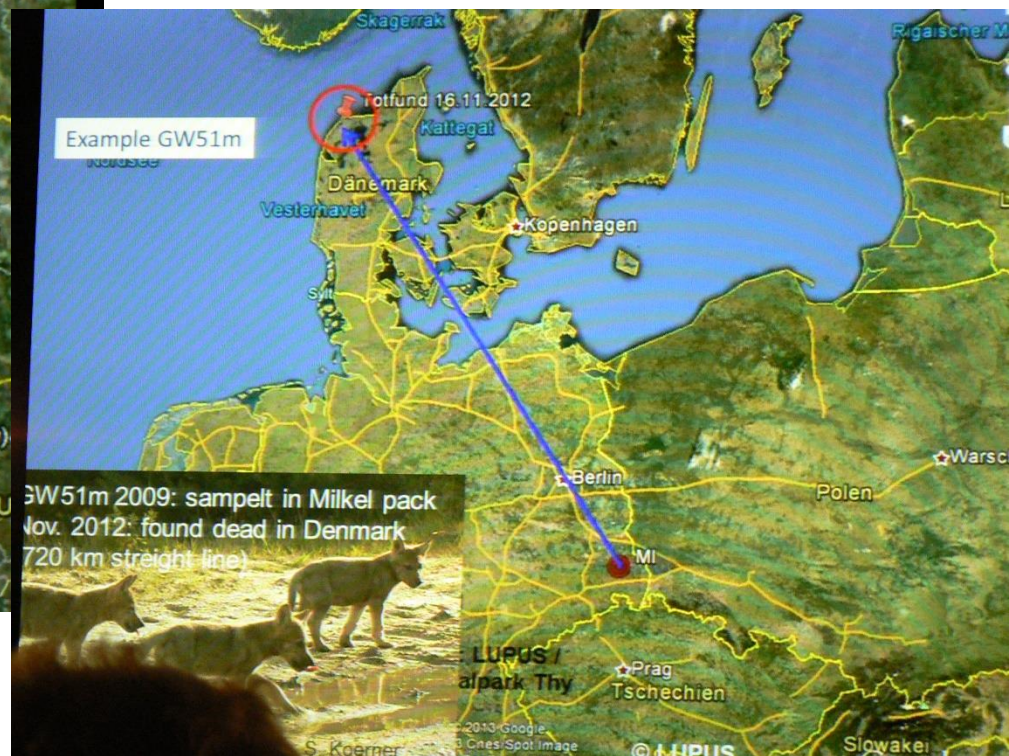
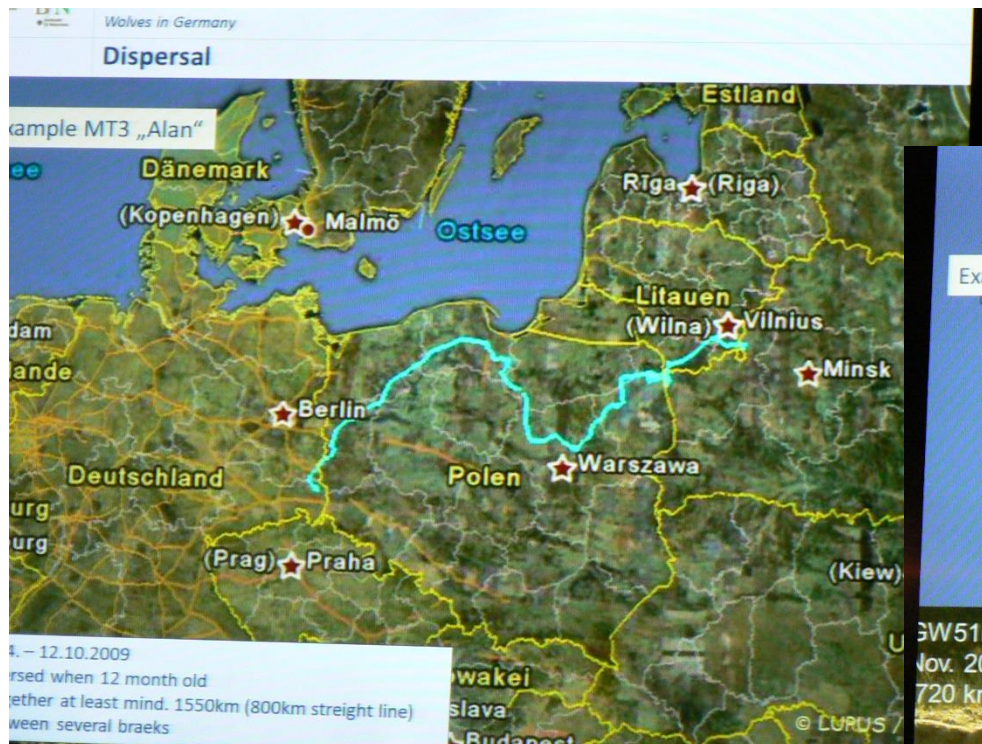

Summary

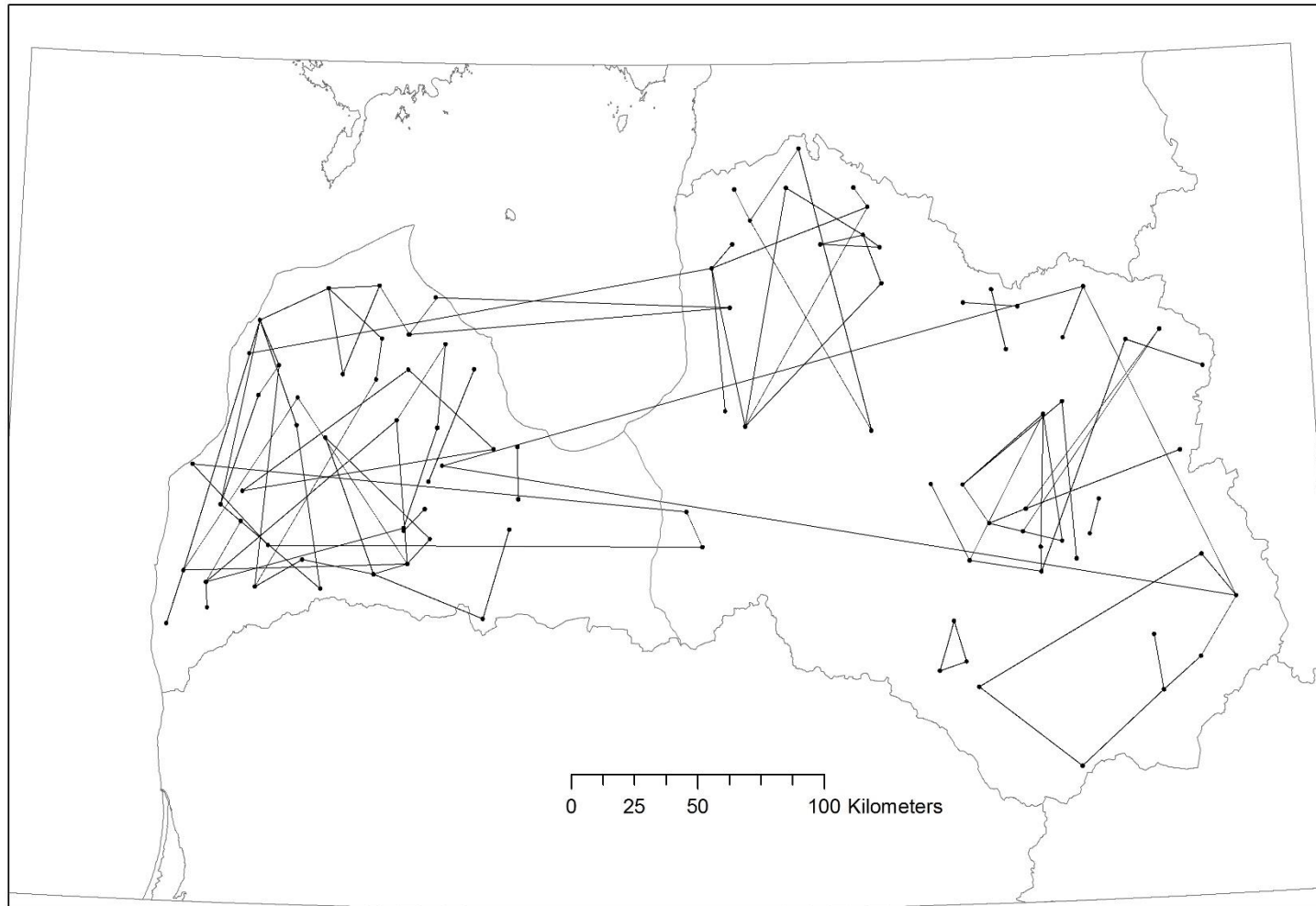
- Although females can breed as young as 2-yr old, in any given year most do not until 5- or 6-yr old.
- At least in our study area, wolves that breed for more than a few years are probably rare.
- No doubt the proportion of younger females breeding in any given year is related to nutritional condition (Sadler 1969).
- Thus, this proportion will probably differ for different study areas and times.
- Lack of reproduction is not necessarily a result of inbreeding.

 USGS

Savstarpēji radniecīgu vilku nomedīšanas vietas. Tiešās pakāpes radnieki savienoti ar nepārtrauktām līnijām.

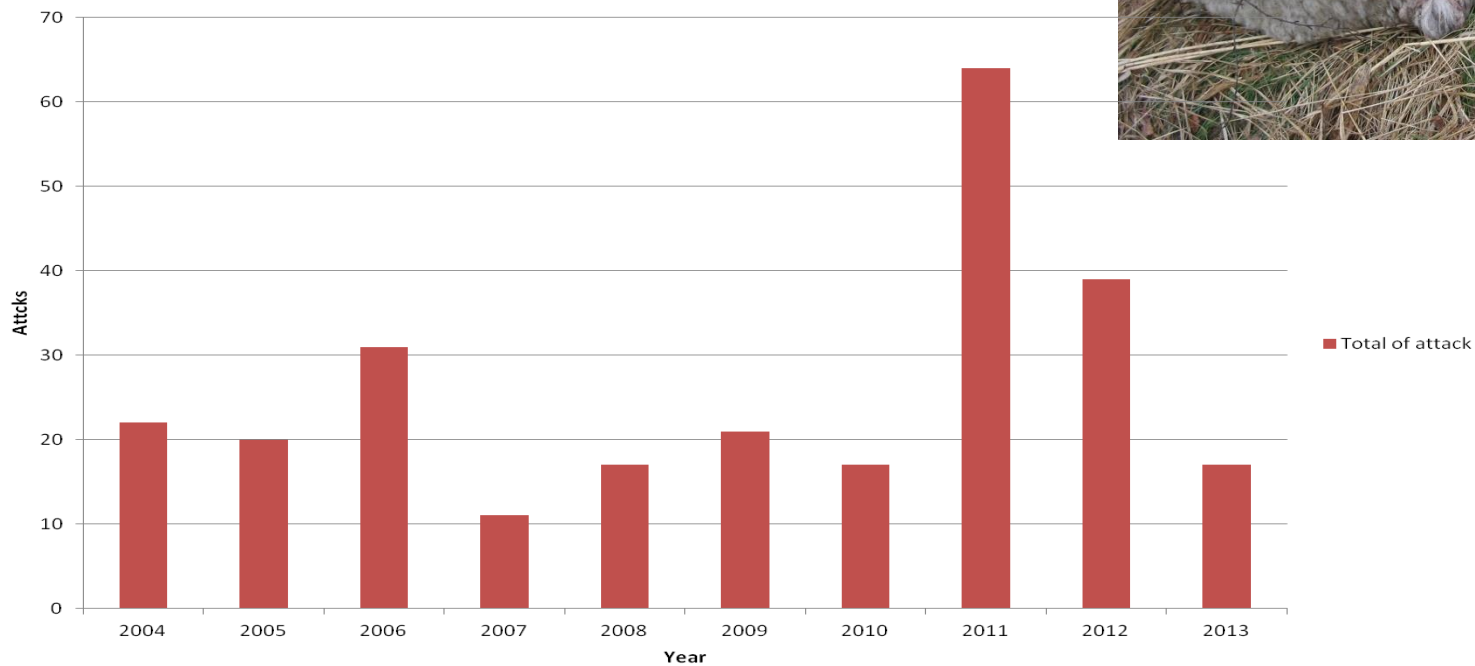

Savstarpēji tieši radniecīgu indivīdu struktūra 526 vilku paraugkopā, kas ievākta laikā no 2009. līdz 2016.gadam.

Grupās lielums (indivīdi)	Grupu skaits	Indivīdu skaits
9	2	18
8	1	8
7	4	28
6	4	24
5	11	55
4	26	104
3	43	129
2	70	140
1	20	20

2. Vilku nodarīto zaudējumu kompensēšanas sistēmas izstrāde, kurā finansējums tiktu gūts no lauku atbalstam paredzētiem līdzekļiem.

Number of attacks from 2004 to 2013

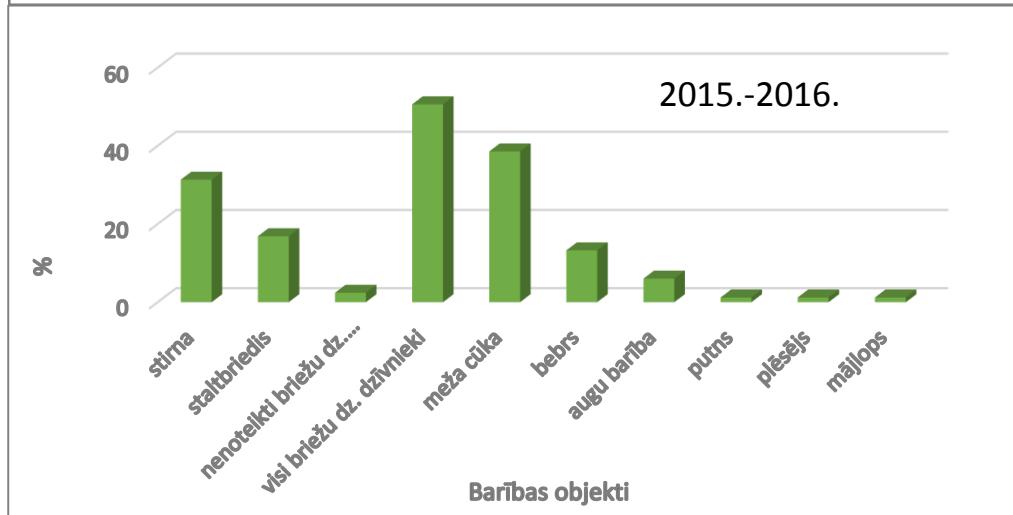
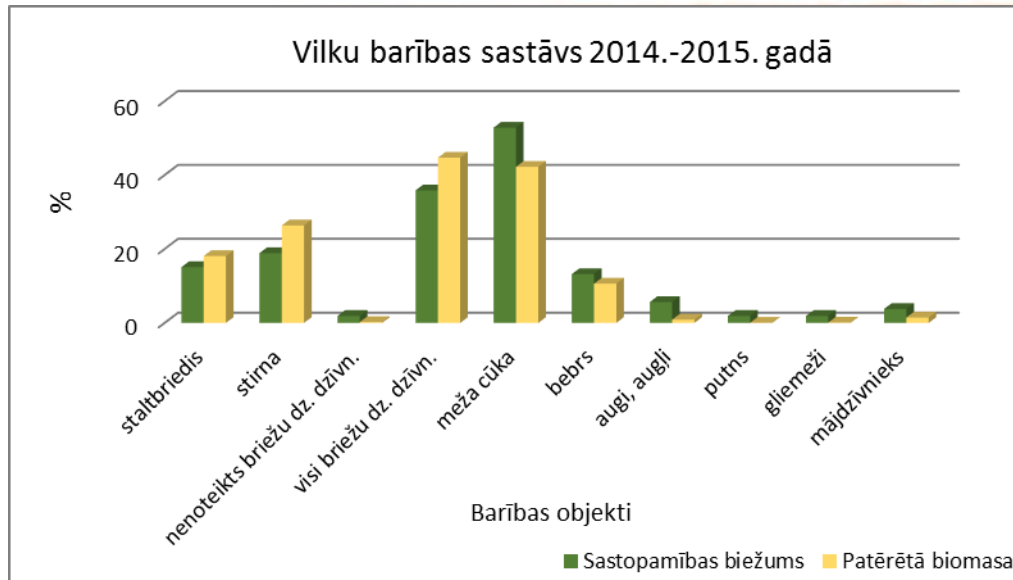

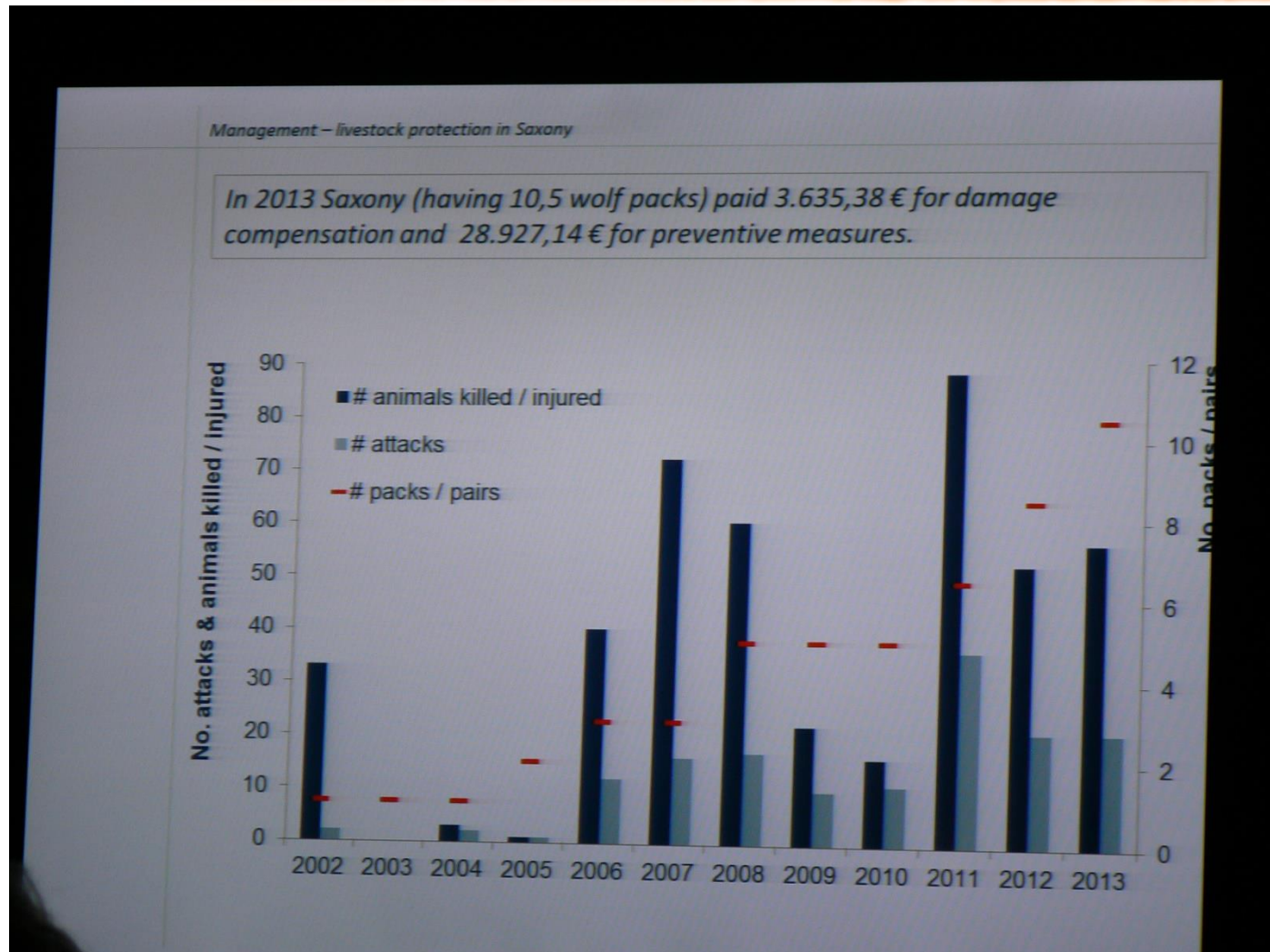
3. Taksidermijas darbnīcu un
kažokādu ģērētavu pārbaudes.

4. Barošanās pētījumi un vilku ietekmes
novērtējums uz upuru populācijām

Sugas	Alnis	Staltbriedis	Stirna	Meža cūka	Vilks	Lūsis	Lapsa	Jenotsuns	Caunas	Mednis
Alnis	-	0.662	0.477	0.714	n.s.	0.635	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.
Staltbriedis	-	-	0.757	n.r.	0.789	0.916	n.r.	n.r.	n.r.	0.740
Stirna	-	-	-	0.900	0.493	0.691	n.r.	n.r.	n.r.	n.r.
Meža cūka	-	-	-	-	0.555	0,854	n.r.	n.r.	n.r.	n.s.
Vilks	-	-	-	-	-	0.820	0.688	0.777	0.755	0.550
Lūsis	-	-	-	-	-	-	0.782	0.969	0.861	0.588
Lapsa	-	-	-	-	-	-	-	n.r.	n.r.	0.965
Jenotsuns	-	-	-	-	-	-	-	-	n.r.	0.792
Caunas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.921
Mednis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

5. Citu valstu pieredzes popularizēšana par mājdzīvnieku aizsardzību no vilku uzbrukumiem.

6. Telemetrijas projekts ar mērķi noskaidrot vilku teritorijas lielumu un izmantošanas likumsakarības.

7. Anonīma mednieku aptauja par vilku skaitu, neregistrētiem bojā ejas gadījumiem un attieksmi pret medību uzraudzības sistēmu.

8. Ieviest lietotājiem ērtāku un pret kļūdām drošāku ziņošanas sistēmu par nomedītajiem un bojā gājušajiem vilkiem.

Table 1. Reported numbers of people killed by large carnivores in the 20th century.

Species	Countries where attacks by large carnivores on humans during the 20 th century are reported	Numbers of humans killed	References
Bears, Ursidae			
Black bear (<i>Ursus americanus</i>)	Canada, USA	37	13, 53, 62
Brown bear (<i>Ursus arctos</i>)	Canada, China, Japan, Yugoslavia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Mongolia, Norway, Rumania, Russia, Sweden, USA	313	38
Polar bear (<i>Ursus maritimus</i>)	Canada, Norway (Svalbard), USA	12	53, 63, 64, I. Gjertz pers. comm., A.E. Derocher pers. comm.
Sloth bear (<i>Melursus ursinus</i>)	India	48	37
Dogs, Canidae			
Coyote (<i>Canis latrans</i>)	Canada, USA	1	49
Wolf (<i>Canis lupus</i>)	Afghanistan, Canada, China, Estonia, France, India, Iran, Italy ^a , Latvia, Lithuania, Poland, Russia, Slovakia, Spain, USA	607 ^b	23, 25, 65
Hyanids, Hyanidae			
Spotted hyena (<i>Crocuta crocuta</i>)	Uganda	4	21
Striped hyena (<i>Hyena hyena</i>)	India	2	59
Cats, Felidae			
Tiger (<i>Panthera tigris</i>)	Bangladesh, China, India, Indonesia, Malaysia, Myanmar, Nepal, Russia, Singapore, Thailand, Vietnam	12 599	1, 11, 23, 24, 31, 66, 67, 68, 69, C. McDougal pers. comm., V. Flint pers. comm.
Leopard (<i>Panthera pardus</i>)	India, Nepal, South Africa, Uganda	840	10, 14, 21, 45, 46, 70
Lion (<i>Panthera leo</i>)	India, South Africa, Tanzania, Uganda, Zambia	552	21, 23, 71, 72
Puma (<i>Felis concolor</i>)	Chile, Canada, USA	18	43, 73, L. Fitzhugh pers. comm.

a) Linnell et al. (25) could not substantiate these deaths; rather they seemed to derive from a tale claimed by the local people of several villages to have occurred in their own village.

b) The majority of deaths are caused by rabies transmitted by wolves.

A few authors (15, 18, 22, 65) report more fatalities than mentioned here. Because of uncertain

25. Linnell, J.D.C., Andersen, R., Anderson, Z., Balciuskas, L., Blanco, J.C., Boitani, L., Brainerd, S., Breitenmoser, U., Kojola, I., Liberg, O., Loe, J., Okarma, H., Pedersen, H.C., Promberger, C., Sand, H., Solberg, E.J., Valdmann, H. and Wabakken, P. 2002. The fear of wolves: A review of wolf attacks on humans. *NINA oppdragsmelding 731*. 65 pp.

9. Semināri (speciālistiem un iesaistīto nozaru pārstāvjiem) par vilku (lielo plēsēju) aizsardzības aktualitātēm valstī.

Platformas pamatprincipi:

- 1) Strādāt saskaņā ar ES tiesisko regulējumu: galvenais tiesiskais instruments, uz kura pamata Eiropas Savienības teritorijā labvēlīgā aizsardzības statusā īstenot lielo plēsēju sugu aizsardzību un to ilgtspējīgu apsaimniekošanu, ir ES Dzīvotņu direktīva (92/43/EEK).
- 2) Nodrošināt vajadzīgo zināšanu bāzi: jebkāda lielo plēsēju sugu pārvaldība jāveido, pamatojoties uz drošiem zinātniskiem pierādījumiem un izmantojot labākos pieejamos un uzticamākos datus.
- 3) Atzīt sociālekonomiskās vajadzības un kultūru ietekmē veidojušos apsvērumus un bažas: cilvēku kopienām ir tiesības ilgtspējīgi izmantot savus dabas resursus un saglabāt kultūras mantojumu daudzfunkcionālā ainavā, kuras neatņemama sastāvdaļa ir lielle plēsēji. Ir jāapzinās saimniecisko darbību ietekme uz ainavu vērtību. Jāapzinās arī nepieciešamība gādāt par sabiedrības drošību.
- 4) Risināt konfliktus ieinteresēto personu konstruktīvās sarunās: sadursmes jautājumos par lielajiem plēsējiem vislabāk risināt un cilvēku un lielo plēsēju līdzaspastāvēšanu sekmēt, ieinteresētajām personām konstruktīvi apmainoties ar domām vietējā, valstu un ES līmenī. Šādi risinājumi jāpielāgo vietējiem un reģionāliem apstākļiem.
- 5) Iesaistīties pārrobežu sadarbībā: lielo plēsēju populāciju areāli Eiropas Savienībā lielākoties šķērso valstu robežas. Tāpēc izolēti nacionāli risinājumi nedarbosies bez jēgpilna ieinteresēto personu dialoga, kurā notiek Eiropas Savienības un attiecīgo kaimiņvalstu pārrobežu sadarbība un cita starpā ir ņemtas vērā "Pamatnostādnes par lielo plēsēju sugu aizsardzības un apsaimniekošanas plāniem".

10. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs.

LŪŠA

Sugas aizsardzības plāna atjaunošana

Izpildītājs: Medniecības un medību faunas
radošā grupa
LVMI Silava

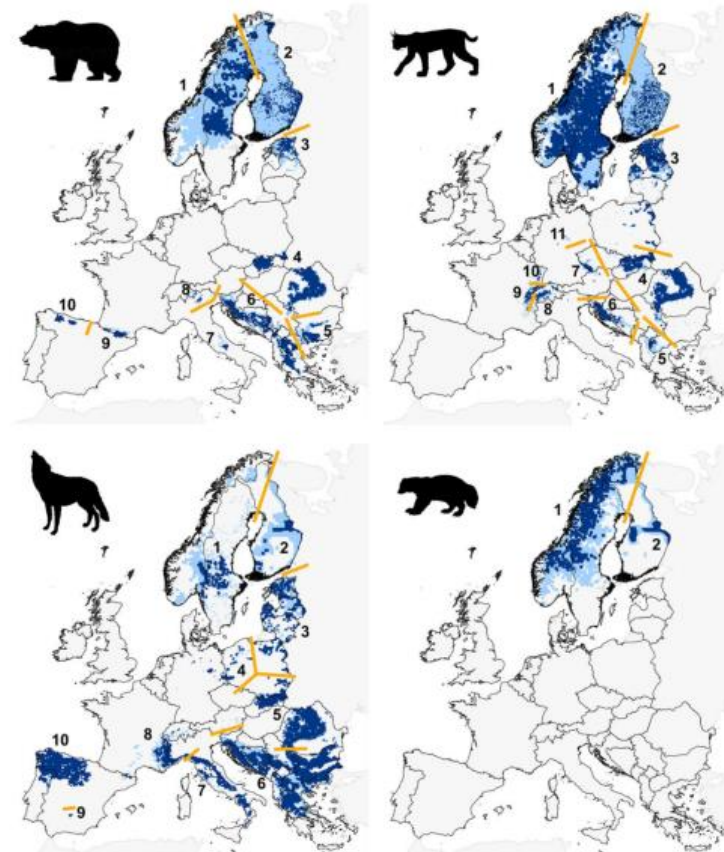
Ierosinājumiem: guna.bagrade@silava.lv;
janis.ozolins@silava.lv

Recovery of large carnivores in Europe's modern human-dominated landscapes

Guillaume Chapron,* Petra Kaczensky, John D. C. Linnell, Manuela von Arx, Djuro Huber, Henrik Andrén, José Vicente López-Bao, Michal Adamec, Francisco Álvares, Ole Anders, Linas Balčiauskas, Vaidas Balys, Péter Bedő, Ferdinand Bego, Juan Carlos Blanco, Urs Breitenmoser, Henrik Brøseth, Luděk Bufka, Raimonda Bunikyte, Paolo Ciucci, Alexander Dutsov, Thomas Engleder, Christian Fuxjäger, Claudio Groff, Katja Holmala, Bledi Hoxha, Yorgos Iliopoulos, Ovidiu Ionescu, Jasna Jeremić, Klemen Jerina, Gesa Kluth, Felix Knauer, Ilpo Kojola, Ivan Kos, Miha Krofel, Jakub Kubala, Saša Kunovac, Josip Kusak, Miroslav Kutal, Olof Liberg, Aleksandra Majić, Peep Männil, Ralph Manz, Eric Marboutin, Francesca Marucco, Dime Melovski, Kujtim Mersini, Yorgos Mertzanis, Robert W. Mysłajek, Sabina Nowak, John Odden, Janis Ozolins, Guillermo Palomero, Milan Paunović, Jens Persson, Hubert Potočník, Pierre-Yves Quenette, Georg Rauer, Ilka Reinhardt, Robin Rigg, Andreas Ryser, Valeria Salvatori, Tomaž Skrbinšek, Aleksandar Stojanov, Jon E. Swenson, László Szemethy, Aleksandër Trajçe, Elena Tsingarska-Sedefcheva, Martin Váňa, Rauno Veeroja, Petter Wabakken, Manfred Wöfl, Sybille Wöfl, Fridolin Zimmermann, Diana Zlatanova, Luigi Boitani

*Corresponding author. E-mail: gchapron@carnivoreconservation.org or guillaume.chapron@slu.se

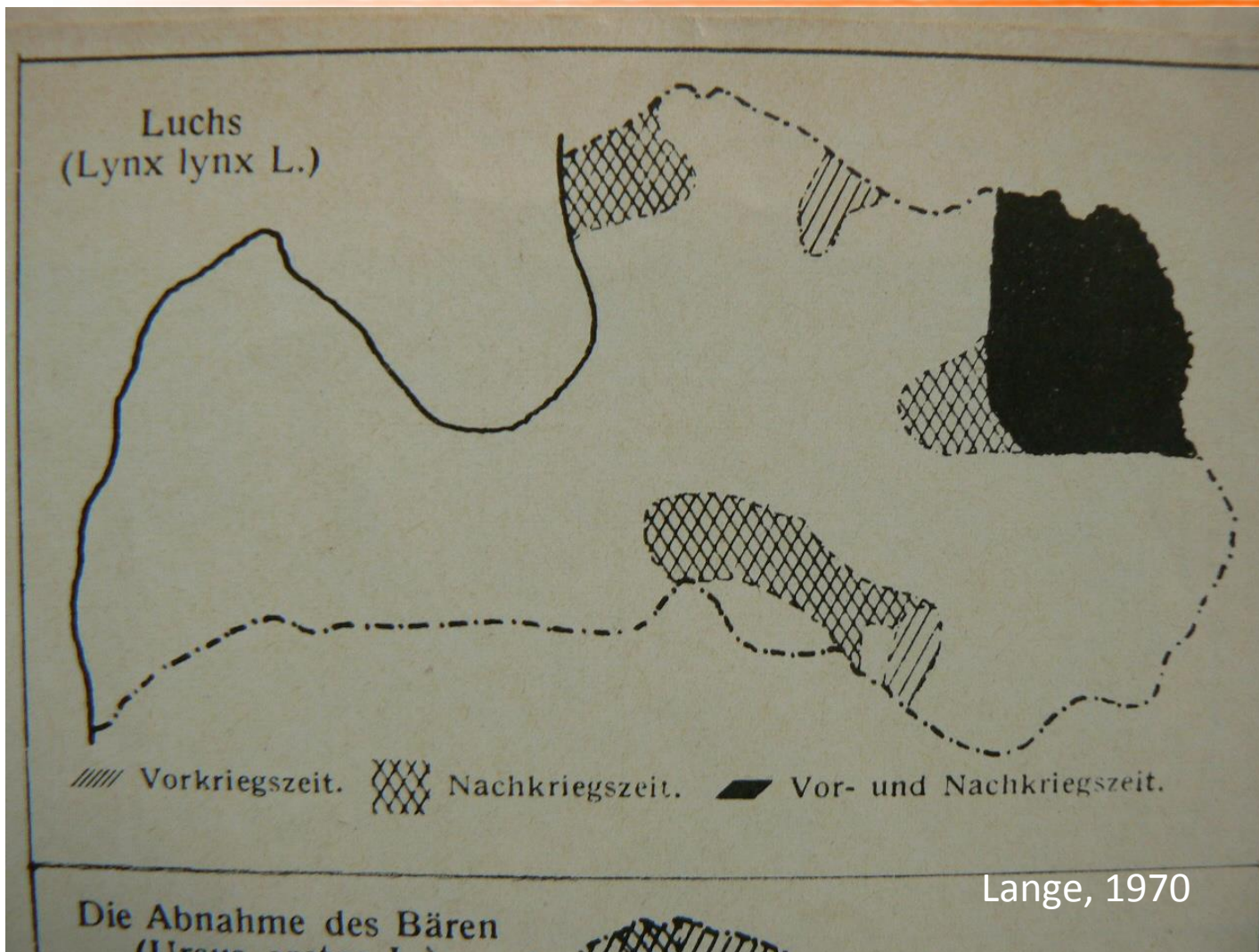
Published 19 December 2014, *Science* **346**, 1517 (2014)
 DOI: 10.1126/science.1257553

Fig. 1. Distribution of large carnivores in Europe in 2011. Brown bears (top left), Eurasian lynx (top right), gray wolves (bottom left), and wolverines (bottom right). Dark blue cells indicate areas of permanent occurrence, and light blue cells indicate areas of sporadic occurrence. Numbers refers to population identifications in tables S1 to S16. Orange lines indicate boundaries between populations.

SCIENCE sciencemag.org

Vēsturiskā izplatība

Status, management and distribution of large carnivores – bear, lynx, wolf & wolverine – in Europe

PART I – Eurasian lynx populations in Europe

1.1 Populations

Eurasian lynx are widely distributed in northern and eastern Europe (Scandinavian and Baltic states) and along forested mountain ranges in south-eastern and central Europe (Carpathian, Balkans, Dinarids, Alps, Jura, Vosges). Lynx are found in 23 countries and (based on a range of criteria, including distribution and other geographic, ecological, political and social factors) can be grouped into 11 populations (Fig. 1). Five of these eleven populations are autochthonous (Scandinavian, Karelian, Baltic, Carpathian and Balkan), the other populations – based in central and western Europe – origin from reintroductions in the 1970s and 1980s (Dinaric, Alpine, Jura, Vosges-Palatinian and Bohemian-Bavarian populations). In addition, there are a number of further occurrences of lynx resulting from more recent reintroductions, such as in the Harz Mountains of central Germany. Based on its present status we herein consider the Harz Mountain's to be an own population.

Figure 1. The 11 lynx populations in Europe.

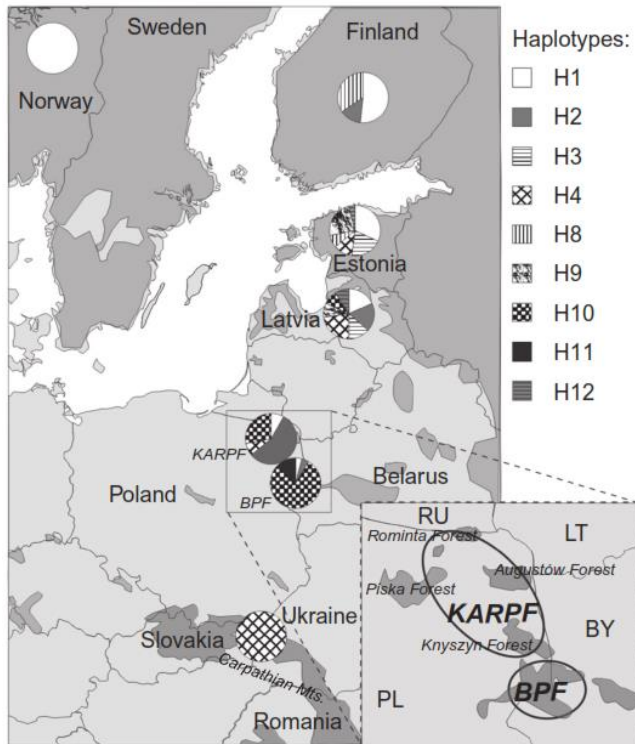
Petra Kaczensky¹, Guillaume Chapron², Manuela von Arx³, Djuro Huber⁴, Henrik Andrén², and John Linnell⁵ (Editors) 2012

Population	Population size 2011	Countries (and approx. % share of population)	Trend	Red List assessment
Alpine	130	CH (77%), FR (10%), IT (7%), SI (3%), AT (3%)	Stable	EN (D)
Balkan	40-50	FYROM (85%), AL (15%), RKS (?), ME (?)	Decrease?	CR (C2a(i,ii) D)
Baltic	1600 (without BY and RU)	EE (49%), LV (37%), PL (6%), UA (5%), LT (3%)	Stable	LC
Bohemian-Bavarian	50	CZ (67%), DE (23%), AT (10%)	Stable or decrease	CR (D)
Carpathian	2300-2400	RO (57%), UA (16%), SK (15%), PL (9%), RS (2%), CZ (0.5%), BG (0.5%), HU (<0.05%)	Stable	LC
Dinaric	120-130	BA (53%), HR (39%), SI (8%)	Stable or decrease	EN (D)
Jura	100	FR (70%), CH (30%)	Increase	EN (D)
Karelian	2430-2610 (without RU)	RU, FI (% unknown)	Increase	LC
Scandinavian	1800-2300	SE (81%), NO (19%)	Stable	LC
Vosges-Palatinian	19	FR (100%), DE (currently 0%)	Stable or decrease	CR (C2a(i,ii) D)
Harz Mountains	20	DE (100%)	Increase	-

High levels of population differentiation in Eurasian lynx at the edge of the species' western range in Europe revealed by mitochondrial DNA analyses

M. Ratkiewicz¹, M. Matosiuk¹, R. Kowalczyk², M. K. Konopiński³, H. Okarma³, J. Ozolins⁴, P. Männil⁵, A. Ornicans⁴ & K. Schmidt² 2012

¹ Institute of Biology, University of Białystok, Białystok, Poland
² Mammal Research Institute, Polish Academy of Sciences, Białowieża, Poland
³ Institute of Nature Conservation, Polish Academy of Sciences, Kraków, Poland
⁴ Latvian State Forest Research Institute 'Silava', Salaspils, Latvia;
⁵ Centre of Forest Protection and Silviculture, Tartu, Estonia

Table 1 Molecular diversity indices for the Eurasian lynx samples studied

No	Population	<i>N</i>	<i>Nh</i>	<i>h</i> ($\pm$ SE)	π ($\pm$ SE)	<i>S</i>	PC1	PC2
1.	Norway	30	1	0.00 ($\pm$ 0.00)	0.000 ($\pm$ 0.00)	0	0.292	-0.033
2.	Finland	29	3	0.62 ($\pm$ 0.05)	0.157 ($\pm$ 0.12)	3	0.227	0.003
3.	Estonia	25	6	0.81 ($\pm$ 0.04)	0.442 ($\pm$ 0.27)	8	0.121	0.038
4.	Latvia	22	7	0.88 ($\pm$ 0.03)	0.468 ($\pm$ 0.29)	11	-0.026	0.058
5.	Poland (KARPF)	25	4	0.62 ($\pm$ 0.08)	0.281 ($\pm$ 0.19)	6	-0.150	-0.029
6.	Poland (BPF)	23	4	0.38 ($\pm$ 0.12)	0.148 ($\pm$ 0.12)	6	-0.220	-0.318
7.	Carpathians	36 + 3*	1	0.00 ($\pm$ 0.00)	0.000 ($\pm$ 0.00)	0	-0.244	0.281
	All	190	9	0.81 ($\pm$ 0.02)	0.438 ($\pm$ 0.26)	12	-	-

N, population size; *Nh*, number of haplotypes; *h*, haplotype diversity; π , nucleotide diversity (%); *S*, number of segregating sites; SE, standard error; KARPF, Knyszyn, Augustów, Rominta, Piska Forests; BPF, Białowieża Primeval Forest.

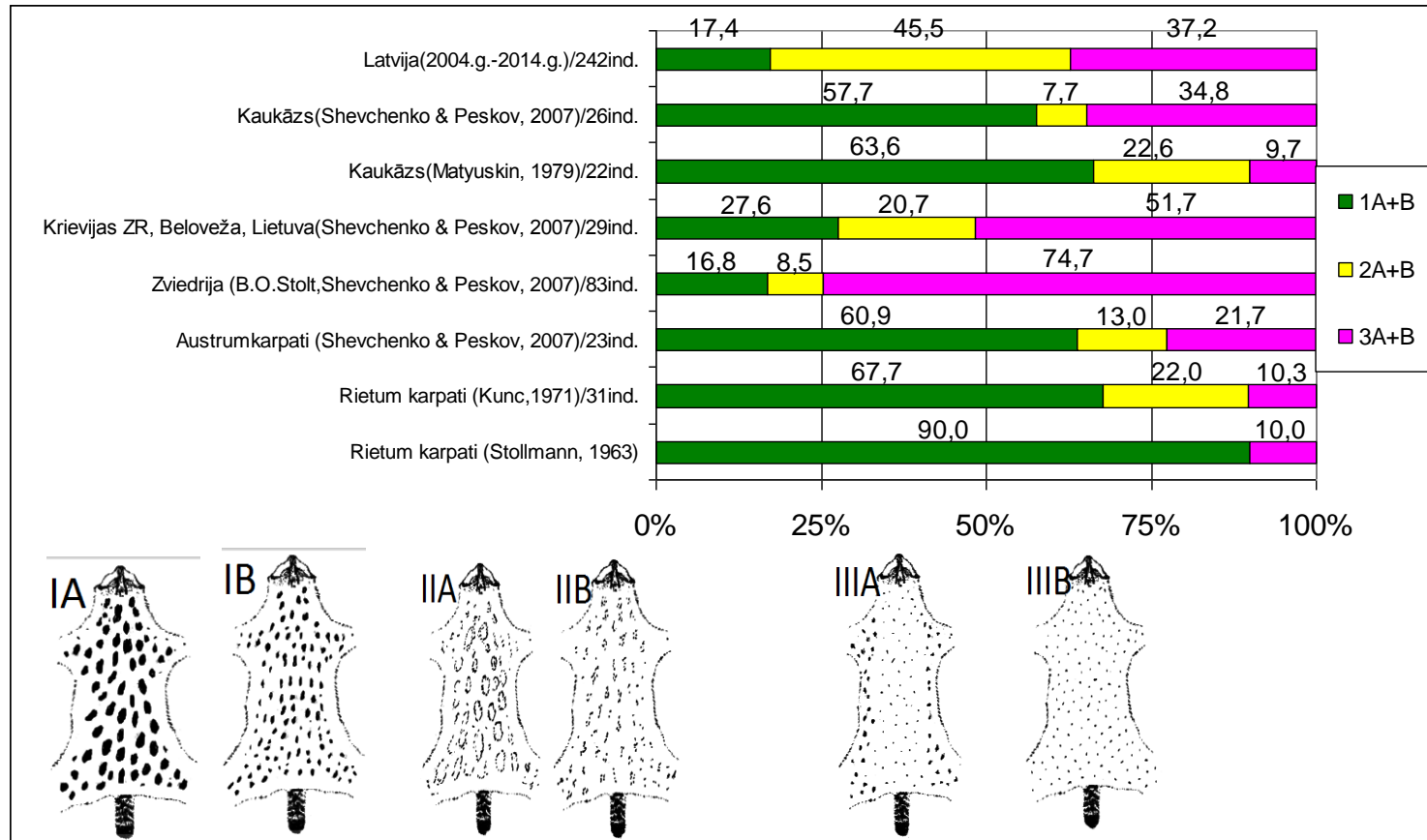
The two highest principal coordinate scores from PCA (PC1 and PC2) based on Φ_{ST} values are given

*Samples from Gugolz *et al.* (2008).

Figure 1 Study area, sampling sites and relative contribution of particular haplotypes in studied populations. Inset shows the distribution of lynx population in North-Eastern Poland with indication of sampling sites: Białowieża Primeval Forest (BPF) and Knyszyn, Augustów, Rominta and Piska Forests (KARPF). Grey shading denotes distribution of the lynx after Von Arx *et al.* (2004).

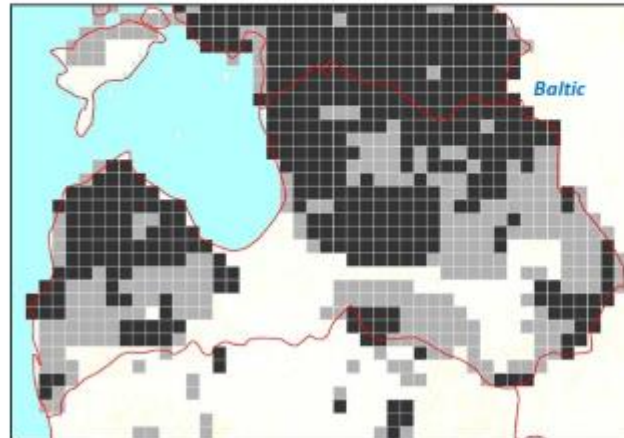
Fenotipiskā daudzveidība

Lūšu apmatojuma rakstu sastopamības biežums (%) pa tiem dažādās sugas areāla vietās (pēc Shevchenko & Peskov, 2007).

Lynx – Latvia

Janis Ozolins

Lynx distribution in Latvia 2006-2012.

*Dark cells: reproduction presence
Grey cells: sporadic occurrence*

*[Please note: neighbouring countries
can have different criteria and time
periods for the definition of cells with
permanent and sporadic presences]*

7. Summary table

Population size	≥ 600
Trend	slight increase
Distribution range (# cells in the 10 x 10 km EEA grid)	Permanent: 306, sporadic: 306
Range trend	stable
Depredation costs / year	None
Number of cases / year	1-3 (sheep and rabbit)
3 Most important threats	low acceptance by hunters, spatial gap in distribution in middle part of the country, limited institutional capacity for population monitoring

EU Habitat Directive 92/43/EEC

On conservation of natural habitats and wild fauna and flora. *Direktīva par dabisko dzīvotņu un savvaļas faunas un floras aizsardzību*

Lūsis iekļauts šī dokumenta II pielikumā (to dzīvesvietās jāierīko īpaši aizsargātas teritorijas) un IV pielikumā (ieguves aizliegums). Latvija, iestājoties ES, pilnībā nepanāca ģeogrāfisko izņēmumu – lūsi izslēdza no II pielikuma, taču atstāja pie IV pielikuma sugām, kas nozīmē, ka to nedrīkst brīvi medīt, vienīgi izņēmuma situācijās, jāveic populācijas monitorings, taču nav jāierīko īpaši aizsargājamas teritorijas.

2.9 Conclusions (atbilstoši General Evaluation matrix) (assessment of conservation status at end of reporting period)		LV eksperta atbilde/vērtējums	Paskaidrojums, kāda informācija/datu avoti izmantoti novērtējumos, kā dati interpretēti u.tml.
2.9.1. Range Izplatība	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX)	Favourable (FV)	
	b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended		
2.9.2. Population Populācijas lielums	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX)	Favourable (FV)	
	b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵		
2.9.3 Habitat for the species Piemērots biotops	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX)	Favourable (FV)	
	b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵		
2.9.4 Future prospects Nākotnes izredzes	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1)/ Bad (U2) / Unknown (XX)	Favourable (FV)	
	b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵		
2.9.5 Overall assessment of Conservation Status	Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX)	Favourable (FV)	
2.9.6 Overall trend in Conservation Status	If overall CS is U1 or U2, use of qualifier '+' (improving), '-' (declining), '=' (stable) or 'x' (unknown) is obligatory		

Saglabāt Latvijas lūšu populāciju vismaz 600-650 indivīdu robežās neierobežoti tālā nākotnē, nodrošinot Baltijas populācijas nepārtrauktu areālu Latvijas teritorijā. Saglabāt augstu vides bioloģisko ietilpību un sugas dabiskās ekoloģiskās funkcijas ekosistēmās.

A manifesto for large carnivore conservation in Europe (ver. 20.06.2013)

Prelude

Since its creation in 1995 the Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE)¹ has worked towards the achievement of a vision *“To maintain and restore, in coexistence with people, viable populations of large carnivores as an integral part of ecosystems and landscapes across Europe”*. Now we are firmly in the 21st century and the context of large carnivore conservation in Europe has developed considerably due to many expansions and some contractions in carnivore distributions and massive changes in social, economic and political situations across the continent. We therefore see a clear need to make the details of this vision more explicit. This builds on the series of policy support statements that have been made over the last 10 years, and the principles for population level management² that were developed in 2008, as well as other policies developed by other IUCN specialist groups such as the IUCN Policy on Sustainable Use of Wild Living Resources.

1. Populācijas stāvokļa monitorings.
2. Taksidermijas darbnīcu un kažokādu ģērētavu pārbaudes.
3. Barošanās pētījumi un lūšu ietekmes novērtējums uz upuru populācijām
4. Telemetrijas projekta turpinājums un datu analīze ar mērķi precizēt teritorijas izmantošanas likumsakarības.
5. Anonīma mednieku aptauja par lūšu skaitu, neregistrētiem bojā ejas gadījumiem un attieksmi pret medību uzraudzības sistēmu.
6. Grozījumi MK noteikumos par zaudējumu aprēķināšanu, ko medījamie dzīvnieki nodarījuši lauksaimniecībai
7. Ieviest lietotājiem ērtāku un pret kļūdām drošāku ziņošanas sistēmu par nomedītajiem un bojā gājušajiem lūšiem.
8. Semināri (speciālistiem) par lūšu (lielo plēsēju) aizsardzības stāvokli valstī.
9. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs.

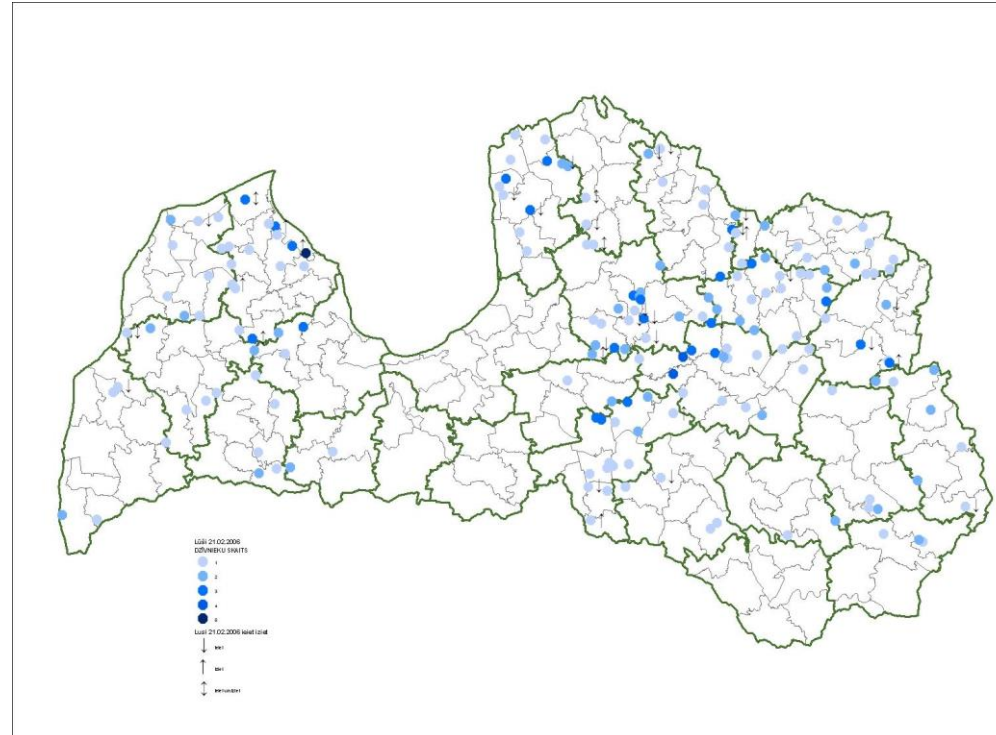
3. Baltic population

Specific actions:

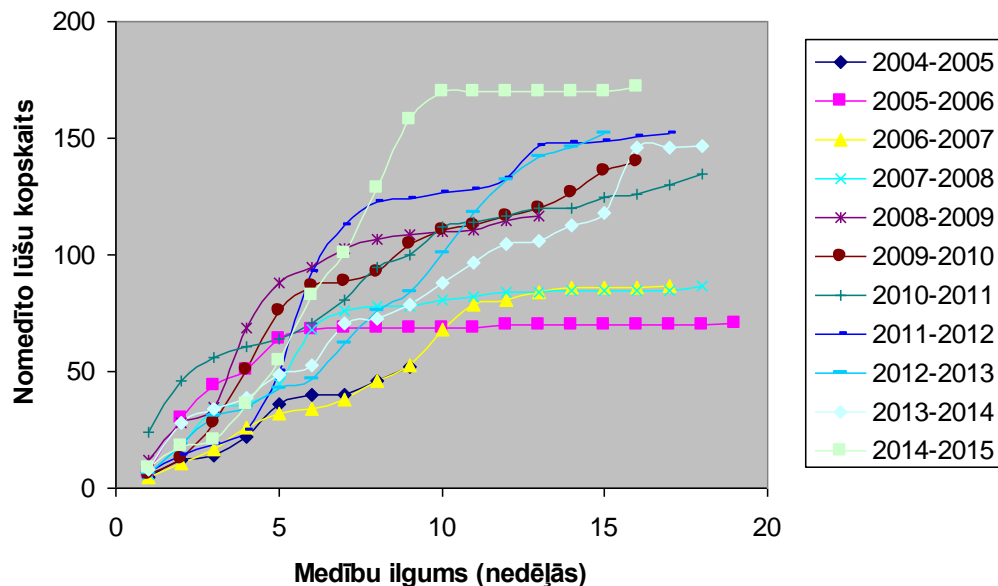
1. Working group for transboundary cooperation
2. Trade surveillance

1. Monitorings

Sezona	Noslēgums	Medību ilgums (nedēļās)	Limits	Nomedīto un bojā gājušo lūšu skaits
2004/05	29.01.2005.	9	50	52
2005/06	21.02.2006.	19	70	71
2006/07	24.03.2007.	17	94	87
2007/08	25.03.2008.	18	86	87
2008/09	22.02.2009.	13	117	117
2009/10	25.03.2009.	16	150	141
2010/11	31.03.2011.	18	150	134
2011/12	28.03.2012.	17	150	151
2012/13	04.03.2013.	15	150	152
2013/14	30.03.2014.	18	150	147
2014/15	31.03.2015.	16	175	172

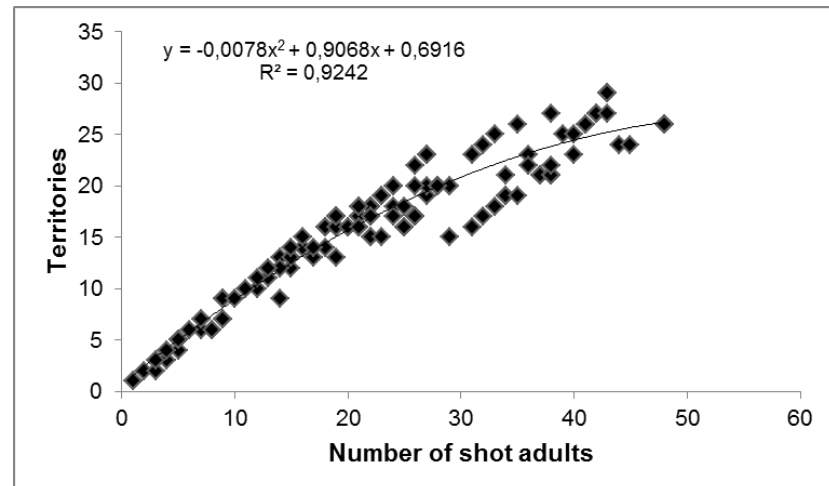
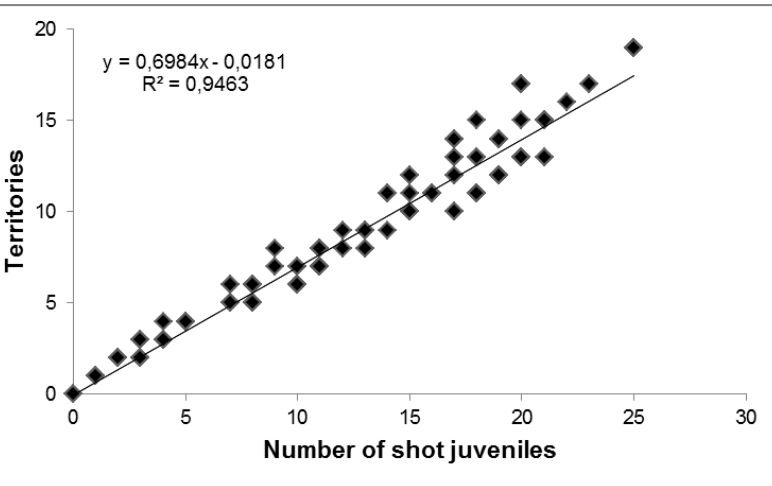
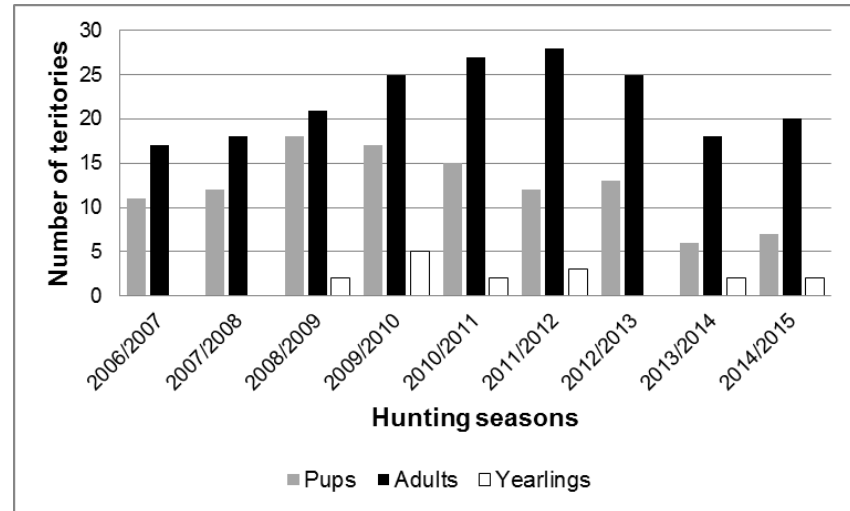
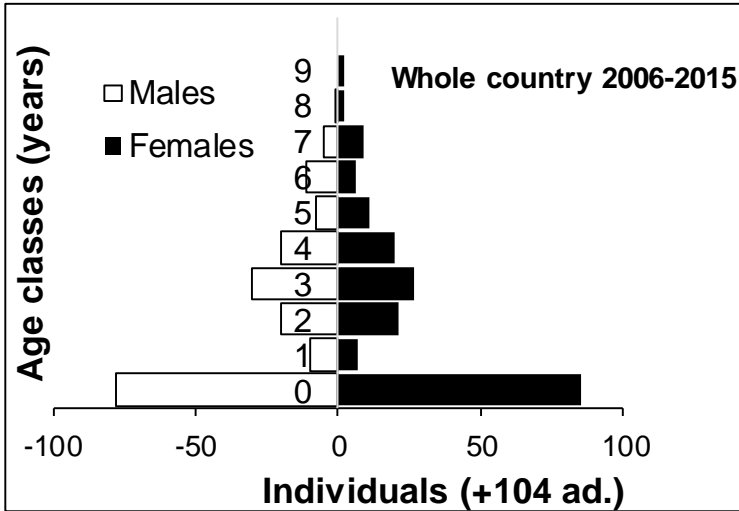
Auglība

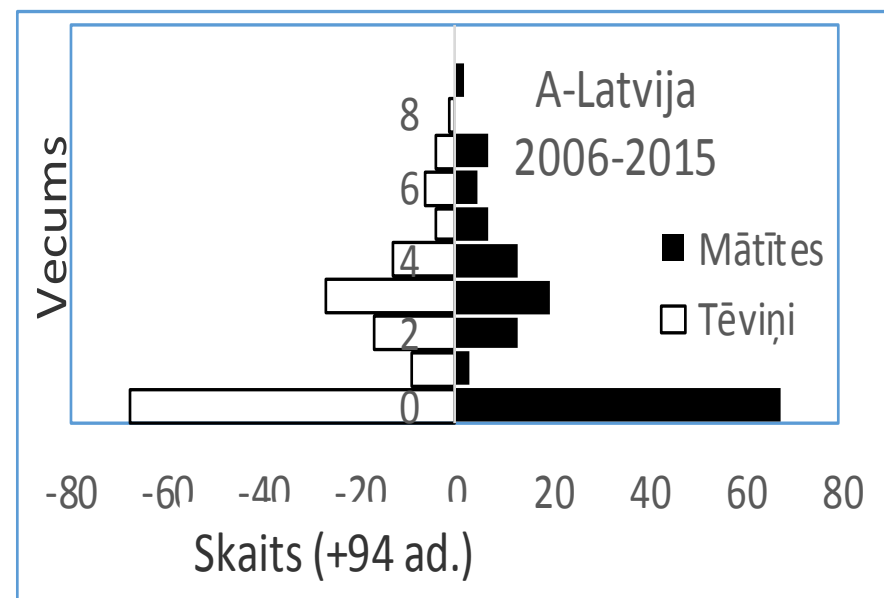
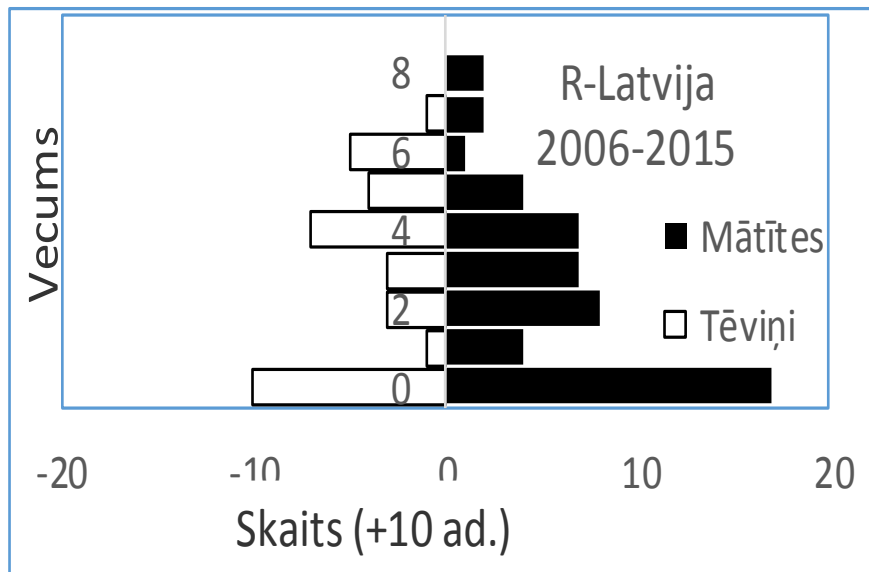

Lūšu auglību apliecina placentālo plankumu skaits dzemdes ragos (pa kreisi) un dzeltenuma ķermeņu skaits (veidojas pēc ovulācijas) olnīcās (pa labi).

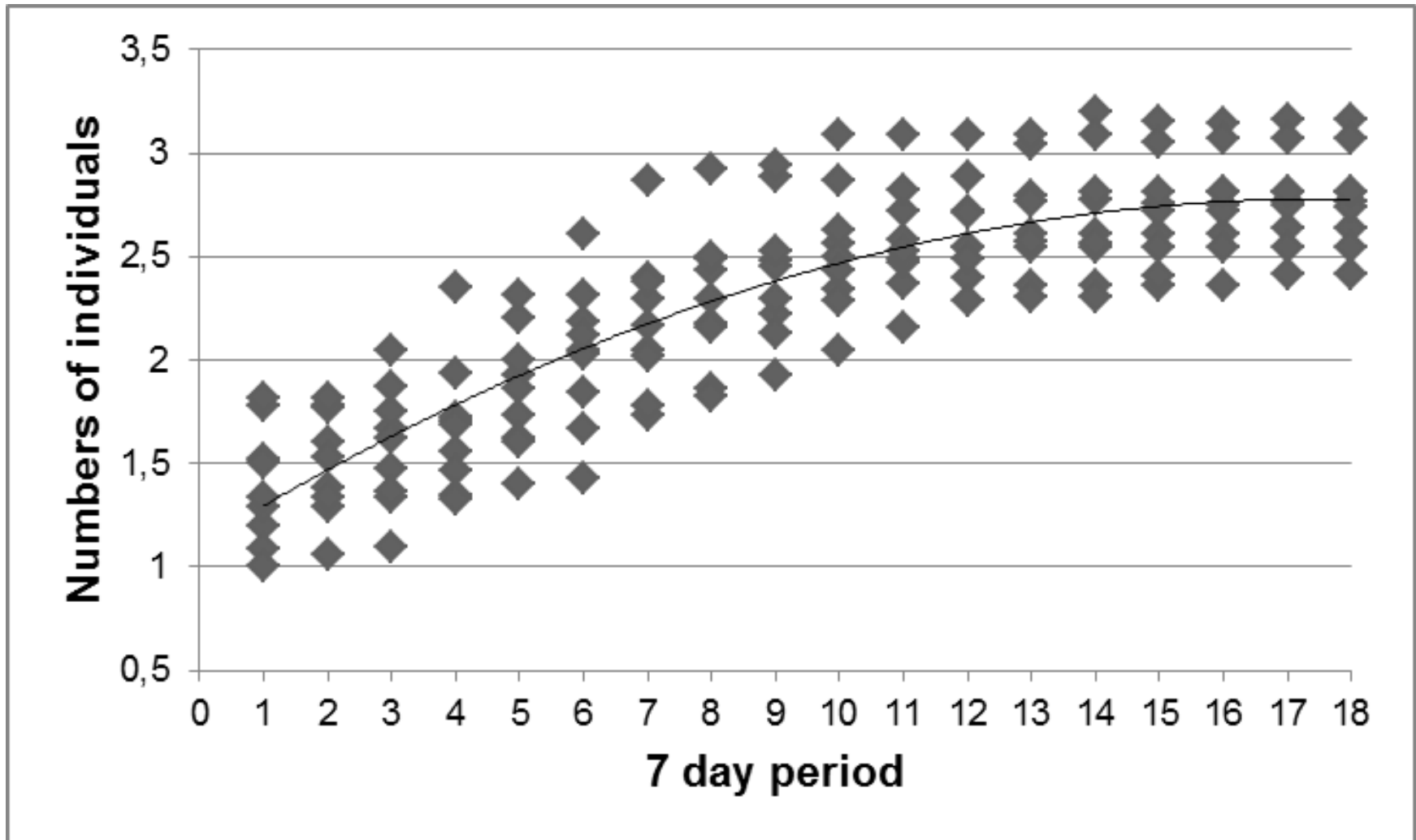

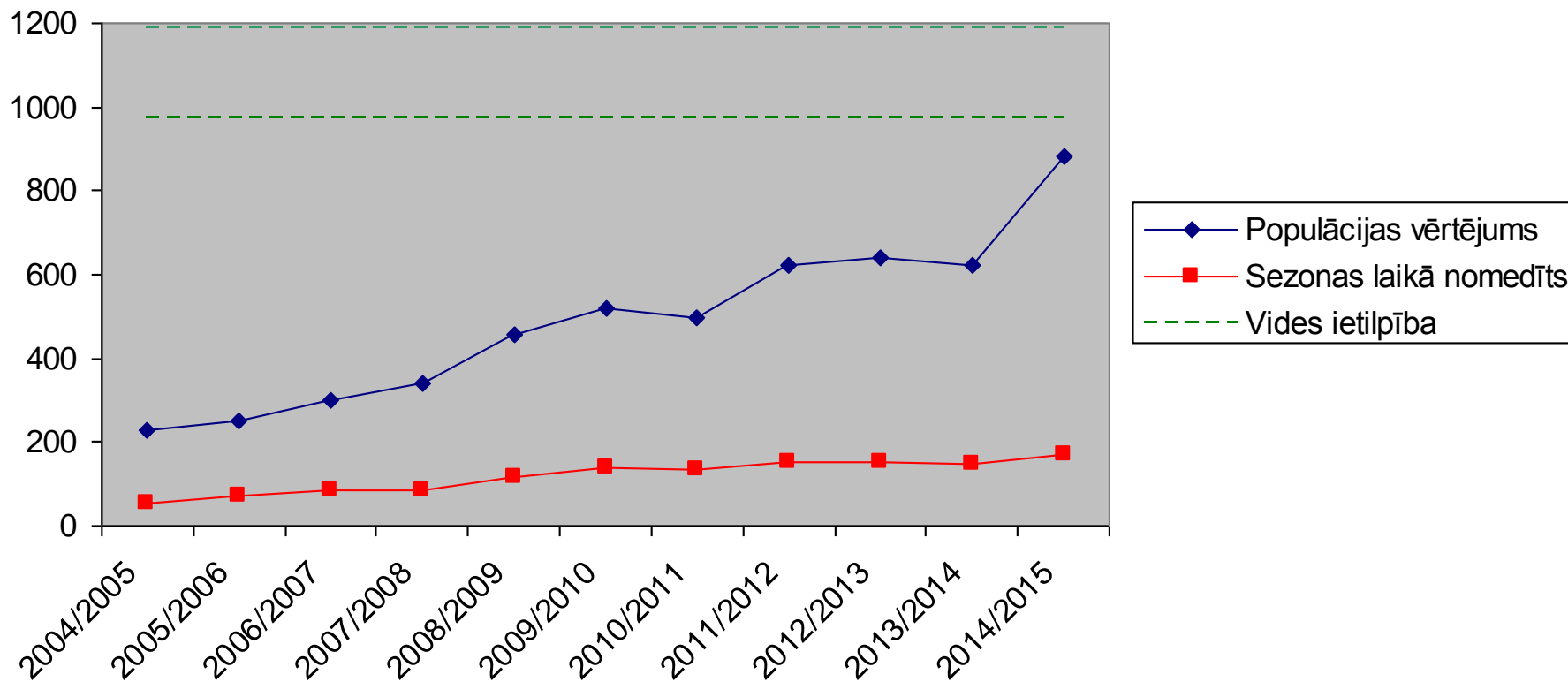
Demogrāfija

Nomedīšanas gaita vidēji mežniecībā 2006.-2015.

ESTIMATION OF CARRYING CAPACITIES OF LARGE CARNIVORES IN LATVIA

Yukichika KAWATA

Faculty of Economics, Keio University 2-15-45 Mita, Minato-ku, Tokyo 108-8345, Japan. E-mail: kawata@econ.keio.ac.jp

Abstract. The purpose of this study is to estimate the carrying capacity (K) of the wolf and lynx in Latvia using time series data of the estimated population size and number of harvests from 1958 to 2005. We modified the Schaefer model by adding a lag operator. First, we performed the unit root test. In this study, all the time series data are stationary, indicating freedom from spurious correlation. We set both the lag value and estimation period (starting year changed from 1959 to 1968) and searched for the best model based on Akaike information criteria (AIC). The results indicated that $\tau = 3$ is the best value and the estimated value of K is 1,066–1,092 individuals for the wolf, with the starting year changed from 1959 to 1968. For the lynx, we could not select the value of τ ; the estimated value of K was stable and determined as 971–1,188 individuals.

Key words: carrying capacity, large carnivores, Schaefer model, spurious correlation

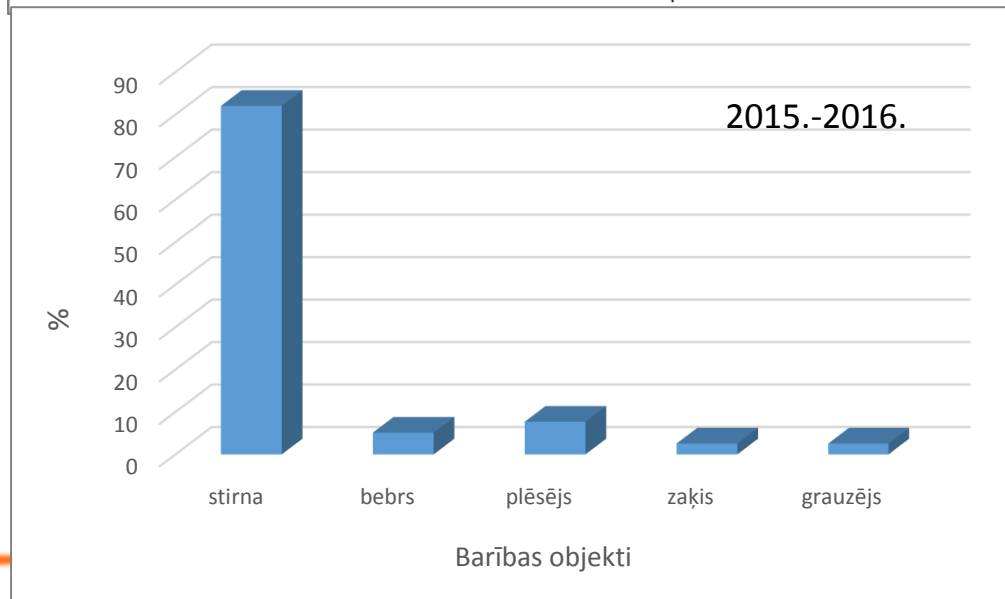
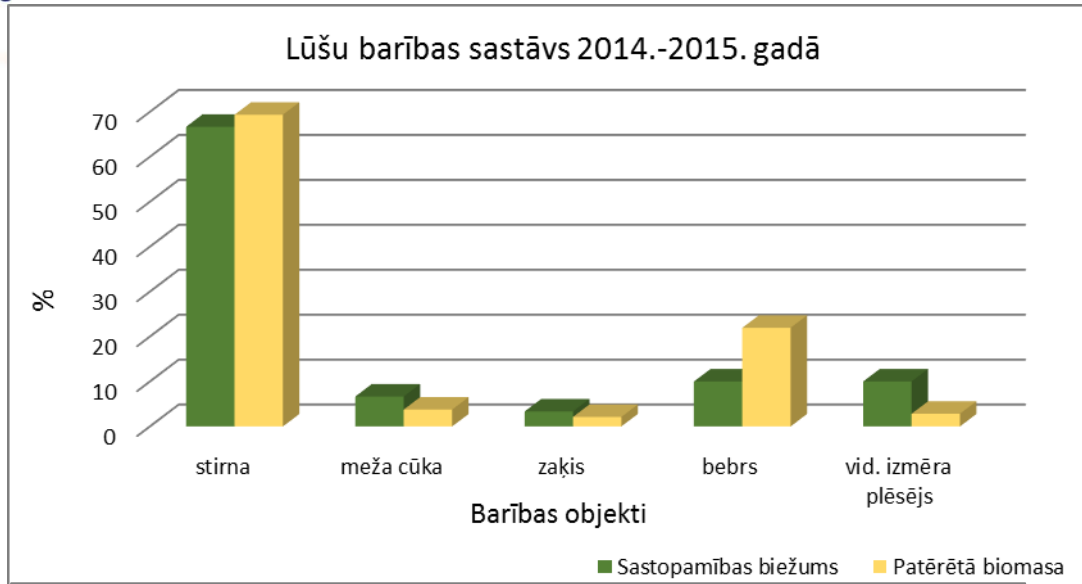
Medību intensitātes samazināšanas iespējas:

- Īsāks termiņš
- Mazāks limits
- Limita sadalījums pa teritorijām bez pārdales iespējas
- Teritoriju noteikšana, kurās nemedī
- Gads bez medīšanas
- Medību atļaujas pirms sezonas sākuma
- Ieroču un munīcijas ierobežojums

2. Taksidermijas darbnīcu un kažokādu ģērētavu pārbaudes.

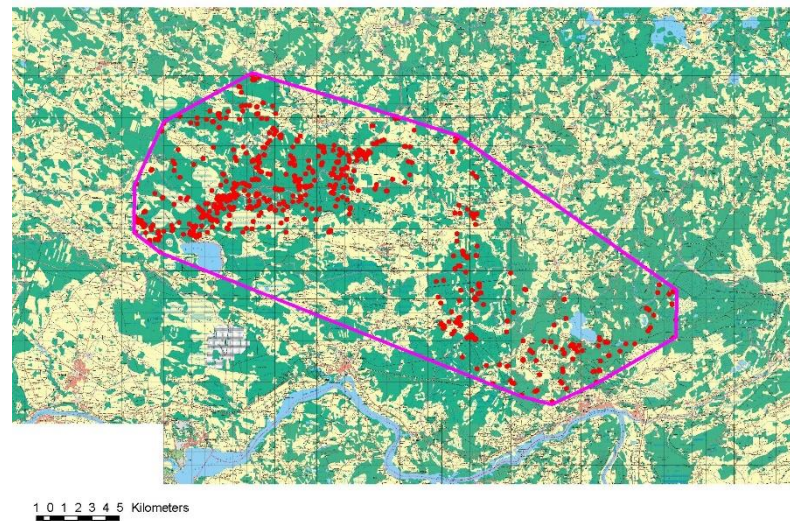
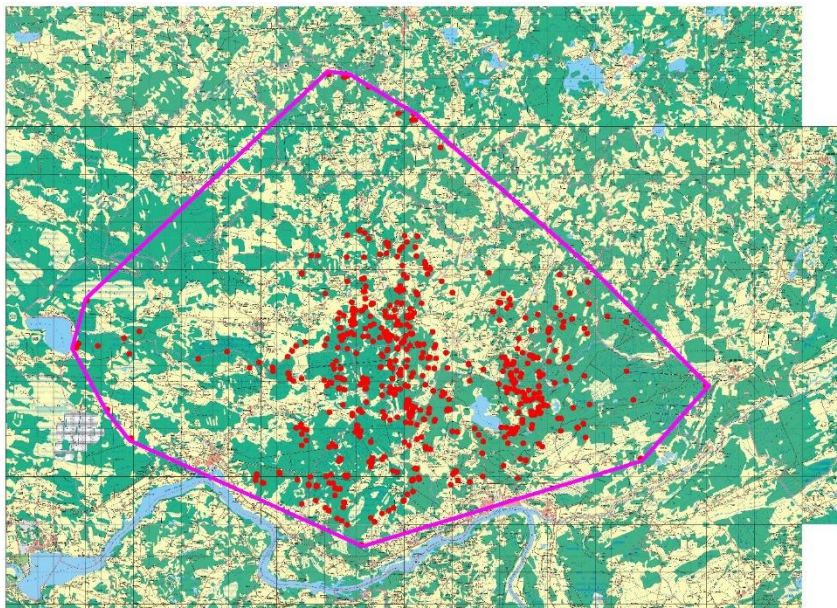
3. Barošanās pētījumi un lūšu ietekmes novērtējums uz upuru populācijām

Barošanās (nepieauguši)

4. Telemetrijas projekta turpinājums un datu analīze ar mērķi precizēt teritorijas izmantošanas likumsakarības.

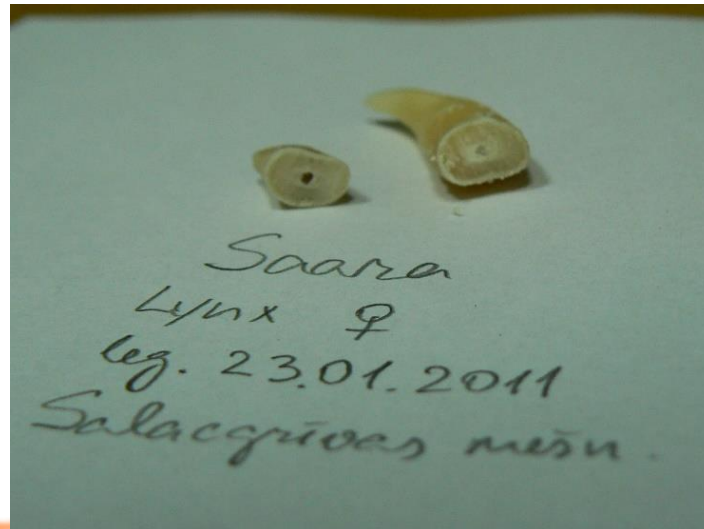
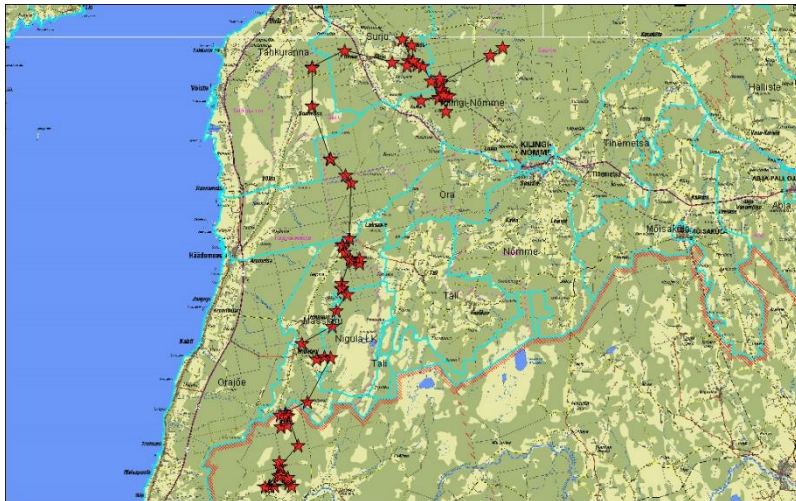
Kopā - **702 km²**

2007.gadā - **433 km²**

2008.gadā - **536 km²**

2008.gadā no 11.03 līdz 19.09. - **523 km²**

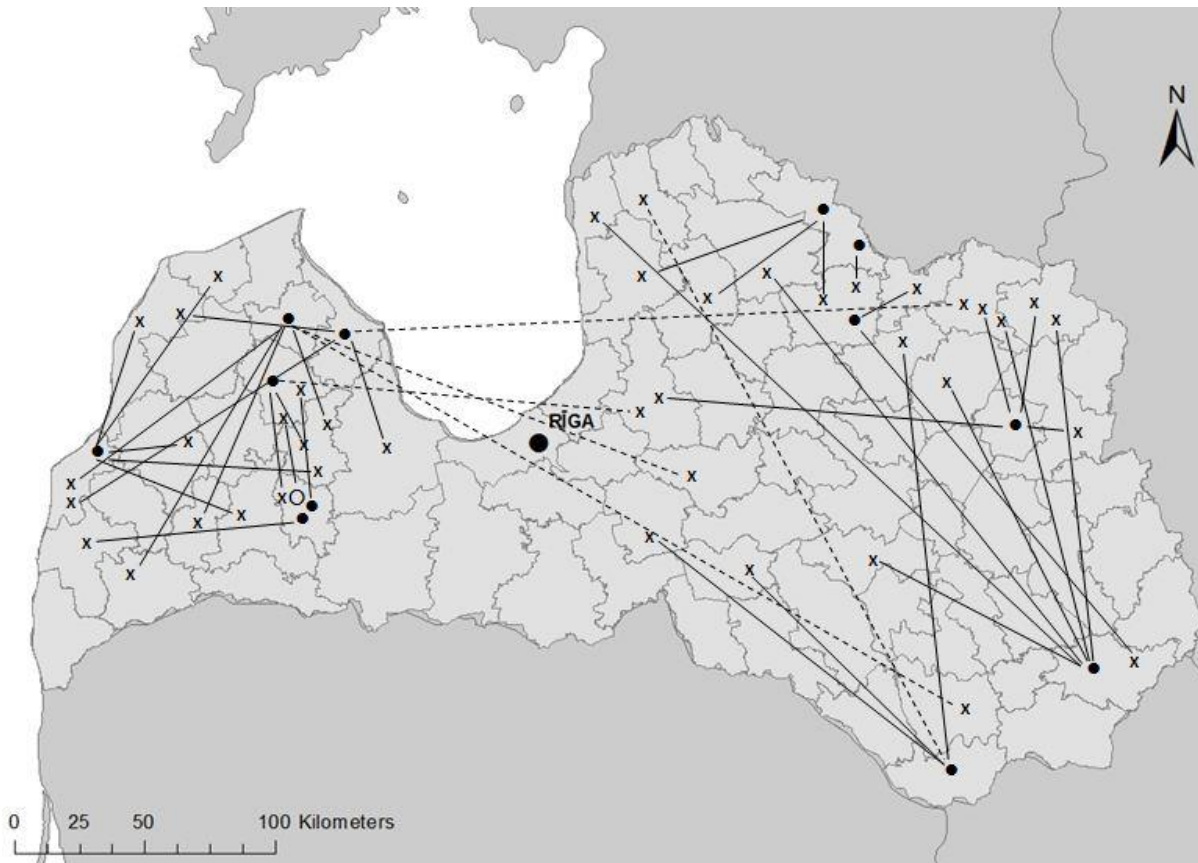
Divu netālu noķertu lūšu tēviņu apdzīvotās teritorijas

Izplatīšanās

No 288 analizētajiem indivīdiem noteiktas 14 vecāku – pēcnācēju grupas un 30 māsu-brāļu grupas. Melnie aplīši – vecāki; X – pēcnācēji, tukšais aplis - 2 vecāki grupā, ko veido 3 paaudzes, nepārtrauktas līnijas – izplatīšanās virzieni, pārtrauktas līnijas – «iespējami» izplatīšanās virzieni.

Savstarpēji radniecīgu indivīdu struktūra 361 lūša paraugkopā, kas ievākta laikā no 2009. līdz 2016.gadam.

Grupas lielums (indivīdi)	Grupu skaits	Indivīdu skaits
36	1	36
13	1	13
10	1	10
9	4	36
8	2	16
7	5	35
6	9	54
5	12	60
4	12	48
3	7	21
2	9	18
1	14	14

5. Anonīma mednieku aptauja par lūšu skaitu, neregistrētiem bojā ejas gadījumiem un attieksmi pret medību uzraudzības sistēmu.
6. Grozījumi MK noteikumos par zaudējumu aprēķināšanu, ko medījamie dzīvnieki nodarījuši lauksaimniecībai
7. Ieviest lietotājiem ērtāku un pret kļūdām drošāku ziņošanas sistēmu par nomedītajiem un bojā gājušajiem lūšiem.
8. Semināri (speciālistiem) par lūšu (lielo plēsēju) aizsardzības stāvokli valstī.

Materiāla ievākšanas metodikas seminārs

9. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs.

Brūno lāču Sugas aizsardzības plāna atjaunošana

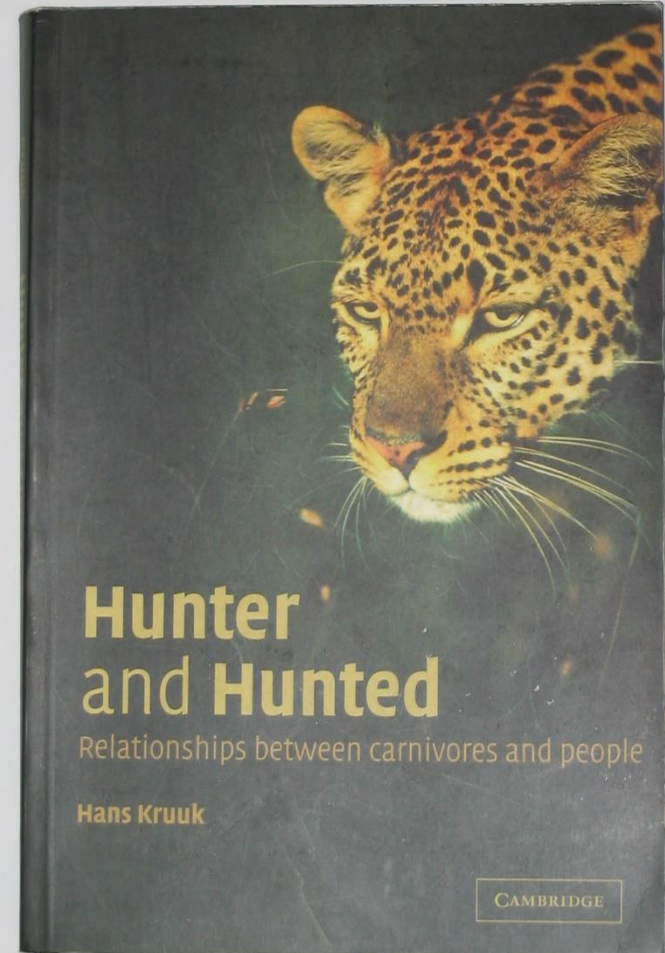
Izpildītājs: Medniecības un medību faunas
radošā grupa
LVMI Silava

Ierosinājumiem: guna.bagrade@silava.lv;
janis.ozolins@silava.lv

Bioloģiskie (ekoloģiskie) sugu
līdzāspastāvēšanas
priekšnosacījumi - jau zināmi:

- Atšķirīgas ekoloģiskās nišas;
- Spēja izdzīvot – konkurēt

Ekonomiskie, sociālie –
vai jūs zināt???

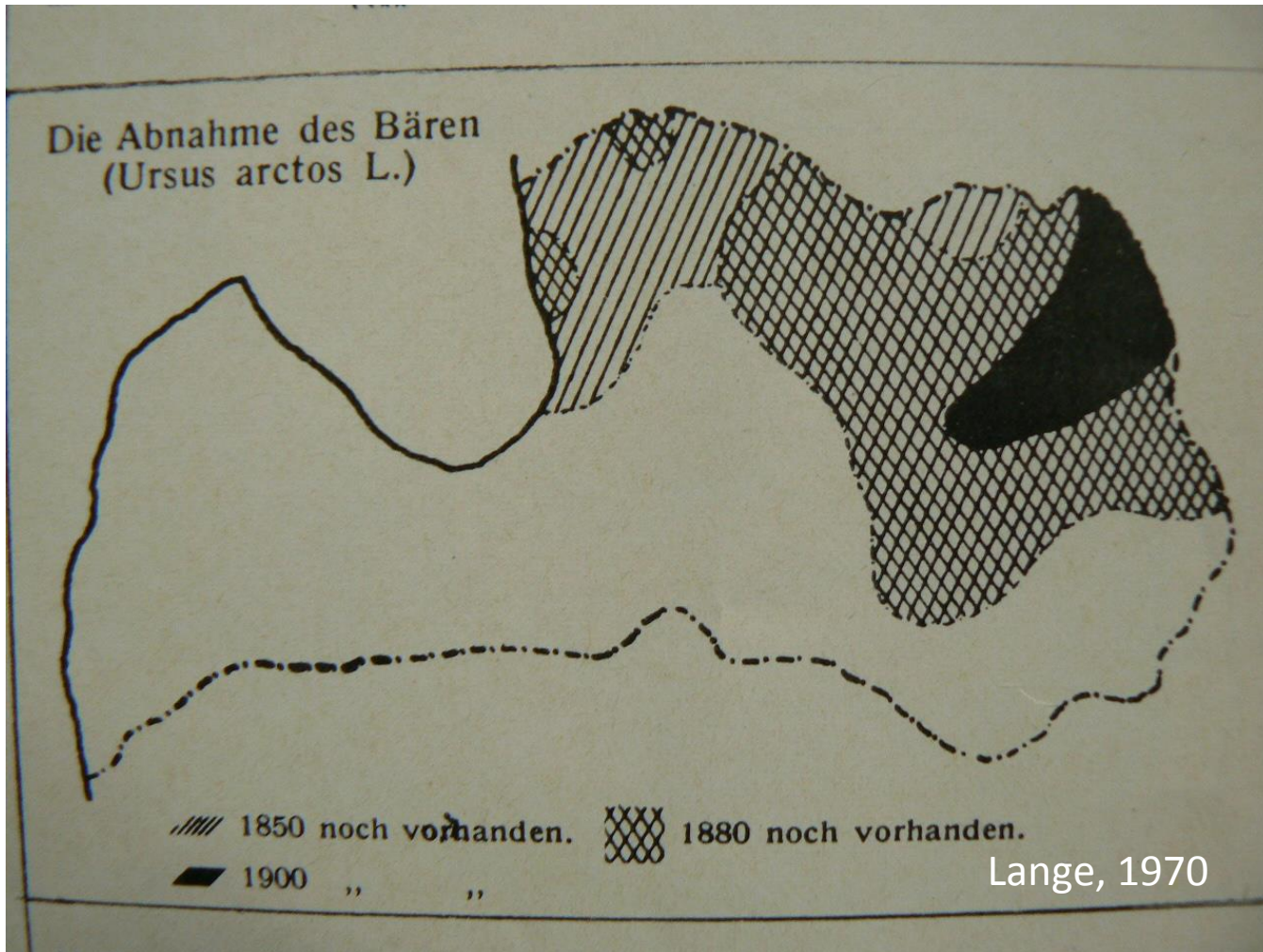
Izdzīvošanas stratēģija Nr. 2- vairošanās

Platformas pamatprincipi:

- 1) Strādāt saskaņā ar ES tiesisko regulējumu: galvenais tiesiskais instruments, uz kura pamata Eiropas Savienības teritorijā labvēlīgā aizsardzības statusā īstenot lielo plēsēju sugu aizsardzību un to ilgtspējīgu apsaimniekošanu, ir ES Dzīvotņu direktīva (92/43/EEK).
- 2) Nodrošināt vajadzīgo zināšanu bāzi: jebkāda lielo plēsēju sugu pārvaldība jāveido, pamatojoties uz drošiem zinātniskiem pierādījumiem un izmantojot labākos pieejamos un uzticamākos datus.
- 3) Atzīt sociālekonomiskās vajadzības un kultūru ietekmē veidojušos apsvērumus un bažas: cilvēku kopienām ir tiesības ilgtspējīgi izmantot savus dabas resursus un saglabāt kultūras mantojumu daudzfunkcionālā ainavā, kuras neatņemama sastāvdaļa ir lielie plēsēji. Ir jāapzinās saimniecisko darbību ietekme uz ainavu vērtību. Jāapzinās arī nepieciešamība gādāt par sabiedrības drošību.
- 4) Risināt konfliktus ieinteresēto personu konstruktīvās sarunās: sadursmes jautājumos par lielajiem plēsējiem vislabāk risināt un cilvēku un lielo plēsēju līdzaspastāvēšanu sekmēt, ieinteresētajām personām konstruktīvi apmainoties ar domām vietējā, valstu un ES līmenī. Šādi risinājumi jāpielāgo vietējiem un reģionāliem apstākļiem.
- 5) Iesaistīties pārrobežu sadarbībā: lielo plēsēju populāciju areāli Eiropas Savienībā lielākoties šķērso valstu robežas. Tāpēc izolēti nacionāli risinājumi nedarbosies bez jēgpilna ieinteresēto personu dialoga, kurā notiek Eiropas Savienības un attiecīgo kaimiņvalstu pārrobežu sadarbība un cita starpā ir ņemtas vērā "Pamatnostādnes par lielo plēsēju sugu aizsardzības un apsaimniekošanas plāniem".

1.1. Bear Populations in Europe

In Europe, brown bears occur in 22 countries. Based on the existing distribution data and a range of geographic, ecological, social and political factors European bears have been clustered into 10 populations: Scandinavian, Karelian, Baltic, Carpathian, Dinaric-Pindos, Eastern Balkan, Alpine, Apennine, Cantabrian, and Pyrenean.

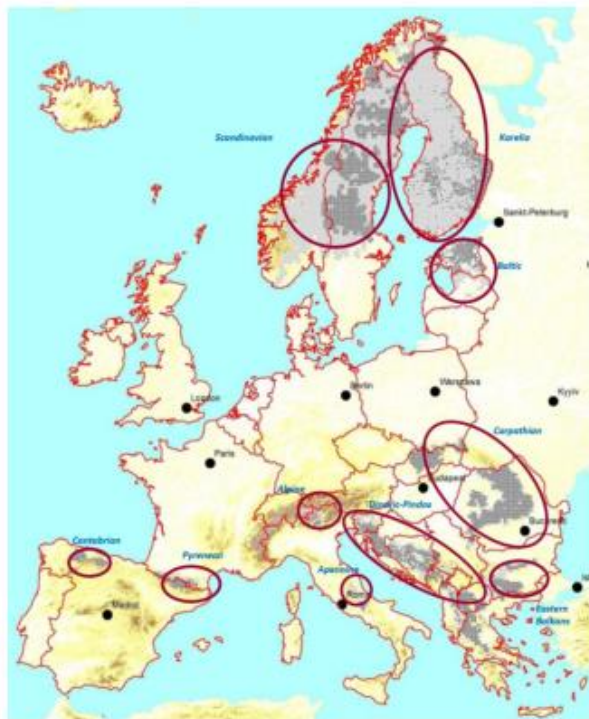

Figure 1. The 10 bear populations of Europe

Status, management and distribution of large carnivores – bear, lynx, wolf & wolverine – in Europe

Petra Kaczensky¹, Guillaume Chapron², Manuela von Arx³, Djuro Huber⁴, Henrik Andrén², and John Linnell⁵ (Editors) 2012

Name of population	Most recent size estimate (2010, 2011 or 2012)	Trend 2006-2011	IUCN Red List assessment
Scandinavia	<u>Norway</u> : 105+ <u>Sweden</u> : 3300 TOTAL: 3405	Increase	Least concern
Karelian (not including Russia west of 35°E)	<u>Norway</u> : 40 <u>Finland</u> : 1900	Increase	Least concern (in connection with Russia west of 35°E)
Baltic (not including Belarus and the Russian oblasts of Leningrad, Novgorod, Pskov, Tver, Smolensk, Bryansk, Moscow, Kaliningrad, Kaluzh, Tula, Kursk, Belgorod & Ore)	<u>Estonia</u> : 700 <u>Latvia</u> : 12	Increase	Least concern (in connection with the Russian oblasts of Leningrad, Novgorod, Pskov, Tver, Smolensk, Bryansk, Moscow, Kaliningrad, Kaluzh, Tula, Kursk, Belgorod & Ore)
Carpathian (not including Ukraine)	<u>Romania</u> : 6000 <u>Poland</u> : 147 <u>Serbia North</u> : 8 <u>Slovakia</u> : 700-900 (art. 17) TOTAL: ~ 7000	Stable	Near threatened (including and not including Ukraine)
Dinaric-Pindos	<u>Slovenia</u> : 450 <u>Croatia</u> : 1000 <u>Bosnia & Herzegovina</u> : 550 <u>Montenegro</u> : 270 <u>"The Former Yugoslav Republic of Macedonia"</u> : 180 <u>Albania</u> : 180 <u>Serbia</u> : 60 <u>Greece</u> : 350	Increase	Vulnerable

MOLECULAR ECOLOGY

Molecular Ecology (2010) 19, 5359–5370

doi: 10.1111/j.1365-294X.2010.04885.x

Genetic structure in large, continuous mammal populations: the example of brown bears in northwestern Eurasia

E. TAMMELEHT,* J. REMM,* M. KORSTEN,* J. DAVISON,* I. TUMANOV,* A. SAVELJEV,† P. MÄNNIL,‡ I. KOJOLA* and U. SAARMA*

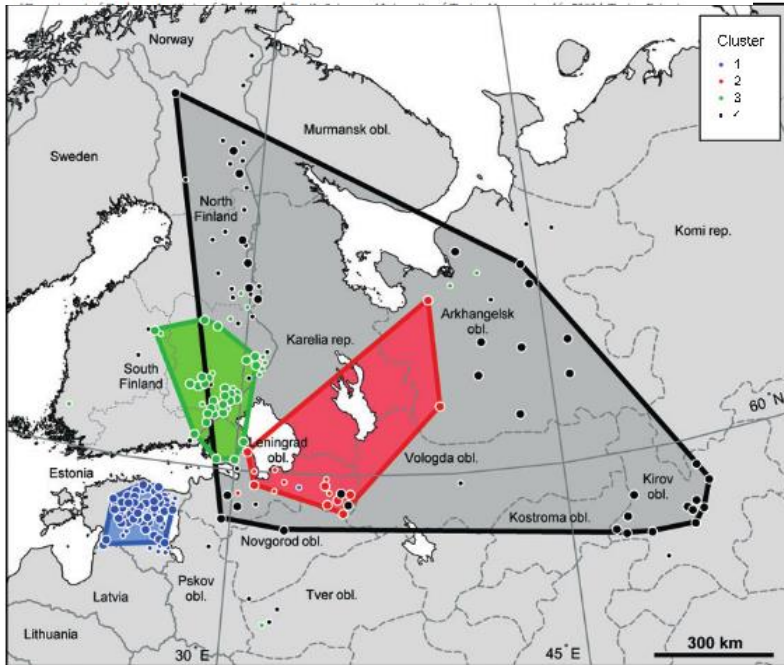

Fig. 1 Core areas (minimum convex polygon around individuals with membership coefficients $q \geq 0.90$) for four genetic clusters of brown bears in northwestern Eurasia based on the admixture model in Structure. Individuals are represented by a point which is coloured to reflect the cluster to which it was assigned with the highest membership coefficient. Large points represent individuals with membership coefficient $q \geq 0.90$ and small ones $q < 0.90$.

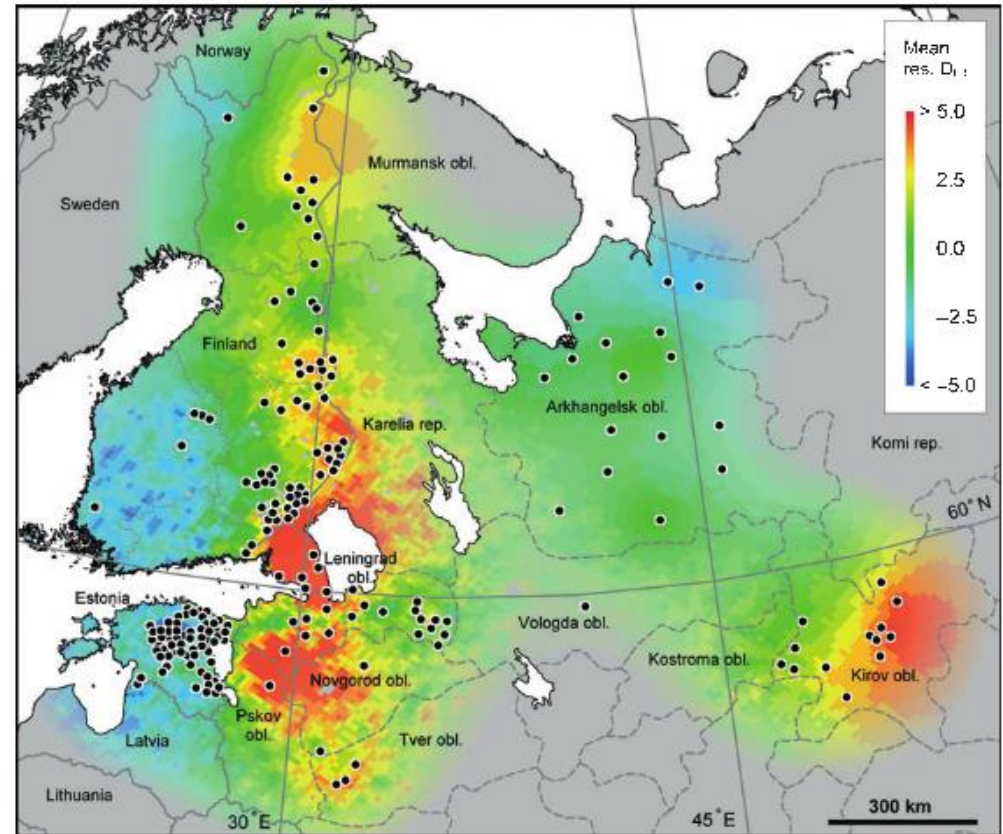
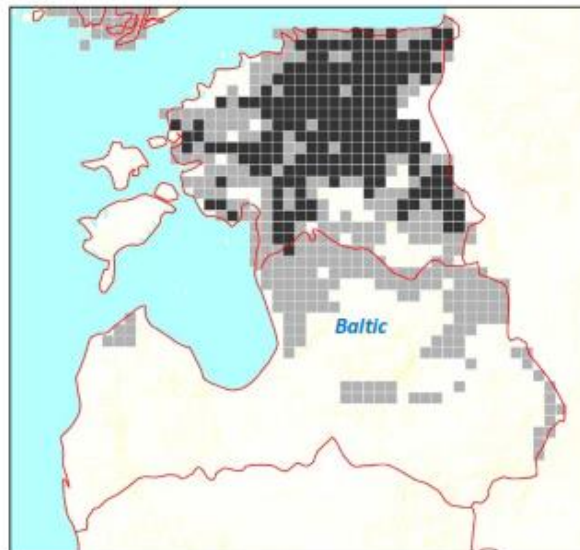

Fig. 4 Interpolated distribution of the weighted mean residual D_{LW} ; red corresponds to highest genetic diversity, blue to lowest diversity (note that colours here have a different meaning to those on Fig. 1). The colour intensity represents the precision of the ordinary kriging estimate; black points denote the 177 samples that were located with a precision of <200 km.

Bear – Latvia

Janis Ozolins

Bear distribution in Latvia 2006-2009. (Distribution in Russia and Belarus not shown)

Dark cells: permanent presence
Grey cells: sporadic occurrence

[Please note: neighbouring countries can have different criteria and time periods for the definition of cells with permanent and sporadic presences]

7. Summary table

Population size	10-15
Trend	Stagnant
Distribution range (# cells in the 10 x 10 km EEA grid)	Sporadic: 14
Range trend	Stagnant
Depredation costs / year	None
Number of cases / year	None
3 Most important threats	Direct disturbance in the period when bears are looking for a den as well as during the wintering period; developing transport infrastructure; insufficient institutional capacity and budget.

2.9 Conclusions (atbilstoši General Evaluation matrix) (assessment of conservation status at end of reporting period)		LV eksperta atbilde/vērtējums	Paskaidrojums, kāda informācija/datu avoti izmantoti novērtējumos, kā dati interpretēti u.tml.
2.9.1. Range Izplatība	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended	FV	Likely able to move in whole territory.
2.9.2. Population Populācijas lielums	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵	U2 =	Reproduction not recorded.
2.9.3 Habitat for the species Piemērots biotops	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵	FV	Not a habitat specialist. So far habitat fragmentation seems of minor importance.
2.9.4 Future prospects Nākotnes izredzes	a) Favourable (FV) / Inadequate (U1)/ Bad (U2) / Unknown (XX) b) If CS is U1 or U2, use of qualifiers is recommended ⁵	XX	Future depends on development of road and railway infrastructure.
2.9.5 Overall assessment of Conservation Status	Favourable (FV) / Inadequate (U1) / Bad (U2) / Unknown (XX)	U2	
2.9.6 Overall trend in Conservation Status	If overall CS is U1 or U2, use of qualifier '+' (improving), '-' (declining), '=' (stable) or 'x' (unknown) is obligatory	+	Status improving in Estonia and Russia.

Sugas aizsardzības **mērķis** ir nodrošināt dabiskos procesus, kas risinās vienotajā Baltijas valstu un Krievijas rietumdaļas brūno lāču populācijā, atsevišķi noteiktā termiņā neparedzot paplašināt lāču areālu Latvijas teritorijā vai radīt vairoties spējīgu vietējo populāciju. Citiem vārdiem sakot, Latvija nedrīkst kļūt par šķērsli brūno lāču izplatībai vai areāla robežu svārstībām, kas saistītas ar to skaita dinamiku Baltijas populācijas mērogā.

Aizsardzības pasākumi

1. Populācijas stāvokļa monitorings.
2. Citu valstu pieredzes popularizēšana par bišu dravu un mājdzīvnieku aizsardzību no lāču uzbrukumiem.
3. Pasākumi skolu jaunatnes izglītošanai par brūnajiem lāčiem un to aizsardzības aktualitātēm Latvijā.
4. Anonīma mednieku aptauja par lāču skaitu un neregistrētiem bojā ejas gadījumiem.
5. Semināri (speciālistiem un iesaistīto nozaru pārstāvjiem) par lāču aizsardzības aktualitātēm valstī.
6. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs.
7. Vienošanās par kārtību, kādā risināt situācijas saistībā ar „problēmlāčiem” un nelikumīgi nogalinātiem vai savainotiem lāčiem.
8. Telemetrijas projekts ar mērķi noskaidrot Latvijas lāču teritorijas lielumu un izmantošanas likumsakarības.

This document is the final product of:

Task 1 of contract ENV.B.3/SER/2013/003

Support to the European Commission's policy on Large Carnivores under the Habitats Directive – Phase 2

Coordination: Luigi Boitani

Sections coordinated by: Henrik Andren (5), Luigi Boitani (3), Djuro Huber (2), John Linnell (1), Urs Breitenmoser and Manuela Von Arx (4).

Contributions by: Francisco Alvarez, Ole Anders, Henrik Andren, Elisa Avanzinelli, Vaidas Balyš, Juan Carlos Blanco, Luigi Boitani, Urs Breitenmoser, Guillaume Chapron, Paolo Ciucci, Aleksander Dutoš, Claudio Groff, Djuro Huber, Ovidiu Ionescu, Felix Knauer, Ilpo Kojola, Jakub Kubala, Miroslav Kutal, John Linnell, Aleksandra Majic, Peep Mannil, Ralph Manz, Francesca Marucco, Dime Melovski, Anja Molinari, Harri Norberg, Sabina Nowak, Janis Ozolins, Santiago Palazon, Hubert Potocnik, Pierre-Yves Quenette, Ilka Reinhardt, Robin Rigg, Nuria Selva, Agnieszka Sergiel, Maryna Shkvyria, Jon Swenson, Aleksander Trajce, Manuela Von Arx, Manfred Wolff, Ulrich Wotschikowsky, Diana Zlatanova.

Contract management in DG Environment: András Demeter and Marco Cipriani

Suggested citation: Boitani, L., F. Alvarez, O. Anders, H. Andren, E. Avanzinelli, V. Balyš, J. C. Blanco, U. Breitenmoser, G. Chapron, P. Ciucci, A. Dutoš, C. Groff, D. Huber, O. Ionescu, F. Knauer, I. Kojola, J. Kubala, M. Kutal, J. Linnell, A. Majic, P. Mannil, R. Manz, F. Marucco, D. Melovski, A. Molinari, H. Norberg, S. Nowak, J. Ozolins, S. Palazon, H. Potocnik, P.-Y. Quenette, I. Reinhardt, R. Rigg, N. Selva, A. Sergiel, M. Shkvyria, J. Swenson, A. Trajce, M. Von Arx, M. Wolff, U. Wotschikowsky, D. Zlatanova, 2015. Key actions for Large Carnivore populations in Europe. Institute of Applied Ecology (Rome, Italy). Report to DG Environment, European Commission, Bruxelles. Contract no. 07.0307/2013/654446/SER/B3

This document has been prepared for the European Commission, however it reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Cover: Photo composition by Alessandro Montemaggiore

4. Baltic population

Specific actions:

1. Establish and implement measures to facilitate the expansion of the population range to the south
2. Bear occurrence outside permanent range: GIS data base, suitability of possible range

6. Ieteikumi sugas aizsardzībai

(konkrētu nepieciešamo un reāli izpildāmo sugas un tās dzīvotnes aizsardzības pasākumu apraksts, norādot darba apjomu un nepieciešamos resursus.

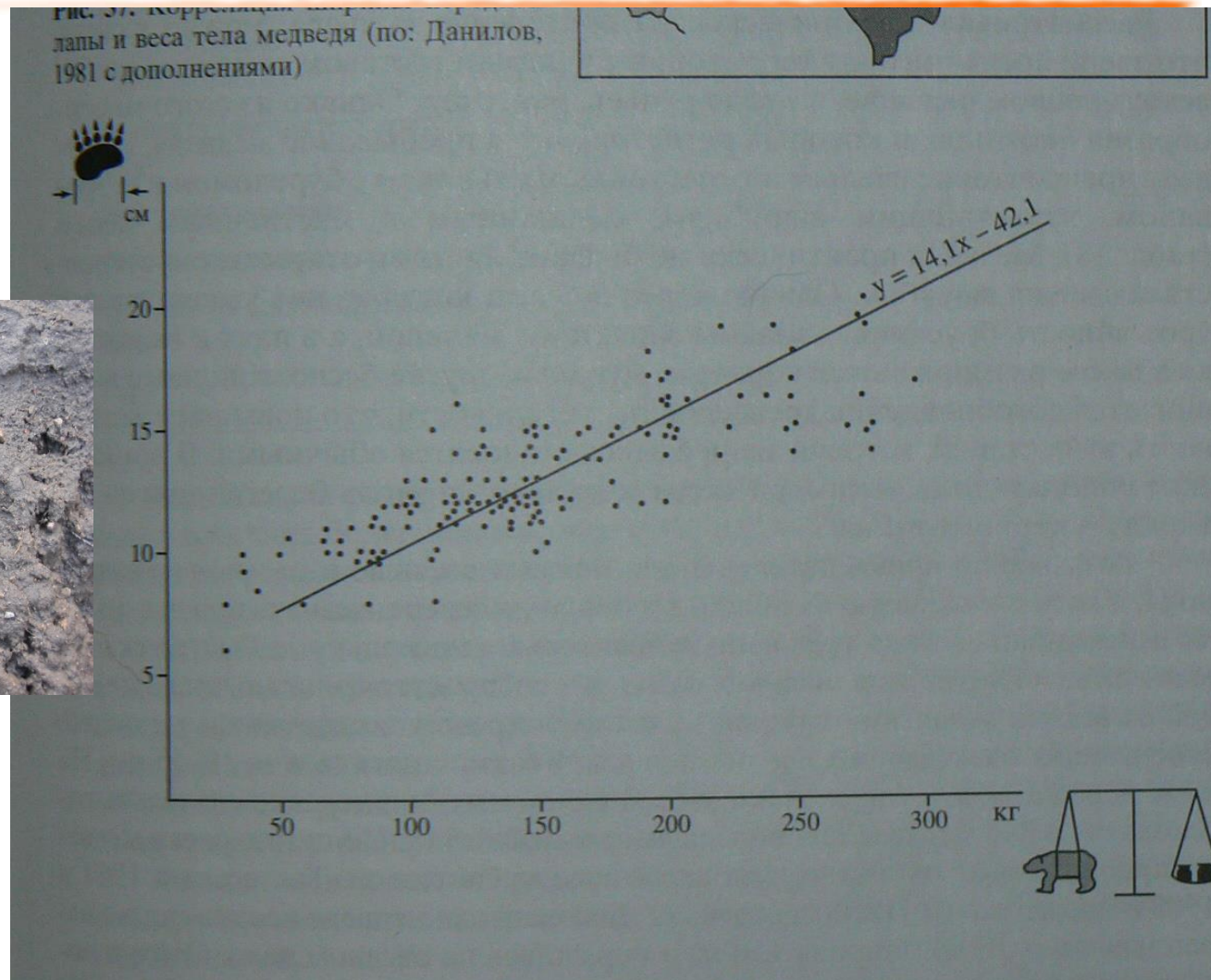
Visas ieteiktās rīcības novērtē svarīguma/prioritāšu trīspakāpju skalā, kur:

I – apzīmē vissvarīgāko(ās) darbību(as), kuras(u) neveikšana tieši apdraud sugas saglabāšanu esošajās dzīvesvietās vai starptautisko saistību neizpildi;

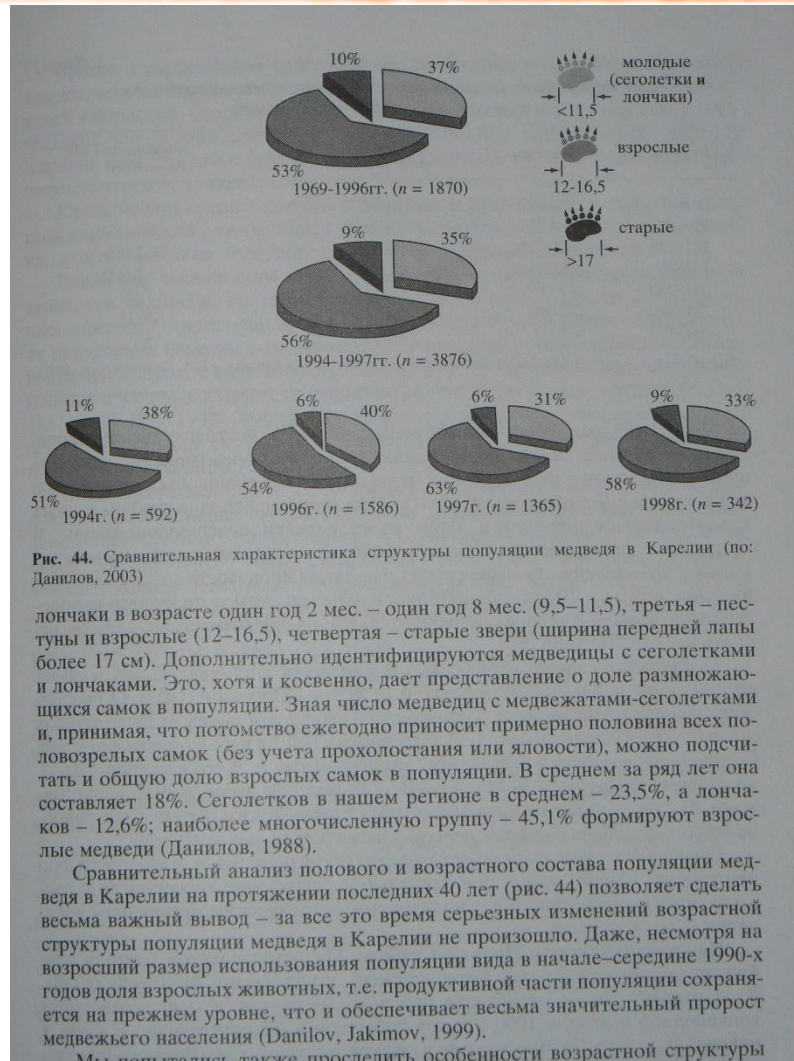
II – apzīmē svarīgu darbību, kuras veikšana palīdz mērķu sasniegšanai plāna darbības periodā, taču tās neveikšana tieši neapdraud sugas saglabāšanu esošajās dzīvesvietās;

III – apzīmē būtisku darbību, kuras veikšana ir ieteicama, taču kas nav vitāli nepieciešama sugas dzīvotspējīgas populācijas(u) saglabāšanai valstī)

1. Monitorings

1. Monitoringa iespējas

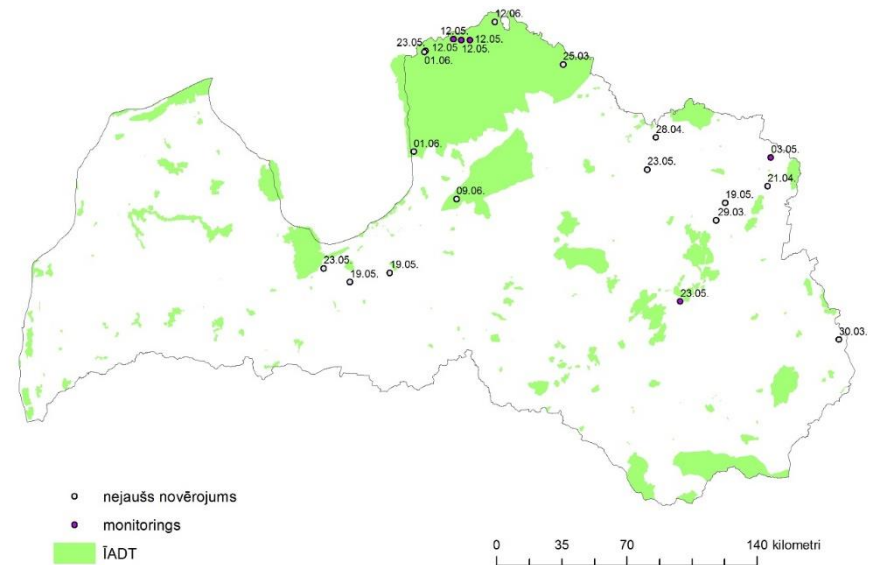
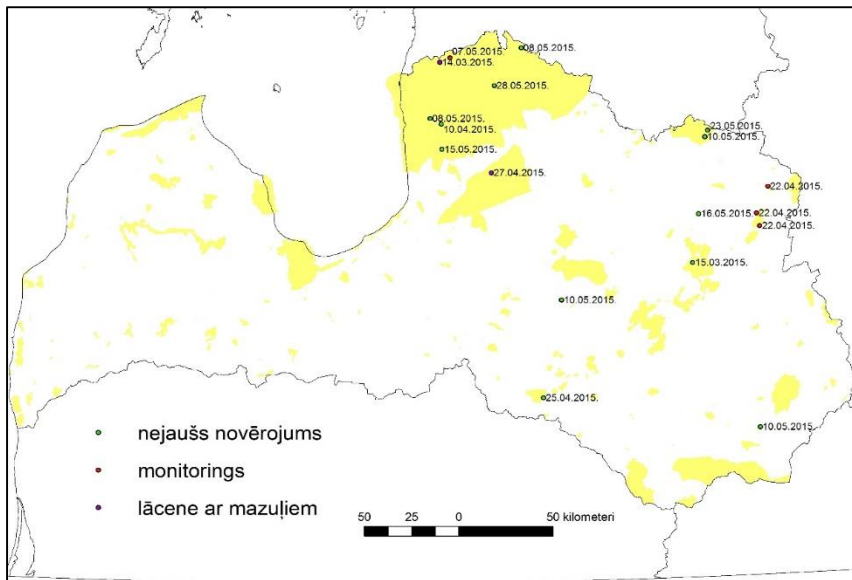

1. Monitorings Latvijā

Lāču monitorings 2015., 2016.

Katrā NATURA vietā atzīmē arī nelabvēlīgi ietekmējošus faktoros:

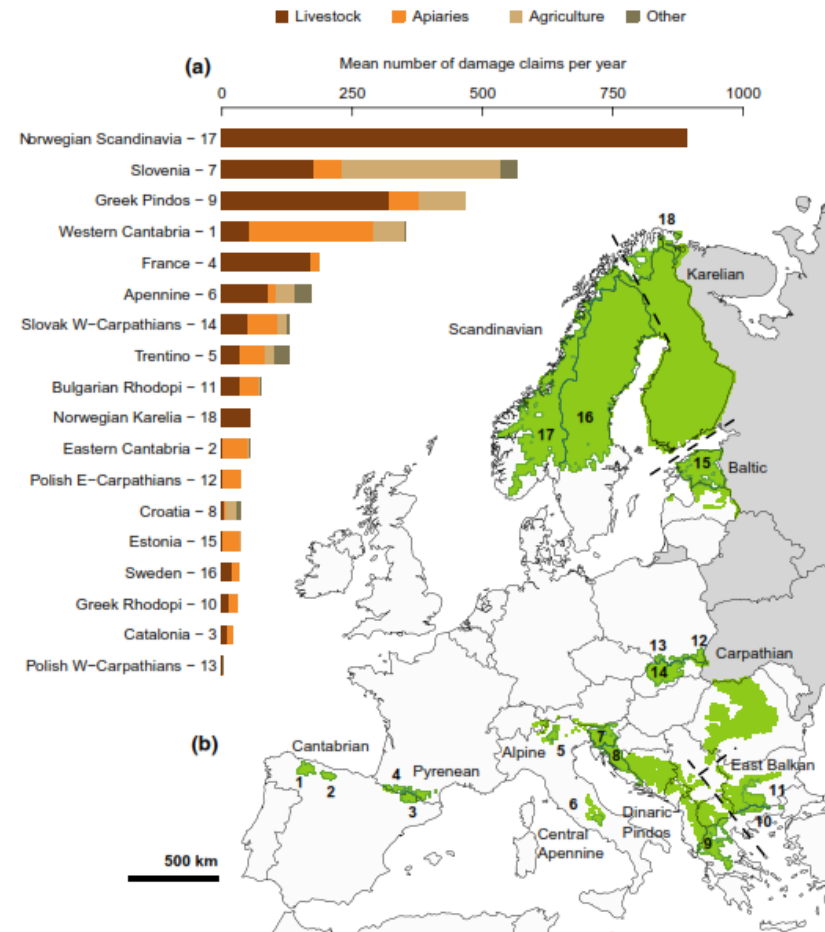
- **intensīva mežizstrāde;**
- **medības ar dzinējiem;**
- **trokšņa piesārņojums;**
- **gaismas piesārņojums;**
- **biškopība;**
- **nelikumīga nogalināšana;**
- **transports un ceļu būve;**
- **tūristu, ogotāju vai sēņotāju radīts traucējums.**

Pamatojoties uz šiem novērojumiem, jāveic biotopu stāvokļa novērtējums: **teicams** (nav atzīmēts neviens no augstāk minētiem nelabvēlīgajiem faktoriem un lāču klātbūtne attiecīgajā teritorijā tikusi konstatēta), **labs** (atzīmēts viens no augstāk minētiem nelabvēlīgajiem faktoriem, tomēr lāča klātbūtne konstatēta) vai **vidējs** (atzīmēti divi no augstāk minētiem nelabvēlīgajiem faktoriem, tomēr lācis konstatēts vai arī neviens, bet lācis šajā gadā teritorijā nav konstatēts).

2. Citu valstu pieredzes popularizēšana par bišu dravu un mājdzīvnieku aizsardzību no lāču uzbrukumiem.

Patterns and correlates of claims for brown bear damage on a continental scale

Carlos Bautista^{1*}, Javier Naves², Eloy Revilla², Néstor Fernández^{2,3}, Jörg Albrecht¹, Anne K. Scharf⁴, Robin Rigg⁵, Alexandros A. Karamanlidis⁶, Klemen Jerina⁷, Djuro Huber⁸, Santiago Palazón⁹, Raido Kont¹⁰, Paolo Ciucci¹¹, Claudio Groff¹², Aleksandar Dutsov¹³, Juan Seijas¹⁴, Pierre-Ives Quenette¹⁵, Agnieszka Olszańska¹, Maryna Shkvyryia¹⁶, Michal Adamec¹⁷, Janis Ozolins¹⁸, Marko Jonozović¹⁹ and Nuria Selva¹

3. Pasākumi skolu jaunatnes izglītošanai par brūnajiem lāčiem un to aizsardzības aktualitātēm Latvijā.
4. Anonīma mednieku aptauja par lāču skaitu un neregistrētiem bojā ejas gadījumiem.
5. Semināri (speciālistiem un iesaistīto nozaru pārstāvjiem) par lāču aizsardzības aktualitātēm valstī.
6. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs.

Interesanti

Kā Latvijā klājas lāčiem?

NESEN LATVIJĀ NOSLĒDZĀS
 DIVUS GADUS ILGS BRŪNO
 LĀČU MONITORINGS,
 KURA IETVAROS DABAS
 AIZSARDZĪBAS PĀRVALDE
 SADARBĪBĀ AR LATVIJAS
 VALSTS MEŽZINĀTNES
 INSTITŪTA «SILAVA»
 ZINĀTNIEKIEM APSEKOJA
 PIECAS «NATURA 2000»
 TERITORIJAS, KUR
 ĶĒPAINIS IEPRIEKŠ MANĪTS
 VISBIEŽĀK. KĀ LĀČIEM
 PIE MUMS PATĪK, UN VAI
 MĒS TOS KĀDREIZ ATKAL
 VARĒSIM SAUKT PAR
 PATSTĀVĪGĪEM LATVIJAS
 MEŽU IEMĪTNIEKIEM?

AIGARS ROGA |

Šobrīd pasaulē brūno lāču (*Ursus arctos*) populācija ir samazinājusies un to skaits svārstās ap 240 tūkstošiem, kas ir uz pusi mazāk nekā 1800. gadā. Lielākā daļa no tiem mīt Krievijā un Kanādā, bet Eiropā visvairāk lāču varam sastapt Rumānijā, Slovākijā, Horvātijā un Zviedrijā. Šo dzīvnieku izplatība ir ļoti sadrumstalota, jo, piemēram, suga vairs nav sastopama Vācijā un ir uz izmiršanas robežas Francijā un Spānijā, kur pēdējā gadsimta laikā būtiski audzis cilvēku apdzīvotais

areāls, līdz ar to samazinot lāčiem atvēlēto dzīves telpu. Neraugoties uz to, salīdzinājumā ar 20. gadsimta 60., 70. gadiem, kad Eiropas lāču populācija bija sasniegusi savu minimumu, situācija mūsdienu ir uzlabojusies. Tas noticis, pateicoties mērķtiecīgai sugas aizsardzībai.

GANDRĪZ GADSIMTU BEZ LĀČIEM

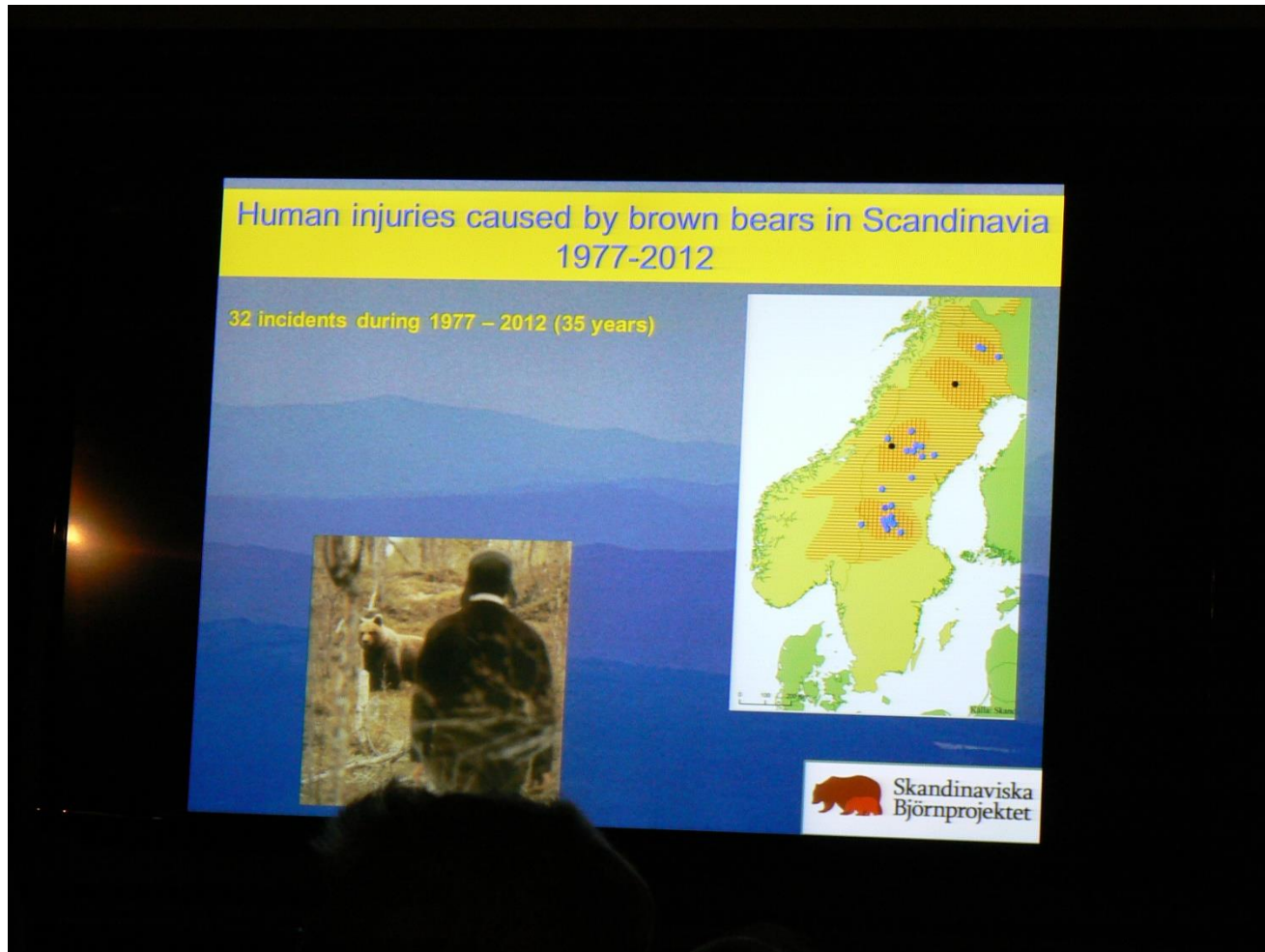
Latvijā par brūno lāči varētu būt izveidojusies divējāds priekšstats. Kā par mierīgu un kautrīgu dzīvnieku no pasakas par Vinniju Pūku vai no pazīstamā krievu mākslinieka Ivana Šiškina gleznas *Rīts priežu mežā*, kur

attēlota lāčuņu rotaļa ar māti. Vai gluži pretēji (kas arī vairāk atbilst taisnībai) – kā par lielāko Latvijā sastopamo plēšēju, kas var sasniegt līdz pat 350 kg lielu svaru un 2,8 metru augumu.

Atskatoties vēsturē, Latvijā pēdējie lāči tika nošauti īsi pirms Pirmā pasaules kara. Tas gan notika vienas dienas laikā, populācija tika samazināta ilgstoši, bet pārliecinoši, lielākoties pateicoties dažādas varas pārstāvīgo muļķnieku – zviedru, poļu, vācu – izvērstajam medībām. Vēlāk regulāri konstatēti gadījumi, kad lāči jenākuši Latvijas teritorijā, tomēr nav šeit ilgi uzturējušies.

foto: enifil.com

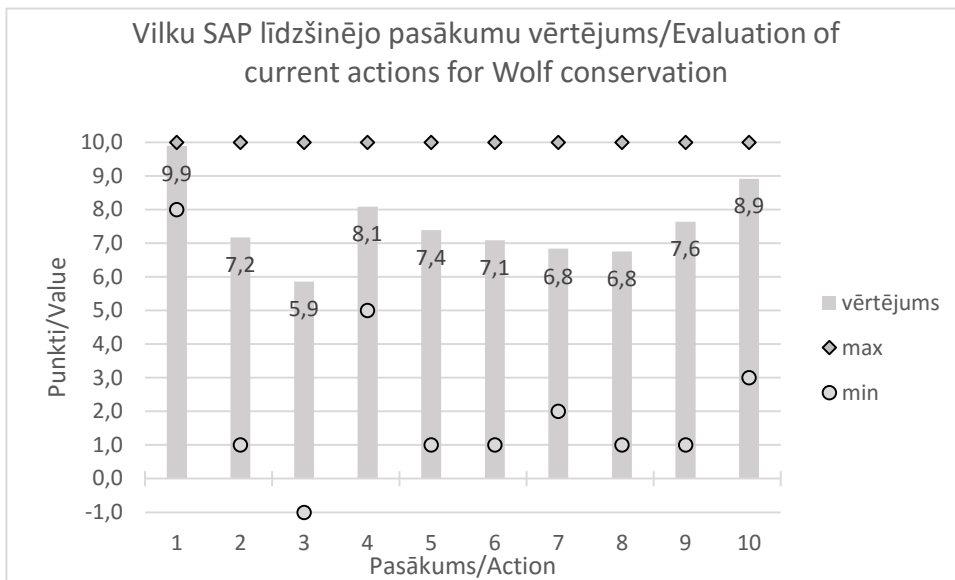
7. Vienošanās par kārtību, kādā risināt situācijas saistībā ar „problēmlāčiem” un nelikumīgi nogalinātiem vai savainotiem lāčiem.

8. Telemetrijas projekts ar mērķi noskaidrot Latvijas lāču teritorijas lielumu un izmantošanas likumsakarības.

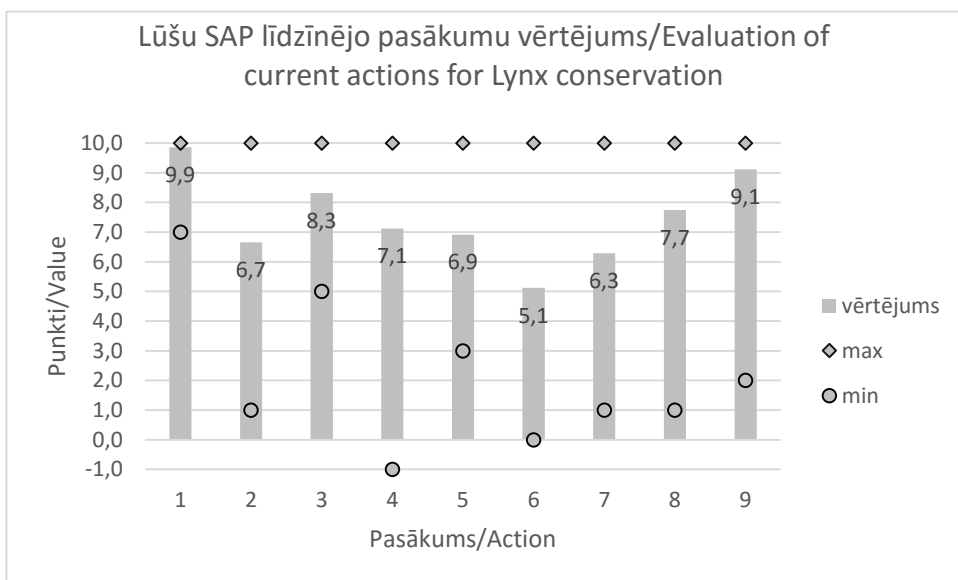

Actions:

Pasākumi:

1. Populācijas stāvokļa monitorings
  2. Vilku nodarīto zaudējumu kompensēšanas sistēmas izstrāde, kurā finansējums tiktu gūts no lauku atbalstam paredzētiem līdzekļiem
  3. Taksidermijas darbnīcu un kažokādu ģērētavu pārbaudes
  4. Barošanās pētījumi un vilku ietekmes novērtējums uz upuru populācijām
  5. Citu valstu pieredzes popularizēšana par mājdzīvnieku aizsardzību no vilku uzbrukumiem
  6. Telemetrijas projekts ar mērķi noskaidrot vilku teritorijas lielumu un izmantošanas likumsakarības
  7. Anonīma mednieku aptauja par vilku skaitu, neregistrētiem bojā ejas gadījumiem un attieksmi pret medību uzraudzības sistēmu
  8. Ieviest lietotājiem ērtāku un pret kļūdām drošāku ziņošanas sistēmu par nomedītajiem un bojā gājušajiem vilkiem
  9. Semināri (speciālistiem un iesaistīto nozaru pārstāvjiem) par vilku (lielo plēsēju) aizsardzības aktualitātēm valstī
  10. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs
1. Monitoring of the population status
  2. Elaboration of the compensation system for the wolf-caused damage where funding would be obtained from structural funds for rural support
  3. Inspections of taxidermy workshops and fur processing workshops
  4. Wolf diet research and assessment of wolf impact on prey populations
  5. Information work on livestock protection from wolf attacks, based on the experience from other countries
  6. Telemetry project with the aim of finding out the home range size and wolf territorial behaviour
  7. Anonymous opinion poll among hunters on wolf numbers, unregistered cases of wolf mortality and the attitude to the hunting control system
  8. To introduce a more user-friendly and fool-proof system of reporting wolves that were hunted and found dead due to other reasons
  9. Seminars for specialists from relevant fields on wolf (large carnivore) conservation news in the country
  10. Public education and awareness raising

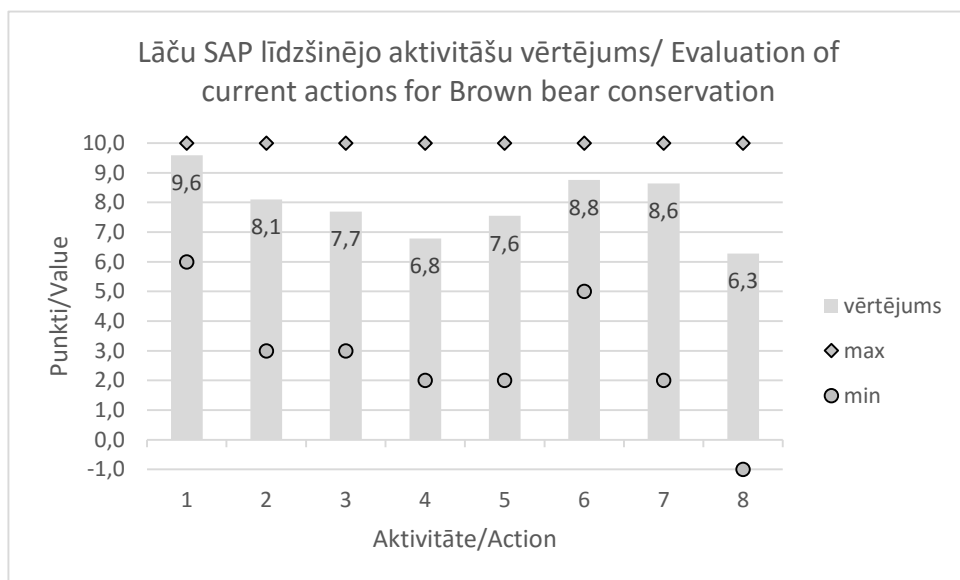

Pasākumi:

1. Populācijas stāvokļa monitorings
2. Taksidermijas darbnīcu un kažokādu ģērētavu pārbaudes
3. Barošanās pētījumi un lūšu ietekmes novērtējums uz upuru populācijām
4. Telemetrijas projekta turpinājums un datu analīze ar mērķi precizēt teritorijas izmantošanas likumsakarības
5. Anonīma mednieku aptauja par lūšu skaitu, neregistrētiem bojā ejas gadījumiem un attieksmi pret medību uzraudzības sistēmu
6. Grozījumi MK noteikumos par zaudējumu aprēķināšanu, ko medījamie dzīvnieki nodarījuši lauksaimniecībai
7. Ieviest lietotājiem ērtāku un pret kļūdām drošāku ziņošanas sistēmu par nomedītajiem un bojā gājušajiem lūšiem
8. Semināri (speciālistiem) par lūšu (lielo plēsēju) aizsardzības stāvokli valstī
9. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs

Actions:

1. Population status monitoring
2. Control of taxidermy and pelt workshops
3. Diet studies and assessment of lynx impact on prey populations
4. Continuation of the telemetry project and data analysis with the aim to find out about lynx habitat use.
5. Anonymous hunters' survey about lynx number, non-registered lynx deaths and attitude towards the control system of lynx hunting
6. Amendments in the Council of Ministers Regulations on calculating losses caused by game species to agriculture
7. To introduce a more user-friendly and fault-resistant system of reporting hunted and dead lynx
8. Workshops (for experts) on lynx (large carnivores) conservation status in the country.
9. Public information about research results

Pasākumi:

1. Populācijas stāvokļa monitorings
2. Citu valstu pieredzes popularizēšana par bišu dravu un mājdzīvnieku aizsardzību no lāču uzbrukumiem
3. Pasākumi skolu jaunatnes izglītošanai par brūnajiem lāčiem un to aizsardzības aktualitātēm Latvijā
4. Anonīma mednieku aptauja par lāču skaitu un neregistrētiem bojā ejas gadījumiem
5. Semināri (speciālistiem un iesaistīto nozaru pārstāvjiem) par lāču aizsardzības aktualitātēm valstī
6. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs
7. Vienošanās par kārtību, kādā risināt situācijas saistībā ar „problēmlāčiem” un nelikumīgi nogalinātiem vai savainotiem lāčiem
8. Telemetrijas projekts ar mērķi noskaidrot Latvijas lāču teritorijas lielumu un izmantošanas likumsakarības

Actions:

1. Population status monitoring
2. To promote experience from other countries regarding prevention of bear attacks on beehives and livestock
3. Education events for schoolchildren regarding brown bears and their conservation in Latvia
4. Anonymous survey of hunters about bar numbers and unregistered cases of bear mortality
5. Seminars (for experts and representatives of relevant fields) on bear conservation news in Latvia
6. Spreading research results and public education work
7. To agree on the procedure how to solve situations in relation to “problem bears” and bears that are killed or injured illegally
8. Telemetry project with the aim to find out the size of the home range and its use by Latvian bears

Vilki:

Kompensācijas un preventīvie pasākumi

Kompensācijas mehānismu ieviešana varētu veicināt sabiedrības toleranci pret vilkiem. Kā arī būtu vairāk ziņojumu (un datu) par uzbrukumiem mājlopiem.

Kompensācijas **tieši no lauksaimniecības atbalsta līdzekļiem**, sevišķi preventīviem pasākumiem, jo vilks ir salīdzinoši intensīvi medījams nevis totāli aizsargāts.

Zaudējumu kompensācija varētu būt nevis no lauku atbalsta, bet no dabas aizsardzības līdzekļiem.

Kompensācijas jāparedz no vides aizsardzības pasākumiem paredzētā finansējuma, jo dzīvnieku skaita regulēšanu (medību ierobežošanu) veic vides aizsardzības interesēs.

Mainīt normatīvos aktus: pirms atļaujas saņemšanas dārzu un ganību ierīkošanai, prasība par plānotajiem/preventīvajiem pasākumiem.

2. aktivitātei (*kompensācijas sistēmas izstrāde*) – līdzekļi arī prevencijai.

Tirdzniecības uzraudzība

CITES sertifikātu izsniegt reizē ar nomedītā vilka/lūša izlietotās licences reģistrēšanas. Kāpēc ne? – vai tas ļautu “legalizēt” citu dzīvnieku uz “kašķainā” rēķina?

Sludinājumu portālu pārbaudes: piem., mednieku atraitnes cenšas tikt vaļā no trofejām.

Trofeju marķēšanas sistēmas nepieciešamība.

Uzlabot sadarbību valsts institūciju – VMD/DAP starpā ar mērķi inventarizēt un apzināt **visas** esošās legāli nomedītās trofejas.

Populācijas stāvoklis un izpēte

Pie populācijas stāvokļa – indikatori medību intensitātes noteikšanai.

Populācijas apjoms tiek noteikts ņemot vērā /pamatojoties uz populācijas stāvokļa monitoringu

6. aktivitāti (*telemetrija*) aizstāta ar ģenētikas pētījumiem.

Pētījumi par gēnu apmaiņu starp R-Latvijas un A-Latvijas populācijām.

Telemetrijas pētījumu Rail Baltica trases rajonā.

Medību process

Izvērtēt, vai nav nepieciešams noteikt medību limitus pa reģioniem (piem., Sēlijā noteikt mazāku nomedījamo vilku apjomu).

7. (anonīma mednieku aptauja) un 8. (ziņošanas sistēma par nomedītajiem dzīvniekiem) aktivitātes arī varētu būt kā viens pasākums.

Piedāvājums izveidot elektronisku aptaujas platformu Medniekiem.lv.

Nekur Eiropas Savienībā vilkus nemedī 9 mēnešus (ieskaitot grūsnas mātītes) un lūšus 4 mēnešus, un ka trešdaļa no nošautajiem lūšiem un vilkiem ir mazuļi. Šāda plēsēju apsaimniekošana vienā Eiropas valstī ir nepieņemama.

Izglītojošais darbs

Obligātu apmācību savvaļas dzīvnieku audzētājiem par preventīviem pasākumiem.

Gan sabiedrības, gan **mednieku** izglītošana.

5. aktivitāte (*citu valstu pieredzes popularizēšana par uzbrukumiem mājdzīvniekiem*) un

10. aktivitāte (*pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs*) ir savstarpēji saistītas.

Sadarbība

Sadarbība ar kaimiņvalstu ekspertiem.

Latvijas Aitu audzētāju asociācijas ieteikumi attiecināmi uz visām trim plēsēju sugām:

Uzbrukumi aitām reģistrēti vietās, kur līdz šim to nav bijis. Uzbrūk arī ar suņiem un alpakām apsargātiem ganāmpulkiem. Aitkopība turpina attīstīties (šobrīd 1/10 daļa no kapacitātes). Liels apdraudējums no kaimiņvalstīm.

Risinājumi: 1) apdrošināšana – ir business, tādēļ risinājums ir tikai daļējs, ierobežotas iespējas apdrošināt aitas; 2) LAD projekti – tie ir vērsti uz attīstību, paredzēts palielināt apjomus, šeit nestrādās, ja attīstība ir jāpārvērš par aizsardzību; 3) medību likums, medību koordinācijas komisijas – (vai līgumi ar medniekiem nav birokrātija?) tādu nav vairākās pašvaldībās, nenosaka zaudējumu segšanu, izpratnē par lemšanu – lieka birokrātija; 4) aizsardzības pasākumi – paralēli attīstībai – lieli ieguldījumi.

Nepieciešams: 1) konkrēti definēt, kas ir līdzāspastāvēšana, lai netiktu apdraudēta nozares attīstība; 2) samazināt birokrātiju attiecībā uz situāciju (medības, ziņošana, reakcija); 3) kompensēšanas sistēma, kur līdzāspastāvēšanu nevar sadalīt aitas un vilki (kompensācija no dabas aizsardzības līdzekļiem (ZM ieteikums)); 4) atbalsta sistēma, kas veicinātu ganāmpulku aizsardzību – būtu ZM kompetence.

Lūši:

Kompensācijas un preventīvie pasākumi

Kompensācijas par postījumiem no vides aizsardzības līdzekļiem

Noteikt kompensācijas par lopkopībai nodarītajiem zaudējumiem finansējot no VARAM līdzekļiem.

Kompensācijas vilku/lūšu postījumiem kontekstā ar dzīvnieku izplatības reģioniem un lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju pašu veiktajiem aizsardzības pasākumiem.

Medību process

Izskatīt iespēju noteikt limitu lūšiem uz dažiem gadiem.

Ja Lietuvā lūšu medības aizliegtas, bet Latvijas pusē atļautas, varbūt jāparedz mehānisms medību limita noteikšanai pa reģioniem (piem., Zemgalē nomedējamo apjomu nosauc mazāku, lai veicinātu lūšu populācijas atjaunošanos Lietuvā).

Piedāvājums izveidot elektronisku aptaujas platformu Medniekiem.lv.

5. aktivitāte (*anonīma mednieku aptauja*) un 7. aktivitāte (*ziņošanas sistēma par nomedītajiem dzīvniekiem*) kā viens pasākums.

Nekur Eiropas Savienībā vilkus nemedī 9 mēnešus (ieskaitot grūsnas mātītes) un lūšus 4 mēnešus, un ka trešdaļa no nošautajiem lūšiem un vilkiem ir mazuļi. Šāda plēsēju apsaimniekošana vienā Eiropas valstī ir nepieņemama.

Izglītojošais darbs

Īpaši svarīgi būtu izglītoties medniekiem, lai lūšī neredzētu tikai ekskluzīvu trofeju vai draudu stirnām, sevišķi ņemot vērā, ka lūsis pats labi regulē savu populāciju.

Populācijas stāvoklis un izpēte

Kāda būs rīcība, kad tiks pārsniegta vides ietilpība?

Populācijas apjoms tiek noteikts ņemot vērā/ pamatojoties uz populācijas stāvokļa monitoringu.

Pie populācijas stāvokļa monitoringa – indikatori medību intensitātes samazināšanai (arī noteikšanai).

4.aktivitāte – telemetrija + ģenētika

Barības konkurentu pētījumi (vidēja lieluma plēsēji).

Ģenētikas pētījumi, par gēnu apmaiņu starp R-Latvijas un A-Latvijas populācijām.

Telemetrijas pētījumu Rail Baltica trases rajonā.

Tirdzniecības uzraudzība

Trofeju marķēšanas kārtība nepieciešama.

Sadarbība dažādu valsts institūciju – VMD/DAP starpā, lai **visas** legāli iegūtās trofejas iegūtu arī legālus dokumentus (CITES u.t.t.)

Sadarbība

Sadarbība ar kaimiņvalstu ekspertiem.

Lāči:

“Problēmlāči”

Paredzēt plānā iespēju nepieciešamības gadījumā veikt problēmdzīvnieku likvidāciju. Ātri un efektīvi.

Izglītojošais darbs

Viena no svarīgākajām mērķauditorijām ir vidējās paaudzes cilvēki ārpus lielām pilsētām, kas regulāri dodas sēņot un ogot. Ir ļoti liela interese par to, kā rīkoties, ja satiek lāci, kā uzvesties, kur ziņot.

Populācijas stāvoklis un izpēte

Monitoringa paplašināšana ārpus ĪADT.

D-Igaunijas – Z-Latvijas lāču ekspertu starpvalstu “paneļa” izveide (mērķis: koordinēt sugas aizsardzību pārrobežu kontekstā).

Pētījums par lāču migrāciju un dzīvesvidi saistībā ar dažādiem vides faktoriem.

Ģenētikas pētījumi.

8.aktivitāte (*telemetrija*) sadarbībā ar kaimiņzemes ekspertiem.

2. aktivitāte (*citu valstu pieredzes popularizēšana par lāču postījumiem*) un 6. (*pētījumu popularizēšana/sabiedrības izglītošana*) aktivitāte, kā arī 3. aktivitāte (*pasākumi skolu jaunatnes izglītošanai*) un 6. aktivitāte varētu būt kā viens pasākums.

Lielo plēsēju apsaimniekošanas plānu izstrādes vadlīnijas populāciju līmenim

Sadaļu tulkoja Jurgis Šuba, LVMI Silava,
Medniecības un faunas menedžmenta virziena pētnieks

Lielo plēsēju letālā kontrole un medības

Kaut arī patlaban Eiropas plašajā teritorijā ir potenciāli piemērotas dzīvotnes vienai vai vairākām lielo plēsēju sugām ārpus to sarukušiem izplatības areāliem, Eiropā vairs nav atlicis plašu neskartas savvaļas teritoriju. Tāpēc lielo plēsēju aizsardzība bieži jāveic ainavās ar daudzveidīgu zemes lietojumu. Šādās ainavās starp cilvēkiem un lielajiem plēsējiem veidojas dažādas konfliktsituācijas, piemēram:

- 1) mājlopu saplosīšana vai cita veida saimnieciski zaudējumi;
- 2) konkurence ar medniekiem par savvaļas dzīvniekiem;
- 3) raizes par drošību (īpaši lāču un vilku gadījumā) un citi psihosociāli konflikti.

Dažos gadījumos līdzāspastāvēšana viegli panākama, ja nodrošina zemāku lielo plēsēju populācijas blīvumu, nekā teritorija spētu uzturēt. Ir vairākas neletālas metodes, kuras var izmantot, lai pārvietotu atsevišķus dzīvniekus vai ierobežotu to populācijas augšanas tempu. Tomēr šīs metodes bieži ir nepraktiskas vai pārāk dārgas, lai tās varētu plaši izmantot. Vairumā gadījumu letālās metodes paliek vispraktiskākās un visefektīvākās.

Daudzviet Eiropā lielo plēsēju medības ir sena tradīcija. Motivācija izriet no postījumu un citu konfliktu mazināšanas, rekreācijas vai vēlmes iegūt medību trofejas. Turklāt īpatņu letālu kontroli, lai mazinātu postījumus, patlaban praktizē daudzās vietās, kur rekreatīvās medības ir aizliegtas. Kaut arī ir zināms, ka lielo plēsēju medības vai letālā kontrole ir strīdīgs jautājums, ELPAI uzskata, ka daudzās (taču noteikti ne visās) vietās un situācijās medības vai letālā kontrole ir savienojama ar lielo plēsēju aizsardzību. Ir svarīgi atcerēties, ka plēsēju saglabāšana ne vienmēr nozīmē stingru aizsardzības režīmu.

Potenciālie ieguvumi no lielo plēsēju medībām vai letālās kontroles:

- 1) lauku apvidos, kur sastopami lieli plēsēji, ir nodrošināta senu medību tradīciju turpināšanās;
- 2) mednieku aprindās lieli plēsēji tiek vairāk pieņemti, uzlūkojot tos kā vērtīgus medījumus vai ienākumu avotu, nevis konkurentus;
- 3) palielināta lielo plēsēju tuvumā dzīvojošo iedzīvotāju varas apziņa;
- 4) lielo plēsēju populācijas blīvums ir uzturēts tādā līmenī, kādā tolerējami mājlopu un citi saimnieciski zaudējumi. Turklāt mednieki var veikt specifisku dzīvnieku letālu kontroli, piemēram, – kuriem ir paradums saplosīt mājlopus;
- 5) lielo plēsēju populācijas kļūst tramīgas, tādējādi samazinoties iespējamajiem konfliktiem ar cilvēkiem;
- 6) iespējams pārdot medību trofejas, tādējādi lauku apvidos radot papildu ienākumu gūšanas iespēju un pamudinot uzturēt veselīgas lielo plēsēju populācijas;
- 7) apvidos, kur lielo plēsēju populācijas atjaunojas, turienes iedzīvotāju vidū plēsēju klātbūtne kļūst vairāk pieņemama, ja palēnina populācijas pieauguma tempu;

- 8) ELPAI jebkādos apstākļos ir stingri pret malu medībām un apzinās, ka malu medības daudzos apvidos lielo plēsēju populācijām rada būtisku apdraudējumu. Tomēr ELPAI uzskata, ka, pieļaujot likumīgas vitālu populāciju medības, malu medības kļūtu retākas, vietējiem iedzīvotājiem jūtos iesaistītiem populāciju apsaimniekošanā;
- 9) tāda populācijas līmeņa sasniegšana, kas pieļauj medību uzsākšanu, var liecināt par aizsardzības vai atjaunošanas plāna sekmīgumu, kam vajadzētu parādīt aizsardzības plāna elastību dažādām interešu grupām.

Tomēr medībām vai letālai kontrolei ir vairāki iespējamie trūkumi, piemēram:

- 1) dažas populācijas nespētu paciest cilvēka radītu papildu mirstību;
- 2) dažām sugām sociālās struktūras ietekmēšana var ierosināt neparedzamas sekas, piemēram, biežākus infanticīda gadījumus;
- 3) plēsēju medību pieļaušana plašākā sabiedrībā radītu domstarpības;
- 4) rastos grūtības atšķirt likumīgas medības no nelikumīgas nogalināšanas.

Lai medības vai letālā kontrole būtu savienojama ar lielo plēsēju aizsardzību, jābūt izpildītiem vairākiem nosacījumiem. ELPAI pieļauj lielo plēsēju medības vai letālu kontroli tikai tādos gadījumos, kad nodrošināti šādi apstākļi:

- 1) Medības un letāla kontrole ir iekļauta populācijas un dzīvotnes aizsardzības un apsaimniekošanas plānā. Šāds plāns jā sagatavo kvalificētām apsaimniekošanas institūcijām saziņā ar vietējiem iedzīvotājiem un atzītām dabas aizsardzības interešu grupām (kā valstiskām, tā nevalstiskām). Plānam jābūt pieņemamam iesaistīto pušu un vietējās sabiedrības vairākumam. Apsaimniekošanas plāniem jābūt pilnīgā saskaņā ar nacionāliem un starptautiskiem likumiem un līgumiem.
- 2) Aizsardzības un apsaimniekošanas plānā jābūt pamatojumam, ka lokālā lielo plēsēju populācija ir demogrāfiski vitāla vai spējīga paciest piedāvāto medību vai letālās kontroles slodzi, nepasliktinoties tās stāvoklim.
- 3) Jāņem vērā sugas sociālā struktūra un īpatņu zaudējumu ietekme uz to.
- 4) Plānā jāizvirza mērķis minimālam plēsēju populācijas lielumam. Jāievieš adekvāta monitoringa sistēma, lai pārlicinātos, ka populācijas līmenis ir augstāks par minimālo līmeni. Gadījumos, kad populācijas lielumu nav iespējams tieši novērtēt, monitoringā var izmantot rādītājus, kas atspoguļo izplatības vai populācijas lieluma pārmaiņu tendences.
- 5) Monitoringa un apsaimniekošanas nolūkos no visiem nomedītajiem īpatņiem jāievāc bioloģiskie dati (dzimums, vecums, stāvoklis, ķermeņa masa, reproduktīvie orgāni, ģenētiskie paraugi utt.). Katru gadu jāziņo par medību un monitoringa rezultātiem, salīdzinot tos ar aizsardzības un apsaimniekošanas plāna mērķiem.
- 6) Medībās vai letālā kontrolē lietotās metodes nedrīkst pārkāpt starptautiskos, nacionālos vai reģionālos likumus, un nogalināšana jāveic, pieturoties pie dzīvnieku labklājības principiem. Visiem lielo plēsēju medību dalībniekiem jābūt īpaši apmācītiem vai pieredzējušiem.

7) Medībās jāievieš pietiekami ierobežojumi, lai nodrošinātu to ilgtspējīgumu. Tādējādi var būt nepieciešami sezonāli aizliegumi un vairumā gadījumu noteikti limiti. Īpaši ieteicams ieviest mātīšu nomedīšanas ierobežojumus, lai novērstu pārmedīšanu.

8) Nosakot limitus, jāņem vērā visu veidu cilvēka radītā mirstība (ieskaitot mājlopu saplosīšanas kontrolē, malū medībās, paš aizsardzībā vai ceļu satiksmē nogalinātos plēsējus). Turklāt ievainotie un neatveseļojušies dzīvnieki jāuzskata par nogalinātiem.

9) Lai ierobežotu mājlopu un saimnieciskos zaudējumus, pirms letālās kontroles vai medību uzsākšanas jānovērtē un jānosaka kompensāciju apmēri.

ELPAI arī atzīst, ka dažādos reģionos varētu atšķirīgi izturēties pret valsts nodarbinātu personālu, kas letāli likvidētu lielos plēsējus, pretstatā rekreatīviem medniekiem. Tādēļ zaudējumi un līdzaspastāvēšanas ieguvumi rūpīgi jānovērtē katram gadījumam atsevišķi.

Šā ziņojuma nolūks ir piedāvāt vispārīgu pieeju, ko ELPAI vērtē kā pieņemamus apsaimniekošanas līdzekļus, tai pašā laikā skaidri nosakot, ka jāapspriež un jāņem vērā lokālie, sabiedrības un ekoloģiskie faktori, lai katram gadījumam atrastu vislabāk piemēroto risinājumu. Šī ziņojuma nolūks nav apgalvot, ka lielos plēsējus vajadzētu medīt, nevajadzētu pieļaut to pārmērīgu savairošanos vai ka letālās metodes ir vienīgais un tādējādi nepieciešamais veids, lai kontrolētu to skaitu. Tomēr ELPAI uzskata, ka lielo plēsēju medības ir pieļaujamas noteiktos apstākļos, tām var būt dažas priekšrocības, un atsevišķos gadījumos tās nāk par labu lielo plēsēju aizsardzībai (un tādējādi ir ar to savienojamas). Tāpat ELPAI stingri rekomendē neletālu kompensāciju līdzekļu ieviešanu konfliktu mazināšanai, taču pieļauj, ka letālā kontrole var būt nepieciešama atsevišķos gadījumos. Ņemot vērā sarežģītos ar lielo plēsēju aizsardzību saistītos sociālos jautājumus, ELPAI stingri rekomendē, ka apsaimniekošanas lēmumu pieņemšanā jāpievērš pienācīga uzmanība kā sociāliem, tā ekoloģiskiem aspektiem.

Manifests lielo plēsēju aizsardzībai Eiropā (20.06.2013. versija)

Tulkoja Jānis Ozoliņš, LVMI Silava
Medniecības un faunas menedžmenta virziena vadošais pētnieks

Ievads

Kopš Eiropas Lielo plēsēju aizsardzības iniciatīvas¹ (ELPAI) izveidošanas 1995. gadā tā strādājusi, lai tuvotos savam mērķim – “saglabāt un atjaunot cilvēku apdzīvotajā Eiropas teritorijā vitālas lielo plēsēju populācijas, kas integrētas ainavā un ekosistēmās”. Ir iestājies 21. gadsimts, un lielo plēsēju saglabāšanai nepieciešama tālāka attīstība sakarā ar to daudzviet plašāko izplatību, dažviet arī samazināšanos, taču visā kontinentā strauji notiekošajām sociālajām, ekonomiskajām un politiskajām pārmaiņām. Tādēļ mēs saskatām skaidru nepieciešamību veikt precizējumus šo sugu aizsardzības stratēģijā. Tie balstīti uz aizsardzības politiku atbalstošiem lēmumiem, kas pieņemti pēdējo 10 gadu laikā, apsaimniekošanas principiem populāciju līmenī, kas izstrādāti 2008. gadā², kā arī citām stratēģiski nozīmīgām iniciatīvām, ko attīstījušas pārējās Pasaules Dabas aizsardzības savienības speciālistu grupas, kā, piemēram, *Dzīvās dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas politika*.

Šajā manifestā izteikts ELPAI grupas viedoklis par lielo plēsēju saglabāšanas pamatprincipiem Eiropā. Tas ir balstīts uz mūsu pieredzi un zināšanām, ko veido iniciatīvas dalībnieku daudzveidīgā specializācija, profesionālā darbība, kā arī personiskā ētiskā attieksme pret bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Dokumentā atrodams arī rosinājums domāt tālāk par minimālajām aizsardzības prasībām, ko šobrīd uzliek starptautiskās tiesiskās saistības. Tajā izklāstīti vairāki principi un ieteicamie pasākumi mērķa sasniegšanai. Visdrīzāk pats svarīgākais ir aicinājums detāli iedziļināties iespējās, ko dod cilvēku un lielo plēsēju attiecību izpratne situācijā, kad tie apdzīvo vienu ainavu. Šī izpratnes nepieciešamība ir attiecināma uz visām Eiropas valstīm un piecām lielo plēsēju sugām: brūno lāci (*Ursus arctos*), vilku (*Canis lupus*), Eirāzijas lūsi (*Lynx lynx*), Ibērijas lūsi (*Lynx pardina*) un tini (*Gulo gulo*).

Sākotnējie pieņēmumi

Mūsu vīzijas pamatā ir trīs ētiskie pieņēmumi.

Pirmo pieņēmumu veido ētiskie kritēriji un pārlicība attiecībā uz dabu:

- Lielajiem plēsējiem ir tiesības dzīvot Eiropas kontinentā.
- Dzīves un vides kvalitāte un daudzveidība Eiropā iegūst no tā, ka tajā dzīvo lielle plēsēji un pilda savas funkcijas ekosistēmās.
- Cilvēku nākotnes paaudzēm ir jādod iespēja kopā ar pārējiem Eiropas dabas resursiem saņemt mantojumā arī lielo plēsēju sugas.

Otro pieņēmumu veido pārlicība par sabiedrības attiecībām ar dabu:

- Sabiedrībai ir tiesības izmantot Eiropas dabas resursus ilgtspējīgā veidā.
- Cilvēka darbībai bieži ir svarīga nozīme, lai saglabātu Eiropas ainavu dabas un kultūras vērtības.
- Lēmumiem, kas tiek pieņemti sakarā ar bioloģiskās daudzveidības un dabas resursu aizsardzību un izmantošanu, jābūt objektīviem, atklātiem un demokrātiskiem, tajos ir jārespektē to vietējo iedzīvotāju intereses, kuri dzīvo tiešā ikdienas saskarē ar savvaļas sugām, un tiem ir jābalstās uz labākajām zināšanām, ko sniedz zinātne un praktiskā pieredze.

Šis divpusējais sākotnējais uzstādījums, kas ietver vienlaikus dabas un sabiedrības prasības, ir nepārprotami ielikts visos galvenajos starptautiskajos tiesību aktos, kas mūsdienās regulē

¹ The Large Carnivore Initiative for Europe is currently a Thematic Specialist Group within the Species Survival Commission of the IUCN-International Union for Nature Conservation. See www.lcie.org for more details.

² Linnell, J., Salvatori, V. & Boitani, L. (2008) *Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe*. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2).

dabas aizsardzību Eiropā, tajā skaitā Bernes konvencijā, Konvencijā par Eiropas ainavām, Sugu un biotopu direktīvā un Konvencijā par Bioloģisko daudzveidību, ieskaitot Malavi un Addis Ababa saistošos principus. Prasības šajā manifestā pamatā sakrīt ar esošajām starptautisko tiesību instrumentos noteiktajām prasībām, taču atsevišķās situācijās mēs dodam ieteikumus valstu iekšējiem likumdevējiem, lai pieskaņotu nacionālās tiesību normas starptautiskajām.

Trešajā pieņemumā ietvertas zināšanas par lielo plēsēju sugu ekoloģiju, kas uzkrātas gadu desmitiem ilgušos pētījumos:

- Lielajiem plēsējiem raksturīgs salīdzinoši neliels indivīdu skaits uz teritorijas vienību, lielas individuālās teritorijas un ļoti kustīgs dzīvesveids.
- Lai arī lielos plēsējus bieži mēdz uzlūkot kā sugas ar līdzīgu ekoloģisko nišu, vilki, brūnie lāči, Eirāzijas lūši un tiņi ir daudzējādā ziņā atšķirīgi, kas jāņem vērā, risinot jautājumus, kas saistīti ar šo sugu ekoloģiju, aizsardzības nepieciešamību un attiecībām ar cilvēku.
- Neskartas teritorijas bez cilvēku saimnieciskās darbības lielajiem plēsējiem nozīmīgos apjomos Eiropā nav saglabājušās.
- Ekoloģiskā nozīmē liela daļa Eiropas kultūrainavu, kurās mijās lauksaimniecības zemes, meži, pļavas un kalnu grēdas, ir piemērotas lielajiem plēsējiem. Lielie plēsēji ir faktiski pierādījuši savu spēju dzīvot cilvēka radītā un uzturētā ainavā.
- Sakarā ar visu iepriekš minēto lielo plēsēju saglabāšana Eiropā var būt sekmīga, ja tiem tiek dota iespēja dzīvot līdzās daudzveidīgi apsaimniekotajās ainavās, kur vienlaikus noris dažādas cilvēku aktivitātes un zemes izmantošana.

Iespējas

Balstoties uz šiem trīs pieņēmumiem, lielo plēsēju un cilvēku līdzāspastāvēšanas iespējas (īpaši vietējo iedzīvotāju, kuri tieši saskaras ar plēsēju klātbūtni un izjūt to radītās papildus izmaksas) nepieciešams izvērtēt tādā veidā, lai nodrošinātu, ka lielo plēsēju populācijas ir vienots un funkcionāls komponents Eiropas ainavās, respektējot un saglabājot tajās dzīvojošās un dažādi nodarbinātās cilvēku sabiedrības pārticību. Tā kā daudzos aspektos līdzāspastāvēšana var būt saistīta ar konfliktiem, ir nepieciešams sasniegt atbilstošu kompromisa līmeni, ieviešot piemērotus pielāgošanās pasākumus un atvieglojumus. Lai lielo plēsēju un cilvēku līdzāspastāvēšanu īstenotu un padarītu ilgtspējīgu, risinājumiem ir jāatbilst šādām prasībām:

- Dinamiskumam laikā – ātrai reakcijai uz izmaiņām dabā un sociālajā vidē, kā arī pašās lielo plēsēju populācijās.
- Teritoriālajām atšķirībām – atbilstībai vietējām atšķirībām vides, sociālajos, ekonomiskajos un kultūras apstākļos, un iedzīvotāju interesēm.
- Sugu atšķirībām – specifikai, ko nosaka sugu ekoloģija un konfliktu riska līmenis, kuru veido kā reāli plēsēju radītais, tā arī cilvēku uztverē pastāvošais apdraudējums saistībā ar sociālajiem un kultūrvēsturiskajiem apstākļiem.

Līdzāspastāvēšanas būtība

Lai arī līdzāspastāvēšana ir mūsu mērķis cilvēku attiecībās ar lielajiem plēsējiem Eiropā, ir daudz jautājumu, kā šim procesam noritēt. Balstoties uz pēdējo 30 gadu pieredzi sugu aizsardzībā, kļuvis skaidrs viens – visdrīzāk nekad nepienāks diena, kad visas interešu grupas un indivīdi pilnībā vienosies par to, kā apsaimniekot lielos plēsējus, un visi būs apmierināti ar to saglabāšanu. Šajā ziņā lielo plēsēju apsaimniekošana ne ar ko neatšķiras no politiskiem procesiem citās nozarēs. Sekmīgam līdzāspastāvēšanas procesam būtu jāsaturs šādi elementi:

- Līdzāspastāvēšana jāuztver kā dinamiska abpusēja pielāgošanās, kurā cilvēki un lielie plēsēji turpina būt ainavas veidotāji un uzturētāji.
- Lai arī līdzāspastāvēšana neprasa, lai visu interešu pārstāvji pilnībā vienosies par visiem plēsēju saglabāšanas aspektiem, tai nepieciešama lielo plēsēju klātbūtnes atzīšana un likumīgi atzītas intereses grupās arī ar atšķirīgiem viedokļiem.

- Īpaša ietekme un nozīme ir piešķirama tiem uzskatiem un centieniem, kurus pārstāv vietējie iedzīvotāji un grupas, ko tieši ietekmē vai kas pašas tieši ietekmē lielo plēsēju aizsardzību.
- Sarunām par atšķirīgiem uzskatiem un jautājumiem ir jānotiek likumīgi atļautā veidā un vidē.
- Līdzāspastāvēšana neizbēgami ietver vienošanos par kompromisiem, kuru raksturs un būtība laikā un telpā būs mainīgi.

Lielo plēsēju nākotne

Nelielā populāciju blīvuma un indivīdu kustīguma dēļ lielajiem plēsējiem Eiropas kontinentā būs nepieciešama daudz lielāka apdzīvojamā teritorija, lai nodrošinātu dzīvotspēju īsā un vidējā termiņā. Ilgtermiņa dzīvotspējas nodrošināšanai, īpaši ietverot ģenētiskos aspektus, nepieciešama laba saikne starp pastāvošajām populācijām. Neaizmirstot arī par sabiedrības atbalsta izveidošanu lielo plēsēju saglabāšanai, ELPAL iestājas par sekojošo:

- Tuvākajā laikā esošās lielo plēsēju populācijas jāatjauno līdz tādai pakāpei, lai tās varētu uzskatīt par demogrāfiski vitālām.
- Populācijas, kas jau atrodas virs demogrāfiskās vitalitātes sliekšņa, ir jāsaglabā esošajā līmenī vai jāļauj tām palielināties, ja vien nav notikušas būtiskas izmaiņas reģionālajā vides ietilpībā.
- Eiropas lielo plēsēju aizsardzības ilgtermiņa mērķis ir ļaut esošajām populācijām atjaunoties tiktāl, lai starp tām pastāvētu funkcionāla saistība. Tikai tajos gadījumos, kad šī saistība nav iespējama neatgriezeniski notikušu vides pārmaiņu rezultātā, indivīdu apmaiņu starp populācijām to vitalitātes saglabāšanas nolūkos pieļaujams veikt ar cilvēku palīdzību (dzīvniekus pārvietojot).
- Lielajiem plēsējiem ir jādod pastāvīga iespēja paplašināt savu izplatību visā to potenciālajā areālā.
- Lielajiem plēsējiem Eiropā ir jābūt iespējai pastāvēt kā funkcionējošai, abpusējai ietekmei pakļautai un dinamiskai ekosistēmu sastāvdaļai. Tomēr ekoloģisko funkciju atjaunošanā ir jārēķinās ar vietējo iedzīvotāju attieksmi, ekonomisko nodrošinājumu un aktivitātēm. Tādēļ sugu izplatības atjaunošana ir svarīgāks mērķis par vietēji augsta populāciju blīvuma veidošanos.

Konfliktu būtība

Vēsturiski vienmēr pastāvējuši konflikti starp cilvēku un lielajiem plēsējiem. Mūsdienās izpratne par konfliktiem ļauj tos klasificēt pēc to atšķirīgās būtības un specifikas saistībā ar konkrētām sugām. Tie izpaužas kā:

- Ekonomiska rakstura konflikti, kurus rada plēsēju uzbrukumi mājdzīvniekiem un aizsargājamām savvaļas dzīvnieku sugām, postījumi bišu dravām, kokiem un kultūraugiem, reāli pastāvoša vai šķietama konkurence par medījamiem dzīvniekiem, bojājumi īpašumam un sociāli ekonomiskās darbības ierobežojumi, kas tiek pamatoti un arī nepamatoti saistīti ar lielo plēsēju aizsardzību.
- Ar medībām saistītie konflikti, ko rada mednieku un plēsēju konkurence par medījumu un šķirnes medību suņu bojā eja plēsēju uzbrukumu rezultātā.
- Rēķināties ar lielo plēsēju vajadzībām var nozīmēt ciest būtiskus zaudējumus saimnieciskajā darbībā un tikt ierobežotiem lauku attīstībā.
- Nedrīkst aizmirst par pastāvošajām bailēm par drošību, kas plēsēju klātbūtnē piemīt zināmai sabiedrības daļai.
- Virkne konfliktu sabiedrībā balstās uz lielo plēsēju izmantošanu par simbolu domstarpībām ar plašāku politisko motivāciju, ieskaitot dzīvesstila modernizēšanos un spriedzi saistībā ar pilsētu un lauku nevienlīdzību. Tādos gadījumos jautājums nav par plēsējiem, bet daudz dziļāku konfliktu, kurā plēsēji tiek izmantoti kā instruments.
- Daļa sabiedrības, īpaši laukos dzīvojošie, var būt pašos pamatos nepiekrīt domai, ka lielle plēsēji būtu saudzējami. Cita daļa sabiedrības, īpaši pilsētnieki, savukārt var pilnīgi nepiekrīst uzskatam, ka medības var organizēt kā ilgtspējīgu saimniecisku darbību un atļaut lauku teritorijās, kur dzīvo lielle plēsēji.
- Domstarpības, kas izriet no atšķirīgām zināšanām, piemēram, starp zinātnisku informāciju un sabiedrībā izplatītiem mītiem, arī var kļūt par galveno iemeslu konfliktiem saistībā ar lielajiem plēsējiem.

- Kamēr plašsaziņas līdzekļiem ir milzīga loma komunikācijā, pastāv nevēlama tendence radīt sensācijas un saasināt konfliktus ar tendencioziem vai polarizētiem ziņojumiem.

Reagēšana uz konfliktiem

Lai atbilstoši reaģētu, pirmais solis ir izprast konflikta smagumu un izpausmes daudzveidību. Daudzi konflikti ir atrisināmi vai mazināmi, īpaši tie, kuru pamatā ir materiālas un ekonomiskas intereses.

- Pirmais solis ir izvēlēties piemērotu risinājumu un darbības, ņemot vērā gan cilvēku, gan lielo plēsēju vajadzības un iespējas tās samierināt. Valsts institūcijām, nevalstiskajām organizācijām un zinātniekiem šī samierināšana ir jāveicina, sniedzot zināšanas, tehnisku palīdzību un piemērotu ekonomisku atbalstu tā, lai zaudējumi un ieguvumi tiktu izlīdzināti starp sabiedrības daļām, kuras ietekmē un neietekmē lielle plēsēji.
- Ir jāņem vērā, ka lielo plēsēju populācijas blīvums, ar kādu spēj samierināties lauku iedzīvotāji, bieži būs zemāks par attiecīgā reģiona vides ekoloģisko ietilpību. Konkrētu indivīdu nogalināšana, kuri radījuši problēmas, var būt daļa no konfliktu novēršanas pasākumiem, tomēr šī pieeja jāizmanto piesardzīgi un pēc tam, kad ir izvērtētas pārējās iespējas.
- Legalizētas, labi uzraudzītas un uz ilgtspējības principiem balstītas lielo plēsēju medības var būt noderīgs ceļš uz konfliktu mazināšanu, jo tās aizkavē populācijas pieaugumu līdz sociāli pieļaujamam līmenim, iesaista populāciju apsaimniekošanā vietējos iedzīvotājus, veicina izpratni par dabas vērtībām un samazina nelikumīgas medības. Tomēr šīs medību priekšrocības ir ļoti atkarīgas no konteksta un daudziem apstākļiem, ieskaitot mednieku ētiskās attieksmes pret sugu saglabāšanu.
- Svarīgi ir arī apzināt un parādīt sabiedrībai potenciālās iespējas, ko lielle plēsēji var sniegt lauku ekonomikā un ekosistēmu pakalpojumu veidā.
- Samaksa par nodarītiem zaudējumiem, neveicot to mazināšanu, parasti maz palīdz konfliktu noregulēšanā un var pat tos pastiprināt. Ja lieto finanšu instrumentus, tiem jākalpo postījumu prevencijai un citiem pasākumiem, kas atvieglo plēsēju klātbūtni saimnieciski izmantotajās teritorijās.
- Kur iespējams, jāveido pieredzējušu vietējo speciālistu komandas, kas var ātri reaģēt uz konkrētām konfliktsituācijām.
- Sociālos konfliktus vissekmīgāk var risināt, izveidojot institucionāli balstītu sistēmu, kas nodrošina savstarpējas cieņas un sapratnes pilnu dialogu starp plaši pārstāvētām interešu grupām.
- Lai samazinātu konfliktus saistībā ar atšķirīgām zināšanām par plēsējiem, vēlama aktīva dažādu interešu pārstāvju iesaiste informācijas apmaiņā un interpretācijā.
- Lielo plēsēju aizsardzībā, apsaimniekošanā un konfliktu novēršanā, cik iespējams, jābalstās uz ticamu un kvantitatīvu rakstura informāciju. Šīs prasības izpildei nepieciešams labi pamatots uzticams monitorings un drošas datu bāzes veidošana.

Dzīvotņu un barības bāzes apsaimniekošana

Lielle plēsēji ir ļoti plastiskas sugas, kas gadu tūkstošiem pastāvējušas līdzās dažādām cilvēku aktivitātēm. Tomēr tām ir dažas pamatvajadzības attiecībā uz barību, piemērotu vidi un šo apstākļu pieļaujamām izmaiņām. Dažādām sugām šīs pieļaujamās robežas var atšķirties. Turklāt, kaut arī plēsēji parādījuši spēju pastāvēt cilvēku tradicionāli apsaimniekotās ainavās, tos var apdraudēt jauni

saimnieciskās darbības veidi, īpaši tādi, kas saistīti ar pārmaiņām infrastruktūrā (enerģētika, transports, rekreācija).

- Atpūtai dabā, medībām, savvaļas augu un ogu vākšanai un mežsaimniecībai jābūt organizētai tādā veidā, kas nodrošinātu resursu ilgtspēju, veicinātu dabiskas vides saglabāšanu un tiesiski regulētu to resursu izmantošanu, kas būtiski lielo plēsēju izdzīvošanai. Lielo plēsēju populāciju apdzīvotajās teritorijās to dabiskās barības krājumi jā saglabā tiem nepieciešamā daudzumā.
- Savvaļas pārnadžu medības jāveic, rēķinoties ar plēsēju barošanās vajadzībām.
- Cilvēku radītām vides pārmaiņām jābūt tādām, kas ļauj saglabāt pietiekošas platības lielo plēsēju aizsardzībai. Īpaši svarīgi, lai infrastruktūras attīstība ietvertu efektīvus pasākumus, kas samazina plēsēju bojāejas gadījumus un nodrošina pārvietošanās iespējas ainavas mērogā.
- Ainavu plānošana jāveic gan plaša mēroga (populāciju), gan vietēja mēroga (individuālo teritoriju) līmenī, bet, novērtējot jaunu infrastruktūras elementu ietekmi uz vidi, jāņem vērā gan konkrētā elementa, gan to kumulatīvā ietekme saistībā ar kopējo zemes izmantošanu.

Lielo plēsēju populāciju apsaimniekošana

Ir jāapzinās, ka stipri pārveidotajās Eiropas ainavās un cilvēku blīvi apdzīvotajās teritorijās, kur jā īsteno līdzaspastāvēšana ar lielajiem plēsējiem, nav iespējama sugu aizsardzība pēc principa – “rokas nost no plēsējiem”. Plēsēju saglabāšana var prasīt zināmu populāciju regulēšanas pakāpi likumos noteiktos ietvaros. Pastāv arī populācijas, kas īstermiņā nevar izdzīvot bez aktīviem aizsardzības pasākumiem. Tādēļ lielo plēsēju saglabāšana visdrīzāk prasa aktīvu darbību, izmantojot plašu vietējiem apstākļiem piemērotu metožu arsenālu.

- Lielajiem plēsējiem nozīmīgā apmērā Eiropā nav teritoriju, kurās daba būtu neskarta, un šāda situācija pastāv jau daudzus gadsimtus. Lielo plēsēju pastāvēšana Eiropā tādēļ vienmēr bijusi saistīta ar abpusēju pielāgošanos un mijiedarbību starp plēsējiem un lauku iedzīvotājiem. Tā ir viena no īpatnībām, kas apvieno Eiropas dabas un kultūras mantojumus, un ir jāuzskata par pamatvērtību, ko saglabāt nākotnei.
- Ir jāatbalsta lielo plēsēju resursus nepatērējoša to izmantošana, piemēram, ekotūriskā. Tomēr arī to nedrīkst veikt bez speciālistu norādēm, lai pēc iespējas samazinātu tādu negatīvo ietekmi kā traucējums vai piebarošanas netiešas sekas.
- Cik vien iespējams, jā saglabā Eiropas lielo plēsēju ģenētiskā daudzveidība, lai nodrošinātu sugu evolucionāros procesus. Tajā pašā laikā nedrīkst kavēt dabisko izplatību un līdz šim ģenētiski izolētu grupējumu sajaukšanos. Mērķim ir jābūt ģenētiskās identitātes, nevis izolētības uzturēšanai. No otras puses, vietās, kur populācijas apdraud tuvradnieciskums, ir jāveic pasākumi ģenētiskās daudzveidības palielināšanai.
- Cik iespējams, jāatbalsta areālu paplašināšanās un saistības atjaunošanās starp mikropopulācijām dabiskā ceļā. Taču, ņemot vērā atšķirības starp sugām, kas pastāv spēja izplatīties un populāciju sarukšanas vēsturiskajos apstākļos, ir jāapzinās, ka lūšiem un lāčiem ir salīdzinoši grūtāk atgriezties fragmentētā ainavā un tiem var nākties sniegt lielāku atbalstu ar aizsardzības pasākumiem.
- Individu pārvietošana, reintrodukcija un populāciju papildināšana atsevišķās situācijās var būt nozīmīga (piem., vilki Zviedrijā), bet šiem pasākumiem jābūt rūpīgi izplānotiem, priekšroku dodot savvaļā ķertiem dzīvniekiem un jānotiek saskaņā ar Pasaules Dabas aizsardzības savienības vadlīnijām.
- Jāizvairās izlaist savvaļā individuus, kas dzimuši vai ilgstoši turēti nebrīvā; īpaši nepieļaujami tas ir ar lāčiem, jo pastāv liels risks, ka pierašana pie cilvēkiem radīs konfliktus, to var darīt ar lūšiem un āmrijām, mazākā mērā ar vilkiem, bet tikai ļoti īpašos un rūpīgi izplānotos gadījumos.
- Vilku un suņu hibridizācija apdraud vilku saglabāšanu vairāku iemeslu dēļ, kas saistīti ar ekoloģiska rakstura problēmām, sabiedrības attieksmi pret riskiem, ko rada hibrīdi un citiem aspektiem, kas saistīti ar praktisku hibrīdu kontroli. Hibridizācijas iespēja ir jāsamazina, ierobežojot savvaļā dzīvojošu un klaiņojošu suņu skaitu, kā arī plānojot vilku medības. Atbildīgajām iestādēm ir jāievieš pasākumi visu konstatējamo hibrīdu likvidēšanai dabā.

Dzīvnieku labklājības prasības lielo plēsēju saglabāšanā

Šī manifesta primārais mērķis ir paust nostāju par lielo plēsēju populāciju saglabāšanu ilgtermiņā. Taču mēs par pietiekoši svarīgām atzīstam arī atsevišķu indivīdu vajadzības un labsajūtu. Tādēļ mēs:

- Atzīstam lielo plēsēju indivīdu glābšanas, rehabilitācijas un savvaļā izlaišanas iespēju ar nosacījumu, ka tie nebrīvē nav pieradināti pie cilvēka, kas tādēļ vēlāk rada paaugstinātu konfliktu risku vai var apdraudēt cilvēku drošību.
- Uzskatām, ka tādi pasākumi kā eitanāzija, medības un dzīvu lielo plēsēju indivīdu izpēte jāveic pēc iespējas humānākā veidā.

Institucionālais nodrošinājums

Lielo plēsēju saglabāšana vienā teritorijā ar cilvēkiem ir liels izaicinājums, kas prasa, lai atbildīgās institūcijas būtu rīcībspējīgas un darbotos saskaņā ar labi izstrādātām procedūrām. Veidojot šādas institūcijas, svarīgi ievērot sekojošo:

- Tā kā lielo plēsēju aizsardzība jāīsteno plašā teritorijā, tā panākama tikai ar pārrobežu sadarbību gan starp administratīvajiem rajoniem valstu iekšienē, gan arī starp valstīm. Pasākumu decentralizācija un uzdevumu deleģēšana vietējām administrācijām jāveic, tās koordinējot no plašāka mēroga vadības centra.
- Lēmumu pieņemšanai jānotiek demokrātiski, ievērojot labākos varas nodošanas principus un vadoties pēc labākajiem sasniegumiem dabas un sociālajās zinātnēs, un, ņemot vērā, ka visām valstīm ir jāsadarbojas, lai panāktu lielo plēsēju saglabāšanu.
- Politiskos lēmumus ierobežo lielo plēsēju bioloģiski un ekoloģiski noteiktās vajadzības.
- Institūciju darbībai jānoris efektīvi un ilgtspējīgi gan sociālo, gan vides jautājumu jomā, ievērojot nepārprotamas, atklātas un paredzamas procedūras.
- Lielo plēsēju apsaimniekošanas plāniem jābūt tādiem, lai izpildītāji spētu reaģēt uz mainīgu situāciju, tie ir regulāri jāaktualizē, jāpielāgo vietējiem apstākļiem, vietēja līmeņa ietekmēm un vajadzībām.
- Tā kā lielo plēsēju saglabāšana ir nepārtraukts process, institucionālās aktivitātes ir jāuztur pastāvīgi. Atbildīgajiem darbiniekiem jābūt pastāvīgi informētiem un apmācītiem, kā rīkoties iespējamās situācijās.
- Aizsardzību plānojot, jāparedz visu to administratīvo teritoriju un interešu grupu iesaistīšana, kuru platībās dzīvojošie plēsēji pieskaitāmi vienai bioloģiski pamatoti izdalītai populācijai.
- Tā kā sabiedrības intereses, ar kurām nākas rēķināties plēsēju aizsardzībā, ir ļoti daudzveidīgas, ir nepieciešama plaša starpnozaru sadarbība un visaptverošas politikas koordinēšana. Svarīgākās nozares ir vides aizsardzība, likumu uzraudzība, lauksaimniecība, mežsaimniecība, medības un savvaļas sugu apsaimniekošana, transports, ainavu plānošana, lauku attīstība un tūrisms.
- Ir jāpastāv oficiālam mehānismam, kā sugu aizsardzības politika sadarbojas ar zinātni, lai tiktu atvieglota jaunāko pētījumu rezultātu nonākšana līdz sugu apsaimniekotājiem, un kas tiem savukārt ļautu izvirzīt prioritārus uzdevumus pētniekiem.
- Apsaimniekojošajām institūcijām ir jāizstrādā veiksmīga kārtība visu interešu grupu iesaistīšanai komunikācijā, konsultācijās un lēmumu ietekmēšanā.
- Institūcijām ir jāizmanto interešu grupas kā aktīvi partneri lielo plēsēju apsaimniekošanā.
- Lielo plēsēju nelikumīga vajāšana jāuzskata par smagu noziegumu. Atklātie gadījumi jāizmeklē tiesvedības ceļā.

Zināšanu nepieciešamība un izmantošana

Prasība, ka sugu saglabāšanas politika jābalsta uz vislabākajām pieejamām zināšanām, ir vispāratzīta. Taču ir vispār zināms, ka arī zināšanas ir daudzveidīgas un ka pastāv dažādas zināšanu formas gan tādēļ, ka tās nāk no atšķirīgām zinātņu nozarēm, gan arī tādēļ, ka tās var būt iegūtas ārpus formālās

zinātnes. Tas viss ir jāņem vērā, veicot izglītošanas politiku, un ir ļoti svarīgi identificēt katras zināšanu formas stiprās un vājās puses, kā arī iespējas, ar ko tās aprobežojas.

- Lielo plēsēju apsaimniekošanas politikā ir jāievēro vajadzīgā informācija, ko sniedz visas zinātņu nozares, ieskaitot dabas un sociālās zinātnes, un ētikas mācību.
- Visnepieciešamākais plēsēju aizsardzībā ir uz zinātniskiem pamatiem balstīts, objektīvs un ilgtspējīgi veicams monitoringa un uzskaites, lai sekotu populāciju stāvoklim. Uzskaišu biežums un precizitāte ir atkarīga no nepieciešamības – par mazām populācijām un tādām, kuras intensīvi apmedī, dati par to lielumu jāiegūst biežāk un ar augstāku precizitāti nekā par pārējām. Metodēm jāklūst vairāk standartizētām, uzticamākām, atbilstošākām un atklātākām, lai populācijas varētu novērtēt visā to areālā.
- Lielo plēsēju aizsardzībai jāizvirza kvantitatīvi mērķi (populāciju līmenī) balstīti uz droši nosakāmiem parametriem, kas ir pārlicinoši konstatējami monitoringā.
- Lielo plēsēju aizsardzībā nepieciešams stiprināt sadarbību starp pētniekiem un pārējiem šajās aktivitātēs iesaistītajiem. Aktuāla nepieciešamība ir uzlabot informācijas apmaiņas procesu.
- Cik iespējams, jāizmanto dažāda veida informācija, par svarīgu uzdevumu izvirzot plašas sabiedrības iesaisti datu ieguvē. Esošajā un no jauna izveidotajā monitoringa sistēmā, kur izmantojama sabiedrības iesaiste, kā, piemēram, mednieku, tā, cik vien iespējams, ir jāturpina ar nosacījumu, ka piegādātie dati ir noderīgi. Noderīgs var kļūt arī brīvprātīgo tīkls, kurā amatieru un praktiķu pieredze apvienojas ar formālo zinātni. Tomēr tādā gadījumā ir ļoti svarīgi, lai datu kvalitāte būtu pietiekama un dati pārbaudāmi.

Noslēguma vārdi

Manifestā aprakstīta mūsu vīzija par lielo plēsēju vietu Eiropas ainavās. Tā pamatota ar priekšnosacījumu, ka ilgtspējīga savvaļas sugu saglabāšana Eiropā var notikt vienotā ainavā, ieskaitot īpaši aizsargājamās teritorijas, bet aptverot arī plaša mēroga saimnieciski izmantojamās zemes. Vīzijā aprakstīta aktīva un dinamiska cilvēku un lielo plēsēju līdzāspastāvēšana, abpusēji ietekmējoties un pielāgojoties. Šī vīzija ir balstīta uz izglītību, pacietību, toleranci, kompromisiem un plastiskumu. Ar šo vīziju mēs ceram panākt, ka vitālas savstarpēji saistītas lielo plēsēju populācijas apdzīvo iespējami lielu daļu Eiropas kontinenta un tiek apsaimniekotas kā ierasta un augstu novērtēta lauku ainavas faunas sastāvdaļa.